

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Aprila Cotič

**PRAVICA DO RAZVOJA KOT TEMELJ MILENIJSKIH CILJEV IN NJENO
URESNIČEVANJE, PRIKAZANO NA PRIMERU PERUJA**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Aprila Cotič

Mentorica:izr. prof. dr. Maja Bučar

**PRAVICA DO RAZVOJA KOT TEMELJ MILENIJSKIH CILJEV IN NJENO
URESNIČEVANJE, PRIKAZANO NA PRIMERU PERUJA**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvala

Jorge Valiente, dobri prijatelj, hvala, da si mi pošiljal vse informacije, me zalagal z viri in mi znal svetovati o literaturi za delo; da si me gostoljubno sprejel v svoje stanovanje in mi odstopil svojo posteljo ter sam spal na kavču kljub temu, da si moral zgodaj vstajati in hoditi v službo; da si angažiral vse svoje prijatelje, ki so mi omogočili intervjuje s strokovnjaki posameznih raziskovanih področji; da si me med njimi tako dobro predstavil, da so si najbolj spoštovani gospodje želeli intervjuja ter nenazadnje; da si mi dal zagon in navdušenje za pisanje diplomskega dela.

Mi tesis la dedico a ti, Jorge!

Hvala tudi teti *Elvini*, zato ker je z menoj skakala po Južni Ameriki in kupila video kamero (ki so nama jo kasneje ukradli), da bi lahko posnela intervjuje s tamkajšnjimi prebivalci ter zato, ker je verjela vame bolj, kot sem vase verjela sama.

Hvala vsem ekspertom delujočim za in verujočim v razvoj Peruja, da so bili tako prijazni in si pri prepolnem delovniku vzeli uro za moje intervjuje. Hvala *Raúl Salazar*, *Mario Solari*, *Luis Castillo*, *Patricia Zanadria*, *Olivier Gregorie* in *Fredy Salazar*. S posebnim spominom na Walterja Mendozo, ki mi je naložil ogromno literature in me še po vrnitvi v domovino, po elektronski pošti spraševal in opominjal na dokončanje diplomskega dela.

Hvala mentorici, *dr. Maji Bučar*, da me je sprejela na začetku in odlično vodila do končnega cilja.

Hvala mojemu *Borutu*, ker mi je vedno znova vlival upanje in me podpiral ter si prizadeval za moje čim prejšnje diplomiranje bolj, kot si prizadeva za svoje.

Hvala prijateljici *Michelle*, s katero sva preživeli vse kar bom pogrešala od študentskih let in je s svojo diplomom oznanila, da je čas za zaključek dodiplomskega študija.

Nenazadnje pa hvala družini – *Marku* in *Diani* ter babici *Slavki*, ki je pred nedavnim dočkala diplomu sina in je oseba, ki jo je to diplomsko delo najbolj osrečilo.

PRAVICA DO RAZVOJA KOT TEMELJ MILENIJSKIH CILJEV IN NJENO URESNIČEVANJE, PRIKAZANO NA PRIMERU PERUJA

Koncepti človekovih pravic so se od razglasitve Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah spreminjali in razvijali. S sprejetjem deklaracije o Pravici do razvoja (1986) države Združenih narodov opozorijo na pomen, ki ga ima razvoj pri zagotavljanju človekovih pravic ter se zavežejo k solidarnosti v pomoči najrevnejšim predelom sveta. Odločenost za premagovanje revščine in posledic, ki jih ta prinaša, se je konkretizirala na milenijskem vrhu leta 2000. S sprejetjem milenijskih razvojnih ciljev pa dobimo še smernice glede zelenega napredka ter kazalnike za merjenje dosežkov. Diplomaska naloga analizira proces uveljavljanja pravice do razvoja preko uresničevanja milenijskih razvojnih ciljev v Južnoameriški državi – Peru, ki spada med države v razvoju. Ob tem izpostavi vse pomembne akterje, ki so odgovorni za njihovo uresničevanje ter opozori na zaplete, ki jih država ob tem doživlja. Razvidno je, da je za uresničevanje pravice do razvoja mednarodna pomoč pomembna, vendar je ta brez zaveze državne vlade neučinkovita. Prelomni trenutek v Peruju povzroči poročilo Komisije resnice, po katerem se na človekove pravice začne gledati na drugačen način. Od tedaj je tudi napredek pri doseganju milenijskih ciljev bolj opazen in lahko državo uvrstimo med primere dobre prakse, kljub temu, da ji do leta 2015 najverjetneje ne bo uspelo doseči vseh zadanih ciljev.

Ključne besede: Razvoj, človekove pravice, revščina, mednarodna pomoč, Peru.

THE RIGHT TO DEVELOPMENT AS THE BASIS OF THE MILLENNIUM DEVELOPMENT GOALS AND ITS IMPLEMENTATION ON THE CASE OF PERU

Since the adoption of the Universal Declaration, the concepts of human rights have changed and developed. With the Declaration on the Right to Development (1986) the members of the United Nations pointed out the significance of development in protecting human rights. At the same time they committed themselves to solidarity in helping the poorest regions on earth. The Millennium Summit in 2000 made the decision to fight poverty and its consequences more concrete while the creation of the Millennium Development Goals (MDGs) brought targets that we want to achieve along with indicators to measure the progress. The thesis analyzes the process of asserting the Right to development through the implementation of the MDGs in a South American country – Peru, which is considered as a developing country. The research focuses on the role of different actors that are responsible for the implementation of the MDGs with drawing attention to the possible difficulties the country might experience during the process. We can see that for the implementation of the Right to Development international aid can be of great help. However, without the full commitment of national governments, little progress can be achieved. In Peru, the crucial moment was reached by the publication of the report of the Commission of Truth after which human rights would not be regarded in the same way as before. Since then the progress in reaching the MDGs has become more observable and Peru can be considered as an example of good practice even though it will probably not reach all the goals by 2015.

Key words: Development, human rights, poverty, international aid, Peru.

KAZALO

Seznam tabel in grafikonov	7
Seznam kratic	8
1. UVOD	10
1.1 <i>OPREDELITEV TEME</i>	10
1.2 <i>CILJ IN RAZISKOVALNO VPRAŠANJE</i>	11
1.3 <i>STRUKTURA ANALIZE IN METODOLOGIJA</i>	12
1.4 <i>OMEJITVE NALOGE – OVIRE PRI RAZVOJU?</i>	14
2. PRAVICA DO RAZVOJA V PROCESU RAZVOJA PRAVICE	15
2.1 <i>ZGODOVINSKA UMESTITEV</i>	15
2.2 <i>PRAVICA DO RAZVOJA KOT ČLOVEKOVA PRAVICA</i>	17
2.2.1 PRISTOP ČLOVEKOVIH PRAVIC PRI RAZUMEVANJU RAZVOJA.....	17
2.2.2 PRAVICA VSEH PRAVIC	19
2.3 <i>DOBROBIT RAZVOJA</i>	21
2.4 <i>RAZVOJ: PRAVICA, KI USTVARJA ODGOVORNOST</i>	22
2.5 <i>REALIZACIJA PRAVICE DO RAZVOJA</i>	24
3. NA POTI DO RAZVOJA – CILJI MEDNARODNE SKUPNOSTI NOVEGA TISOČLETJA	26
3.1 <i>ZAVEZA MEDNARODNE SKUPNOSTI</i>	26
3.2 <i>MILENIJSKA DEKLARACIJA</i>	28
3.3 <i>MILENIJSKI RAZVOJNI CILJI</i>	29
3.4 <i>RAZVOJ REGIJE, RAZVOJ DRŽAVE</i>	33
4. PRIMER DRŽAVE V RAZVOJU – PERU.....	34
4.1 <i>OPIS STANJA</i>	34
4.1.1 POLITIČNA SITUACIJA.....	34
4.1.2 GOSPODARSTVO IN RAZVOJ	35
4.1.3 ZUNANJA TRGOVINA IN MEDNARODNO SODELOVANJE.....	37

4.1.4	ZANESLJIVOST STATISTIČNIH PODATKOV	38
4.2	<i>SKRAJNA REVŠČINA IN LAKOTA</i>	39
4.2.1	GLOBALNI KONTEKST	39
4.2.2	REVŠČINA V PERUJU	40
4.2.3	BOJ PROTI REVŠČINI.....	43
4.2.4	LAKOTA V PERUJU	45
4.2.5	BOJ PROTI LAKOTI	47
4.3	<i>SPLOŠNA OSNOVNA IZOBRAZBA</i>	48
4.3.1	GLOBALNI KONTEKST	48
4.3.2	PROBLEM IZOBRAZBE V PERUJU	49
4.3.3	INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 2.....	53
4.4	<i>ENAKOST SPOLOV</i>	55
4.4.1	GLOBALNI KONTEKST	55
4.4.2	SPOLNA ENAKOST V PERUJU	56
4.4.3	INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 3.....	60
4.5	<i>UMRLJIVOST OTROK</i>	63
4.5.1	GLOBALNI KONTEKST	63
4.5.2	OTROCI V PERUJU	64
4.5.3	INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 4.....	66
4.6	<i>ZDRAVJE MATER</i>	67
4.6.1	GLOBALNI KONTEKST	67
4.6.2	MATERE PERUJA.....	68
4.6.3	INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 5.....	70
4.7	<i>PERUJCI ZA PERU – ČLOVEKOVE PRAVICE PERUJCEV</i>	71
5	IZVAJANJE PRAVICE DO RAZVOJA – NAMESTO	
	ZAKLJUČKA	73
5.1	<i>PRAVICA DO RAZVOJA – ČLOVEKOVA PRAVICA PERUJCEV?</i> ?	73
5.2	<i>PRAVICA DO RAZVOJA – OZN, LJUDJE SVETA</i>	77
5.3	<i>ŠE EN PRIMER (DOBRE) PRAKSE – SKLEP</i>	78
6.	SEZNAM LITERATURE IN VIROV	80
7.	PRILOGE	88

Seznam tabel in grafikonov

Tabela 4.1.2.1: Kazalniki gospodarstva in razvoja Peruja	36
Tabela 4.2.2.1: Spreminjanje obsega revščine in skrajne revščine 1997–2004 (vpliv krize) ..	41
Tabela 4.2.2.2: Gospodarska rast med 1991–2004	42
Tabela 4.2.2.3: Razvoj obsega revščine po regijah 2001–2004	43
Tabela 4.2.4.1: Podhranjenost otrok pod 5 let.....	46
Tabela 4.3.2.1: Stanje glede izobraževanja	50
Tabela 4.3.2.2: Pismenost populacije med 15. in 24. letom.....	53
Tabela 4.4.2.1: Razmerje med dekleti in dečki v šolskem sistemu.....	57
Tabela 4.4.2.2: Pismenost od 15. do 24. leta po spolu	58
Tabela 4.4.2.3: Delež nepismenih	58
Tabela 4.4.2.4: Žensko delo v nekmetijskem sektorju	59
Tabela 4.5.2.1: Evalvacija MDG 4	64
Grafikon 4.2.4.1 Podhranjenost po spolu.....	46
Grafikon 4.3.2.1 Delež ponavljajočih po razredu, 2000.....	51
Grafikon 4.3.2.2 Delež izstopa iz šole po razredu, 2000.....	51
Grafikon 4.3.2.3 Dokončanje osnovne šole, 2002.....	52
Grafikon 4.4.2.1 Delež žensk, ki prekine šolanje.....	57
Grafikon 4.4.2.2 Delež mest, ki jih zasedajo ženske v procesih parlamentarnih volitev.....	60
Grafikon 4.6.2.1 Umrljivost mater 1997–2006	68
Grafikon 4.6.2.1 Razlog smrti mater.....	69
Grafikon 4.6.2.3 Delež porodov ob oskrbi znotraj zdravstvenih instituciji glede na družbeno-ekonomski položaj, 2000.....	69

Seznam kratic

AN	<i>Acuerdo Nacional</i> (Državni dogovor)
ATPDEA	<i>Andean Trade Partnership and Drug Eradication Agreement</i> (Partnerstvo za andsko trgovino in sporazum o izkoreninjenju drog)
BDP	bruto domači proizvod
BDP/prebivalca	bruto domači proizvod na prebivalca
CAN	<i>Comunidad Andina</i> (andska skupnost)
CAS	<i>Cauntry Assistance Strategy</i> (strategija pomoči državi)
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> (centralna obveščevalna služba)
COVR	<i>Comisión de la verdad y reconcillación</i> (Komisije resnice in sprave)
DRD	<i>Declaration on the Right to Development</i> (Deklaracija o pravici do razvoja)
DVR	države v razvoju
ENAHO	<i>Encuesta Nacional de Hogares</i> (Državna raziskava gospodinjstev)
ENCO	<i>Encuesta nacional continua</i> (Trajna državna raziskava)
ENDES	<i>Encuesta Demográfica de Salud Familia</i> (Demografska raziskava zdravja družin)
EU	Evropska unija
FAO	<i>Food and Agriculture Organization</i> (Organizaciji za hrano in kmetijstvo)
FDI	<i>Foreign direct investment</i> (neposredne tuje investicije)
FTAA	<i>Free Trade Area of the Americas</i> (Področje svobodne trgovine obeh Amerik)
HDI	<i>Human Development Index</i> (indeks človeškega razvoja)
ICCPR	<i>International Covenant on Civil and Political Rights</i> (Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah)
ICESCR	<i>International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights</i> (Mednarodni pakt o ekonomskih, družbenih in kulturnih pravicah)
IDB	<i>Inter-American Development Bank</i> (Medameriška banka za razvoj)
IMF	<i>International Monetary Found</i> (Mednarodni denarni sklad)
INEI	<i>Instituto Nacional de Estadística e Informática</i> (Nacionalni institut za statistiko in informatiko)

MCLCP	<i>Mesas de Concentración de Lucha contra la Pobreza y Oportunidades para los Pobres</i> («okrogle mize za boj proti revščini»)
MD	<i>Millennium Declaration</i> (Milenijska deklaracija)
MDG	<i>Millennium Development Goals</i> (milenijski razvojni cilji, tudi MDG 1, MDG 2 ...)
MEF	<i>Ministros de Educación y Finanzas</i> (ministri za gospodarstvo in finance)
MERCOSUR	<i>Mercado Común del Sur</i> (Enotni trg juga)
MINEDU	<i>Ministerio de Educación del Perú</i> (Ministrstvo za šolstvo)
MINSA	<i>Ministerio de Salud</i> (Ministrstvo za zdravje)
ODA	<i>Official Development Assistance</i> (uradna razvojna pomoči)
OECD	<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i> (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)
PCM	<i>Presidentes del Consejo de Ministros</i> (predsedniki Sveta ministrov)
PNAIA	<i>Plan Nacional de Acción por la infancia y la Adolescencia</i> (Državni načrt za otroštvo in mladostništvo)
REF	<i>RESULTS Educational Fund</i> (Sklad za razvoj RESULTS)
RBA	<i>Right Based Approach</i> (pristop, ki temelji na človekovih pravicah)
SGPA	<i>Sistema Generalizado de Preferencias Andino</i> (Andski sistem splošnih olajšav)
UDHR	<i>Universal Declaration on Human Rights</i> (Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah)
ULOZN	Ustanovna listina Organizacije združenih narodov
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Program Združenih narodov za razvoj)
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Agencija za izobrazbo, znanost in kulturo Organizacije združenih narodov)
WB	<i>World Bank</i> (Svetovna banka)
WBG	<i>World Bank Group</i> (Skupina svetovne banke)
WTO	<i>World Trade Organization</i> (Svetovna trgovinska organizacija)
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi

1. UVOD

1.1 OPREDELITEV TEME

Pravica do razvoja je relativno nov koncept, ki združuje dve, do pred kratkim, zelo ločeni sferi; gospodarski razvoj in človekove pravice. Z Deklaracijo o pravici do razvoja¹ je mednarodna skupnost jasno povedala, da je pravica do razvoja človekova pravica. To se je zgodilo, kot navaja Sengupta² v prvem poročilu o uveljavljanju pravice do razvoja (1999: 1), kar 38 let po tem, ko je Eleanor Roosevelt kot vodja delegacije Združenih držav Amerike (ZDA) pri snovanju Univerzalne deklaracije človekovih pravic – *Universal Declaration on Human Rights* (UDHR)³ povedala, da spada možnost za razvoj med najpomembnejše človekove pravice.

Z razumevanjem pravice do razvoja kot proces bomo videli, da tako njeno dojetje kot uveljavljanje potekata po korakih, hkrati pa se nenehno spreminjata in dopolnjujeta. Videli bomo, da pravica do razvoja nastaja najprej preko razmišljanj in besed, kar je kasneje vključeno v zapise oziroma zavezujoče dokumente. Sledi faza prehoda iz teorije v prakso ter nenazadnje preverjanje realizacije te pravice v praksi. To se nadaljuje z identifikacijo morebitnih ovir pri njenem uresničevanju in posledično iskanjem rešitev zanje.

Pri dojetju razvoja kot svoboščine (Sen 1999) se začenjajo pojavljati pomembna vprašanja o odgovornostih in dolžnostih, ki iz take svoboščine izhajajo. Mednarodna skupnost se je torej primorana vprašati, kdo je tisti, ki je dolžan poskrbeti, da se pravica do razvoja zagotavlja ljudem po svetu in kdo je tisti, ki odgovarja za njeno (ne)uspešno uveljavljanje.

Z oblikovanjem in sprejetjem milenijskih razvojnih ciljev – *Millennium Development Goals* (MDG) je mednarodna skupnost naredila korak naprej pri postavljanju pravice do razvoja v realni kontekst, saj si je zadala jasne cilje, ki naj bi se jih doseglo do določenega trenutka

¹ Deklaracija o pravici do razvoja, sprejeta s strani Generalne skupščine v resoluciji 4/128, 4. decembra 1986. Dostopna na: <http://www.ohchr.org/english/law/pdf/rtd.pdf> (15. maj 2006). Sprejeta je bila ob nasprotovanju le ene države – ZDA.

² Arjun Sengupta je bil izvoljen kot mednarodni strokovnjak za pravico do razvoja za obdobje 6 let (1998–2004). V svojem mandatu je napisal šest poročil, ki so predstavljala odgovor vprašanjem s strani odprte delovne skupine za pravico do razvoja, ki je bila oblikovana istega leta. S tem je ustvaril boljše razumevanje pravice do razvoja, hkrati pa je njegovo delo neprecenljive vrednosti za vse, ki se ukvarjajo z implementacijo pravice do razvoja v praksi.

³ Splošna deklaracija človekovih pravic, sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine 217 A (III), 10. decembra 1948. Dostopna na <http://www.unhcr.ch/udhr/lang/slv.htm> (10. maj 2006).

(konkretno leta 2015), hkrati pa ponudila določene kazalnike, s katerimi lahko uresničevanje tudi preverjamo.

Generalna skupščina Združenih narodov (ZN) si želi periodičnega spremljanja doseganja MDG. Različne agencije s skupino strokovnjakov pod vodstvom družbeno-ekonomskega oddelka Sekretariata ZN spremljajo napredek s primerjanjem konkretnih števil, ki jih določa 8 ciljev, 18 smernic in 48 indikatorjev (kazalnikov). Pri pridobivanju statističnih podatkov sodeluje veliko nacionalnih in drugih neodvisnih strokovnjakov. Na podlagi njihovih izsledkov dobimo poročila, ki kažejo doseganje MDG v svetu kot celoti in po različnih regijah, kjer se pogosto države obnašajo na podoben način.

Peru spada med države v razvoju (DVR) regije Latinske Amerike in Karibskih otokov. Te regije ne uvrščamo med najbolj problematična področja sveta. To dejstvo postavlja Peru, pri doseganju nekaterih MDG, v boljši začetni položaj zaradi prednosti, ki jih razvoj regije predstavlja za državo. Po drugi strani to še ne pomeni, da se v Peruju zagotavlja pravica do razvoja oziroma da je ta država bliže njeni implementaciji, kot ji je katera od najmanj razvitih držav. Ogromne razlike med mestom in podeželjem napeljujejo na dejstvo, da je enotna statistika in obravnavanje neke države, glede na povprečne podatke, pomanjkljivo in v veliki meri nekorektno.

1.2 CILJ IN RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Diplomska naloga želi pokazati, kako je prišlo do združitve gospodarskega razvoja in človekovih pravic v, danes vse bolj aktualnem pojmu, pravici do razvoja. Ali lahko danes že govorimo o uresničevanju te pravice tudi v praksi? Za indikatorje, oziroma pokazatelje implementacije pravice do razvoja naloga postavlja v ospredje razvojne cilje – MDG, ki so jih oblikovale države ZN na prehodu v novo tisočletje. Na milenijskem vrhu ZN so države pokazale odločenost zagotoviti »pravico do razvoja kot realnost za vsakogar« ter »ustvariti okolje – na nacionalni kot globalni ravni – ki bo vodilo v razvoj in odpravo revščine.«⁴ Kako državam uspeva doseganje MDG je prikazano na primeru Peruja. Cilj naloge je torej kritično analizirati dejansko zagotavljanje pravice do razvoja z opozorilom na težave, ki se pri tem pojavljajo ter ponuditi možne rešitve, da bi se le-tem v nadalje izognili.

⁴ *Milenijska deklaracija Združenih narodov* (III/11), sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine A/RES/55/2 v New Yorku, 18. september 2000. Dostopna na <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf> (12. februar 2006).

Raziskovalno vprašanje, iz katerega izhajajo v nadaljevanju navedene delovne hipoteze, se osredotoča na spremembe, ki so se zgodile od leta 1990 do danes, s poudarkom na spremembah po letu 2000. Se je torej v teh letih kaj spremenilo v taki meri, da lahko rečemo, da se pravica do razvoja dejansko zagotavlja v praksi?

1.3 STRUKTURA ANALIZE IN METODOLOGIJA

Struktura diplomske naloge sestoji iz petih poglavij, ki zajemajo tri osnovne vsebinske sklope. V prvem poglavju je predstavljeno osrednje raziskovalno vprašanje naloge, njena struktura in omejitve. To obsega tudi prvi vsebinski del, ki služi razumevanju izbrane problematike in relevantnosti njenega obravnavanja v diplomski nalogi. V njem je pojasnjeno, kako naloga obravnava pravico do razvoja, katere metodologije uporablja in kakšna je njena struktura.

Drugi vsebinski sklop zajemata dve poglavji. V drugem poglavju je predstavljen teoretski okvir razumevanja pravice do razvoja kot človekove pravice s pomočjo zgodovinskega pregleda. Zgodovinska linearnost se povezuje z utemeljevanjem pravice do razvoja ob razumevanju razvoja kot procesa. Ločnica prehoda pravice do razvoja iz ideje v zapis se zgodi leta 1986 s sprejetjem deklaracije o pravici do razvoja. Tej zgodovinski instanci sledi nadgradnja in dodelava pravice do razvoja do zadnje faze implementacije te pravice v praksi. Od leta 1986 so se dotedanja razmišljanja o taki pravici, ki je nujna za zagotavljanje vseh ostalih civilno-političnih pravic, kot tudi socialnih, ekonomskih in kulturnih pravic, izrekla, zapisala na papir in dograjevala. Proces razvoja pravice do razvoja je opisan skozi dodelavo njenih značilnosti s strani zanjo odgovornih akterjev, zanjo potrebnih pogojev, indikatorjev za njeno merjenje in nenazadnje pogojev za njeno implementacijo in učinkovitost v praksi. Zgodovinski razvoj ideje je v nalogi utemeljen z razumevanjem razvoja preko pristopa, ki temelji na človekovih pravicah – *Right Based Approach* (RBA). Poglavje se zaključuje z analizo prehoda iz besed v realizacijo. V tretjem poglavju so zajeti mehanizmi zagotavljanja pravice do razvoja ob prestopu v novo tisočletje. Predstavljena je osnovna ideja Milenijske deklaracije (MD) in MDG kot nova zaveza mednarodne skupnosti.

Tretji vsebinski sklop sestoji iz praktičnega prikaza implementacije pravice do razvoja na primeru DVR – Peruja. Na tem mestu naloga preučuje doseganje petih MDG v Peruju s

primerjavo podatkov od 1990 do 2007.⁵ V četrtem poglavju so podrobno analizirane spremembe za vsak posamezen cilj.

Zaključki diplomske naloge so predstavljeni v petem poglavju, kjer je pojasnjeno kako so podatki, pridobljeni na primeru Peruja, lahko relevantni za utemeljevanje učinkovitosti implementacije pravice do razvoja v praksi.

Izbrana metodologija zajema:

- obdelavo primarnih (dokumenti ZN, poročila) in sekundarnih (knjige, članki, internetne strani) virov (pri tem je uporabljena zgodovinsko–razvojna analiza, ki sestavlja predvsem teoretski okvir raziskave in zaključke naloge) ter
- študijo primera in analizo uradnih statistik (gre za praktični prikaz implementacije pravice do razvoja na primeru Peruja, ki temelji predvsem na podatkih iz uradnih poročil o doseganju MDG v Peruju. Konkretni vidiki in problemi implementacije so preučeni tudi na podlagi intervjujev s strokovnjaki dejavnimi na implementaciji MDG v Peruju. Primerjava statističnih podatkov z izjavami strokovnjakov je vključena v analizo realnosti Peruja in življenja njegovih državljanov danes. Analiza temelji na primerjavi stanja v Peruju od leta 1990 do 2007 in preučitvijo sprememb, do katerih je prišlo glede prvih petih MDG v teh letih).

Delovne hipoteze, ki bodo služile za odgovor na raziskovalno vprašanje so:

1. Pravica do razvoja danes obstaja le v besedah in dokumentih OZN, v praksi se še ne izvaja.
2. Mednarodna skupnost je imela veliko vlogo pri oblikovanju koncepta pravice do razvoja, pri njenem uresničevanju pa ima minimalno vlogo, če ni politične volje nacionalnih vlad za zagotavljanje pravice do razvoja.
3. Uveljavljanje pravice do razvoja je proces, katerega rezultati bodo vidni v praksi (oziroma življenju ljudi) šele na daljši rok.
4. ZN nimajo učinkovitega nadzora nad implementacijo pravice do razvoja.
5. V Peruju se je od leta 1990, predvsem pa po letu 2000, do danes napredovalo v doseganju MDG le v statističnih podatkih, v življenju ljudi pa ne moremo govoriti o izboljšavah. Pravica do razvoja se državljanom Peruja ne zagotavlja.

⁵ Temeljna primerjava podatkov vzame za osnovo leti 2000 in 2006, vendar je primerjava prilagojena razpoložljivim podatkom izpeljanih raziskav.

1.4 OMEJITVE NALOGE – OVIRE PRI RAZVOJU?

Naloga se osredotoča na proces nastajanja novega koncepta 20. stoletja (pravica do razvoja) z uporabo RBA in implementacijo te pravice v praksi države, ki spada v kategorijo DVR, hkrati pa ne med najmanj razvite države sveta. Že prva omejitev cilja dokazati, ali ZN dejansko uresničujejo svoje namere ob prehodu v novo tisočletje, stoji na ohlapni in problematični definiciji pravice do razvoja oziroma tega, kar se dejansko pričakuje kot njena realizacija. Tako dojetje je namreč zelo vezano na en pristop – RBA. Na drugi strani se njeno uresničevanje omejuje na instrument (doseganje MDG), ki je prej nagnjen k teorijam razvoja in ne teorijam, ki se ukvarjajo s človekovimi pravicami. Torej na njegovi podlagi ne moremo jasno reči, ali se pravica do razvoja zagotavlja ali ne zagotavlja. V nalogi je ta problem izpostavljen, vendar naloga zaradi omejitev obsega ne ponuja analiz drugih potencialnih vplivov. Za ugotavljanje realizacije pravice do razvoja v praksi bi bilo potrebno izvesti še obširno anketo oziroma analizo javnega mnenja prebivalcev Peruja, ki bi bila reprezentativna in bi zajela vse družbene sloje.

Druga omejitev pri dokazovanju dejanske zavzetosti ZN za pomoč pri razvoju DVR je, da smo iz analize izključili doseganje osmega cilja. Preučitev slednjega bi pokazala na pravo namero svetovne skupnosti za uresničevanje besed iz resolucij. Omejitev obsega diplomskega dela preprečuje širšo analizo, zato se naloga omeji in podrobno preuči pet ciljev, ki najbolj zadevajo življenje samih ljudi. S preučitvijo le osmega cilja bi se oddaljili od državljanov, ki jih to delo postavlja v ospredje. Zaradi podobnih razlogov je izpuščen tudi sedmi cilj, ki zadeva trajnostni razvoj okolja. Vsekakor ostajajo trije nepreučeni cilji odprto področje za nadaljnje raziskovanje.

Po drugi strani diplomska naloga zajame v analizo le eno državo. Na enem samem primeru se ne da posploševati in utemeljevati (ne)uspehov ZN glede zagotavljanja pravice do razvoja. To le še dodatno izpostavi dejstvo, da je le-ta v veliki meri odvisna od volje posamezne nacionalne države, kar je tudi ena izmed hipotez diplomskega dela.

2. PRAVICA DO RAZVOJA V PROCESU RAZVOJA PRAVICE

Pravica do razvoja je, po mnenju Sengupte (Horndurp 2004: 93), pravica do procesa razvoja, kar izhaja iz same definicije razvoja kot procesa. To utemeljuje z dejstvom, da lahko razvoj ocenjujemo le preko primerjave med državami ali s primerjavo razvoja ene države v dveh ali več različnih obdobjih. Med indikatorje razvoja lahko štejemo dohodek na prebivalca, ni pa rečeno, da je ta najboljši pokazatelj, ko gre za merjenje dobrobiti neke populacije. Za to je potrebno analizirati in raziskati različne parametre. Z oblikovanjem indeksa človeškega razvoja – *Human Development Index (HDI)*⁶ (Bučar in Rojec 2001: 14–15) smo že na poti vključevanja neekonomskih socialnih kazalcev k ekonomskim kazalnikom.

Sengupta dodaja, da tudi ob merjenju razvoja z indeksom dobrobiti opazimo, da se le-ta skozi čas spreminja oziroma ni vedno enak. Tudi to dokazuje dejstvo, da je razvoj sam po sebi proces (Horndurp 2004: 93).

2.1 ZGODOVINSKA UMESTITEV

Pravica do razvoja ni pravica, ki bi bila oblikovana v določeni točki v zgodovini. Znotraj mednarodne skupnosti se o pravici do razvoja bolj intenzivno govori od leta 1986 s sprejetjem resolucije, ki zajema deklaracijo o pravici do razvoja. Vendar pravica do razvoja ni nastala leta 1986. Kot navaja Sengupta (2000a: 1), se je njena ideja snovala že ob nastajanju in oblikovanju UDHR, a je bilo za njeno vključitev v deklaracijo leta 1948 še prezgodaj. Sledila je hladna vojna in z njo razmejitev univerzalnih človekovih pravic na dva pakta, in sicer Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (ICCPR)⁷ ter Mednarodni pakt o ekonomskih, družbenih in kulturnih pravicah (ICESCR).⁸ Mednarodna skupnost je šele z Deklaracijo o pravici do razvoja ponovno poenotila ideje o nedeljivosti in celovitosti človekovih pravic. Sengupta nadalje utemeljuje, da je do težav pri kasnejši implementaciji pravice do razvoja prišlo zaradi nestrinjanja močne države – ZDA. Svet je bil še vedno razdeljen na dva pola, med katerima del sveta ni priznaval ekonomskih, socialnih in kulturnih

⁶ HDI poleg rasti BDP upošteva še povprečno življenjsko dobo, stopnjo pismenosti, povprečna leta izobraževanja in dohodek korigiran s pomočjo kupne moči domače valute.

⁷ *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*, in njegov prvi opcijski protokol, ki posameznikom omogoča, da vlagajo pritožbe pri Odboru za človekove pravice, je bil sprejet in izročen v podpis, ratifikacijo in pristop z resolucijo Generalne skupščine 2200A (XXI) 16. decembra 1966, v veljavo je vstopil 23. marca 1976. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> (5. april 2007).

⁸ *Mednarodni pakt o ekonomskih, družbenih in kulturnih pravicah*, sprejet in izročen v podpis, ratifikacijo in pristop z resolucijo Generalne skupščine 2200A (XXI) 16. decembra 1966, vstopil v veljavo 3. januarja 1976. Dostopno na http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_cescr.htm (5. april 2007).

človekovih pravic, drugi del pa je prav te pravice utemeljeval kot ne le opravičljive, temveč temeljne človekove pravice.

Do konsenza je ponovno prišlo z Dunajsko deklaracijo in delovnim načrtom leta 1993⁹ na drugi svetovni konferenci ZN o človekovih pravicah, ki je pravico do razvoja potrdila kot »univerzalno in neodtujljivo človekovo pravico in integralen del temeljnih človekovih pravic« (Sengupta 2000a: 2). S to deklaracijo se je mednarodna skupnost zavezala sodelovati pri uresničitvi pravice do razvoja, kot človekovi pravici, ki bo »združevala ekonomske, socialne in kulturne pravice z državljanskimi in političnimi pravicami na način, kot je bil predviden na začetku obdobja po drugi svetovni vojni s strani gibanja za človekove pravice« (*ibid.* 1).

Na mednarodni konferenci o prebivalstvu in razvoju¹⁰ v Kairu leta 1994 so sprejeli več načrtov za prebivalstvo in razvoj s perspektive človekovih pravic. Te načrte so nadgradili leta 1995 na Svetovni konferenci o ženskah¹¹ v Pekingu s tem, ko so države potrdile svoje zaveze do človekovih pravic žensk z eliminacijo diskriminacije in zagotovilom enakega obravnavanja znotraj obsežne razvojne agende. Istega leta so se na Svetovnem vrhu za socialni razvoj, ki je potekal v Kopenhagenu, svetovni voditelji zavezali za socialni razvoj, ki naj temelji na človeškem dostojanstvu, človekovih pravicah in enakosti¹² (Sengupta 2000a: 14).

Kopenhagensko srečanje je pomembno zaradi zaveze svetovnih voditeljev za mednarodno sodelovanje pri promociji človekovih pravic, vključno s pravico do razvoja, kot integralnim delom človekovih pravic (*Ibid.* 14).

Človekove pravice so bile že od samega sprejetja UDHR in kasneje obeh protokolov predmet velikih razprav in nemalokrat sporov svetovne skupnosti. Kljub temu danes nihče več ne more zanikati njihovega obstoja in pomembnosti. Ravno zaradi občutljivosti koncepta, ki posega tudi v pristojnosti nacionalnih držav, so človekove pravice postale uradno sprejete relativno

⁹ *Dunajska deklaracija in delovni načrt*, sprejet na svetovni konferenci za človekove pravice 25. junija 1993. Dostopno na [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.CONF.157.23.En](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.CONF.157.23.En) (4. februar 2007).

¹⁰ *Mednarodna konferenca ZN za populacijo in razvoj (ICPD)* je potekala od 5.–13. septembra 1994 v Kairu. V dveh tednih so se svetovni voditelji, visoki uradniki in predstavniki nevladnih organizacij ter agencije ZN zbrali, da bi se sporazumeli o delovnem načrtu. Dostopno na <http://www.iisd.ca/Cairo.html> (4. maj 2007).

¹¹ Četrta svetovna konferenca za ženske je potekala v Pekingu od 4.–15. septembra 1995. Na njej so sprejeli deklaracijo, dostopno na <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm> (4. maj 2007).

¹² *Svetovni vrh za družbeni razvoj* je potekal od 6.–12. marca v Kopenhagenu. Dostopno na: <http://www.visionoffice.com/socdev/wssd.htm> (4. maj 2007). Sprejeta zhodišča deklaracije so vključili v delovni načrt pet let kasneje v Ženevi od 26. junija do 1. julija 2000 na konferenci z naslovom: *Copenhagen plus5 – World Summit for Social Development and beyond: achieving social development for all in a globalizing world*.

pozno in v časovnih presledkih. Prva osnova je predstavljala minimalne determinante človeške osebe,¹³ ki so jih vsi priznavali. Počasi se je tej osnovi priznavalo dodatne pomembne komponente, ki so bile sprejemljive za večino ljudi, institucij in nenazadnje nacionalnih držav. Nova realnost in spremembe na mednarodnem prizorišču so pripeljale do priznavanja novih temeljnih pravic posameznika. Človekove pravice se nenehno nadgrajujejo in dopolnjujejo.

2.2 PRAVICA DO RAZVOJA KOT ČLOVEKOVA PRAVICA

2.2.1 PRISTOP ČLOVEKOVIH PRAVIC PRI RAZUMEVANJU RAZVOJA

Diplomska naloga analizira razvoj z vidika pristopa, ki temelji na človekovih pravicah – RBA. V nadaljevanju bo navedenih nekaj izjav, ki nam bodo pomagale pri razumevanju razvoja iz perspektive tega pristopa. Slednje bodo tudi osnova za izhodišča oziroma ključne točke, na katerih temelji analiza pravice do razvoja in njene implementacije skozi celotno nalogo.

RBA postavlja doseganje človekovih pravic za cilj razvoja. Ta uporablja razmišljanje o človekovih pravicah kot konstrukciji za razvojno politiko. Uporablja mednarodni aparat odgovornosti za človekove pravice pri podpori razvojne aktivnosti. Pri vsem tem upošteva ne le politične in državljanske, temveč tudi ekonomske, socialne in kulturne pravice (ODI 1999:1).

RBA je zagotovilo, da so človeški standardi, kot jih določa mednarodno pravo, uveljavljeni kot kriterij za politično usmeritev in rešitev problemov na določenih področjih. Ta pristop vpeljuje normativno osnovo, ki je obvezujoča za stranke v državi in tako zahteva odziv zakonodaje na državni ravni. Pristop pravic narekuje, da so koristniki politik in dejavnosti aktivni subjekti in zahtevajo svoje pravice in določajo dolžnosti oziroma obveznosti tistih, ki so odgovorni za njihovo zagotavljanje – nosilcev dolžnosti (Report of the Secretary General 1998 v RBA 2003: 3).

Pristop do razvoja, ki izhaja iz človekovih pravic je konceptualni okvir za proces človeškega razvoja, ki je normativno osnovan na mednarodnih standardih človekovih pravic in operativno usmerjen na promocijo varovanja človekovih pravic. V osnovi pristop človekovih pravic vključuje norme, standarde in načela mednarodnega sistema človekovih pravic v načrte, politike in procese razvoja (UN Office of the Resident Coordinator 2002 v RBA 2003: 3).

¹³ Enakost vseh človeških oseb ob rojstvu, nediskriminacija pri uživanju človekovih pravic, pravica do življenja, svobode, varnosti, enakost pred zakonom ... (glej: UDHR).

Na ta pristop lahko gledamo kot na programiranje metodologije, ki izhaja iz paradigme trajnostnega človeškega razvoja. Pristop predlaga uporabo konceptov in standardov človekovih pravic v analizi razvojnih problemov in oblikovanje projektov in programov, ki vključujejo mehanizme za vrednotenje vtisov teh programov in procesov, preko katerih so razvite in implementirane. Ta pristop predlaga, da naj naše razumevanje razvoja in strategij za njegovo doseganje temelji na uporabljanju programskih orodij in metodologij, osnovanih na človekovih pravicah (Ibid. 3).

Pristop do razvoja, ki temelji na človekovih pravicah skuša prikazati situacije ne le v obliki človeških potreb oziroma zahtev razvoja, temveč kot družbeno dolžnost odgovarjati na neodtujljive pravice posameznikov, dati moč ljudem zahtevati svoje pravičnost kot pravice in ne kot miloščino ter daje skupnosti etično osnovo, iz katere zahteva mednarodno pomoč, ko je le-ta potrebna (UN 1998 v RBA 2003: 4).

RBA vidi proces razvoja kot možnost za tiste, ki danes živijo v revščini in pomanjkanju, da dvignejo raven življenja in svoj družbeni položaj. Pojem dobrobiti tu presega ekonomsko rast in zajema nabor možnosti in sposobnosti za realizacijo teh možnosti (Sengupta 2000b). Realizacija človekove pravice do razvoja mora razširiti človeški razvoj sledeč pristopu, ki temelji na človekovih pravicah, z izboljševanjem enakosti in pravičnosti. (Sengupta 2001: 8).

Način razumevanja, ki temelji na človekovih pravicah je način, ki sledi proceduram in normam prava človekovih pravic transparentno, odgovorno in vključujoč ljudi ter z uživanjem dobrobiti razvoja vseh na temelju enakosti in brez diskriminacije (Sengupta 2002: 3).

Cilj RBA je nenehno izboljšanje v življenju celotne populacije in vseh ljudi na podlagi aktivnega, prostega in vplivnega sodelovanja v razvoju in v pravični porazdelitvi iz tega izhajajočih dosežkov. Zato je ta pristop večdisciplinaren ... Norme in standardi so del mednarodnih sporazumov in deklaracij. Načela zajemajo enakost in enakopravnost, odgovornost, omogočanje in participacijo (Pisarna visokega komisarja za človekove pravice ZN v RBA 2003: 6–7).

Temeljna načela RBA, ki jih lahko razberemo iz zgornjih izjav so:

- Doseganje človekovih pravic je cilj razvoja.
- Načrti razvoja in razvojne politike vključujejo norme, standarde in procese človekovih pravic, na katerih temelji tudi metodologija razvoja.
- Narava problematike zadeva več ravni obravnave (upravičenost, zagotavljanje pravic, kršitve), zato se je treba s tem ukvarjati sistematično in strateško.

- Vsak posameznik (*claim-holder/right holder*) je upravičen do pravic že zato, ker je človek. Teh pravic se mu ne more odvzeti.
- Nacionalne vlade imajo dolžnost (nosilke dolžnosti – *duty-bearers*) in so odgovorne tako moralno kot pravno. Če države ne uspejo zagotavljati pravic svojih državljanov, mora pristopiti na pomoč mednarodna skupnost.
- Aktivna participacija upravičenih imetnikov pravic do zahtev v procesu razvoja (vključenost pri odločanju) je bistvenega pomena, zato jo je treba spodbujati. Ljudje morajo imeti možnost odločanja o lastni usodi z dostojanstvom.
- Pomoč pri uveljavljanju človekove pravice do razvoja se ne smatra kot miloščina, temveč pomoč pri zahtevi po enakih možnostih (brez diskriminacije). Diskriminacijo je potrebno obravnavati v zakonodaji in ostalih dokumentih in storitvah razvoja. Pomagati je treba revnim, da bodo upoštevani pri nacionalnih in mednarodnih procesih nastajanja politik.
- Pravice izhajajo iz mednarodnih sporazumov in pogodb, zapisane so v zakonodaji nacionalnih držav.
- Za učinkovito pomoč pri uveljavljanju pravice do razvoja je treba analizirati sposobnost imetnikov pravic, da zahtevajo svoje pravice in sposobnost nosilcev dolžnosti, da te pravice zagotavljajo. Identificirati je treba ovire in to, kako jih reševati.
- Pomembna je promocija socialnih pravic.

S tem, ko se razvoj definira kot pravico, se mednarodno skupnost, tako kot ostale družbene akterje, vključno s posamezniki, zaveže k implementaciji te pravice. Človekove pravice namreč dajejo ljudem možnost, da zahtevajo njihovo uresničevanje. Z vidika pristopa, ki gleda na razvoj preko človekovih pravic, so vsi ljudje upravičeni do zahtev po uresničevanju pravice do razvoja s strani odgovornih za njeno uresničevanje. Ob primeru, da ljudje ugotovijo, da je njihova pravica kršena, lahko odgovorne tudi tožijo (Jahan 2004: 1).

2.2.2 PRAVICA VSEH PRAVIC

Sengupta je v svojem prvem poročilu zapisal, da bo strategija za realizacijo pravice do razvoja delovala le, če se bo izboljšalo realizacijo vseh posameznih človekovih pravic in bodo le-te »med seboj koordinirane in usklajene v razvojnem programu, ki bo vključeval trajnostno rast virov. Viri v pristopu, ki temelji na človekovih pravicah, ne vključujejo le BDP ali produktov in zaposlenosti, temveč tudi pravne, tehnične in institucionalne vire. Napredek v teh resursih

izboljša možnosti realizacije vseh ostalih pravic in poveča vrednost ostalih indikatorjev« (Sengupta 2000a: 20).

V svojem prvem poročilu Sengupta analizira pravico do razvoja, kot jo definira Deklaracija o pravici do razvoja. Slednja pravi, da je pravica do razvoja »neodtujljiva človekova pravica, zaradi katere ima vsaka oseba in vsi ljudje pravico sodelovati, prispevati in uživati ekonomski, socialni, kulturni in politični razvoj, pri katerem bodo v popolnosti realizirane vse njegove človekove pravice in temeljne svoboščine« (DRD 1986: člen 1). Sengupta iz tega razbere tri načela:

1. Gre za neodtujljivo pravico, ki se ji reče pravica do razvoja.
2. Gre za proces ekonomskega, družbenega, kulturnega in političnega razvoja, pri katerem se lahko vse človekove pravice in temeljne svoboščine realizirajo v popolnosti.
3. Pravica do razvoja je človekova pravica, zaradi katere ima vsaka oseba in vsi ljudje pravico do sodelovanja, sooblikovanja in uživanja tega specifičnega procesa razvoja (Sengupta 2000a: 3).

Prvo načelo potrjuje, da je pravica do razvoja neodtujljiva človekova pravica in je tako nihče ne more odvzeti ali z njo trgovati. Drugo načelo definira proces razvoja na način realizacije človekovih pravic, kot so našteje v UDHR in drugih dokumentih ZN. Tretje načelo razlaga pravico do razvoja na način upravičenosti do tega procesa razvoja (*Ibid.* 3).

S priznanjem, da je neka pravica človekova pravica (Dunajska deklaracija¹⁴), se ji doda še univerzalno uporabnost in pripiše pravila za ravnanje ljudi, institucij, držav ali mednarodne skupnosti, na kogar se naslovi zahteva za njeno izpolnjevanje. Pravico do razvoja se potrdi kot integralen del temeljnih človekovih pravic. V tem trenutku vlade sprejmejo dejstvo, da univerzalna narava teh človekovih pravic in svoboščin ni vprašljiva ter so primorane sprejeti pravico do razvoja kot človekovo pravico v vsakem svojem delovanju (*Ibid.* 4).

¹⁴ *Dunajska deklaracija in delovni načrt*, sprejet na svetovni konferenci za človekove pravice 25. junija 1993. Dostopno na [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.CONF.157.23.En](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.CONF.157.23.En) (4. februar 2007). Ta brezpogojno pove: »Človekove pravice in temeljne svoboščine so pravice, ki so dane ob rojstvu vsem človeškim osebam; njihovo varstvo in promocija je primarna dolžnost vlad« (člen 1).

2.3 DOBROBIT RAZVOJA

Ekonomski napredek je države razdvojil na razvite in manj razvite. Pokazalo se je, da so razvitejše države bolj sposobne zagotavljati dobrobit svojih državljanov in s tem skrbeti za to, da so zagotovljene človekove pravice posameznika. Na tak način se začne v današnjem obdobju razvoj dojemati kot pravico. Živimo namreč v realnosti, kjer si ne moremo predstavljati zagotavljanja vseh temeljnih človekovih pravic brez zagotavljanja pravice do razvoja. Dandanes si brez razvoja neke države ne moremo predstavljati dobrobiti njene nacije. Pravica do razvoja vsebuje v sebi vse temeljne človekove pravice, te so lahko nekemu dejansko zagotovljene le, če mu je zagotovljena pravica do razvoja. Slednja je njihova nadgradnja in dopolnilo. Zato lahko rečemo, da predstavlja najmanjši skupni imenovalec dostojanstva človeške osebe (Sengupta 2000a: 4).

Novi ekonomski pogled (Bučar in Rojec 2001: 15–16) vidi razvoj kot »multidimenzionalen proces,« ki zajema tako spremenjene družbene strukture kot vedenje ljudi in institucij, hkrati pa le-ta prinaša »pospešitev ekonomske rasti, zmanjšanje neenakosti in izkoreninjenje revščine.« Razvoj torej družbo pomika v smeri boljših materialnih in duhovnih pogojev za življenje.

Vrednote, na katerih temelji razvoj (preskrbljenost s sredstvi za življenje, samospoštovanje, svoboda) si želijo doseči vsi posamezniki in vse družbe (*Ibid.*). Torej so cilji razvoja, ki stremijo k doseganju teh vrednot tudi cilji vsakega posameznika in vsake družbe.

V prvem poročilu neodvisnega strokovnjaka za pravico do razvoja (Sengupta 2000a) še razberemo, da sega pravica do razvoja globlje od težnje po izboljšanju človeškega razvoja. Pravica do razvoja identificira pojem dobrobiti ob realizaciji temeljnih svoboščin na način, da razvoj postane proces izboljševanja dobrobiti oziroma napredek realizacije temeljnih svoboščin. Nerazvitost namreč velikokrat pomeni nezmožnost realizacije temeljnih svoboščin. Sen (1999: 8) ugotavlja, da je človek, ki v nerazvitem svetu trpi pomanjkanje hrane, lahko prisiljen v dejanja, ki ogrožajo njegove druge človekove pravice, kot na primer pravico do življenja. Sen razišče, kakšna je povezava med razvojem in realizacijo človekove svobode. Razvoj države dovoljuje realizacijo vseh drugih svoboščin, ki so tesno povezane s kakovostjo človekovega življenja. Nerazvitost pa pomeni ekonomsko nesvobodo. Slednja lahko povzroči družbeno oziroma politično nesvobodo, ta pa lahko vodi v ekonomsko nesvobodo (*Ibid.* 8).

Sengupta še ugotavlja, da indikatorji človeškega razvoja v Senovem okvirju postanejo indikatorji svoboščin. Ob identifikaciji teh svoboščin s pravicami, za katere si upravičen, da se ti jih zagotavlja, dobimo pojem razvoja kot realizacijo človekovih pravic. Indikatorji hrane, izobrazbe, bivalnih pogojev itd. so videni kot pravica do hrane, pravica do izobrazbe, pravica do zdravja, pravica do bivališča, ki naj bi se nam jih zagotavljalo po načelu upravičenosti in v skladu s standardi človekovih pravic. Okvir človekovih pravic vidi razvoj kot proces realizacije vseh človekovih pravic in ko ta proces zahtevajo ljudje kot človekovo pravico, dobimo pravico do razvoja (Horndurp 2004: 93).

Pri vsem tem je treba opozoriti na dejstvo, da se različni kazalniki razvoja države (rast BDP, hitra industrializacija oz. izvozno vodena rast) lahko kažejo v večjih neenakostih, regionalni ali mednarodni neenakomerno nihajoči brezposelnosti z nizko socialno varnostjo in koncentracijo premoženja in ekonomske moči.¹⁵ Brez primerne zmanjšanja revščine ali izboljšav socialnih indikatorjev izobraževanja, zdravja, razvoja na področju enakosti spolov ter varstva okolja, razvoj ne more biti razumljen kot napredek, kot ga varuje deklaracija iz 1986 (Sengupta 2000a: 6).

Človeški razvoj in človekove pravice sta tesno povezana pojma, ker imata skupni imenovalce – človekovo svobodo. Človeški razvoj z večanjem človeških sposobnosti in možnosti, poveča svobodo izbire. Človekove pravice, po drugi strani, varujejo to svobodo. Človeški razvoj in človekove pravice se torej vzajemno učvrstijo (Jahan 2004: 2).

2.4 RAZVOJ: PRAVICA, KI USTVARJA ODGOVORNOST

»Pravice se splošno označuje kot legitimne zahtevke, ki rodijo vzajemno odgovornost oziroma obvezo. To napeljuje, da imeti pravico pomeni, imeti legitimni zahtevke do neke osebe, skupine ali organizacije (na primer družbene ali ekonomske institucije, države ali mednarodne skupnosti). Slednja je pod obvezo oziroma dolžnostjo, da zagotovi oz. pomaga nosilcu pravic pri varovanju te pravice« (Moser in Norton 2001: 10).

Deklaracija o pravici do razvoja označi pravico do razvoja kot človekovo pravico (DRD 1986: člen 1) in kasneje pojasni iz tega izhajajoče obveznosti in odgovornosti različnih akterjev. »Vsi ljudje nosijo odgovornost za razvoj, individualno in kolektivno ...« (DRD 1986: člen 2/2) Zato morajo tudi ravnati skladno s svojimi odgovornostmi do skupnosti tako na individualni ravni, kot znotraj kolektivov ali skupnosti, saj so dolžni poskrbeti za to, da se

¹⁵ Primer je nerazvitost tretjega sveta ob razvoju t. i. »severa«.

pravica do razvoja dejansko zagotavlja. Države pa so odgovorne za ustvarjanje pogojev (nacionalnih in mednarodnih), ki bodo za realizacijo te pravice ugodni. Odgovornost držav je komplementarna odgovornosti posameznikov in je pomembna predvsem za ustvarjanje ugodnih pogojev, ne pa samo za kasnejšo realizacijo pravice do razvoja. Njihova dolžnost je oblikovati primerne politike razvoja na nacionalni in mednarodni ravni. Po členu 2/3 (DRD 1986) imajo države »pravico in dolžnost do oblikovanja primernih državnih razvojnih politik,« ki bi dosegale cilje dobrobiti. Hkrati pa v členu 8 piše, da morajo države storiti vse potrebne korake za realizacijo pravice do razvoja in spodbujati participacijo ljudstva na vseh področjih. Člen 6/3 še zahteva od držav, da odstranijo vse ovire za razvoj, ki izhajajo iz pomanjkanja zaznave družbeno-političnih pravic, kakor tudi ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. Priznavanje, promocija in implementacija slednjih je namreč nujna za zagotavljanje pravice do razvoja, ker so vse »človekove pravice in temeljne svoboščine nedeljive in medsebojno odvisne ...« (DRD 1986: člen 6/2).

Zavezo do mednarodnega sodelovanja s ciljem zagotoviti razvoj in odstraniti njegove ovire (s promocijo novega mednarodnega gospodarskega reda) določa člen 3/3 (DRD 1986).

Solidarnost in usmerjenost k pomoči državam v razvoju se kaže v členu 4, ki izrecno določa, da so države dolžne (individualno ali v skupnosti) oblikovati mednarodne razvojne politike, ki bi olajšale realizacijo pravice do razvoja, saj je učinkovito mednarodno sodelovanje nujno potrebno za razvoj DVR.

Člen 2/1 pravi, da države nimajo le dolžnosti, temveč tudi pravico oblikovati primerne nacionalne politike za razvoj, ostali akterji mednarodne skupnosti pa so dolžni olajšati ta proces.¹⁶

Amartya Sen je razložil prevladujoči pogled bistvenih značilnosti pravic na način, da so pravice upravičenost, ki zahteva vzajemne dolžnosti. Če imamo upravičenca do nekih pravic, moramo nujno imeti tudi nekoga, ki je dolžan upravičencu te pravice zagotavljati. To, v skladu s poročilom neodvisnega strokovnjaka za pravico do razvoja, pomeni, da se pričakuje zagotavljanje pravic le, če je sorazmerno s tem nekdo odgovoren za njihovo zagotavljanje.

¹⁶ Dunajska deklaracija kasneje, sklicujoč se na 56. člen UL OZN poudari, da naj »države (naj) medsebojno sodelujejo v zagotavljanju razvoja in odstranjevanju ovir za razvoj. Mednarodna skupnost naj promovira učinkovito mednarodno sodelovanje za realizacijo pravice do razvoja in odstranitev ovir za razvoj« (člen 1). Delovni načrt iz istega leta je zgrajen na pozivu iz Dunajske deklaracije za mednarodno sodelovanje, hkrati pa dejansko odobri vse predpise DRD iz leta 1986. V slednji je bila odgovornost za mednarodno sodelovanje osnovana na 56. in 57. členu UL OZN, ki ima pravno moč mednarodnega sporazuma.

Gre za binarno ujemanje pravic z dolžnostmi, kar se je v zgodovini razumevalo preveč nefleksibilno, čeprav tudi dolžnost ne vodi avtomatično k realizaciji. Realizacija je odvisna od povezanega delovanja vseh nosilcev dolžnosti skladno s programom in njemu sledeče zavezujoče procedure. Zakonodaja lahko veljavno pravico spremeni v pravno pravico. Na meddržavni ravni se to zgodi preko dogovora, ki je pravno, moralno ali po družbeni pogodbi zavezujoč za vse strani (Sengupta 2000a: 3–6).

Konkretna pomoč, ki jo države dajejo za realizacijo pravice do razvoja danes, se na mednarodni ravni kaže kot direktna finančna pomoč, ki jo razvite države dajejo DVR preko uradne razvojne pomoči – *Official Development Assistance* (ODA). Opozoriti je treba na to, da je ODA minimalni prispevek k razvoju DVR. Veliko bolj pomembno je sodelovanje preko liberalizacije trga, pogajanj glede dolga, bolj liberalnega patentnega režima, oziroma tako sodelovanje, ki je usmerjeno k razvijajočemu se delu sveta v celoti in ustvarja bolj ugodne pogoje za realizacijo pravice do razvoja (Horndrup 2004: 95).

Različne družbene institucije (povezane z delovanjem trga, administracijo, zakonodajo, politične stranke, nevladne organizacije, sodstvo, mediji in skupnost na sploh) prispevajo k procesu razvoja natančno preko njihovih vplivov pri večanju in podpiranju osebnih svobod (Sen 1999: 297).

2.5 REALIZACIJA PRAVICE DO RAZVOJA

Kdaj lahko torej rečemo, da se pravica do razvoja zagotavlja in kaj je tisto, kar se od odgovornega za njeno implementacijo pričakuje.

Sengupta (1999: 2) ugotavlja, da je za primerno realizacijo pravice do razvoja »potrebno brati deklaracijo o pravici do razvoja z drugimi instrumenti, ki jih danes poznamo kot: listina o pravicah (*Bill of Rights*), UDHR, ICCPR in ICESCR ter če se gleda nanje kot na dokument o človekovih pravicah, nastajajočih v procesu gibanja za človekove pravice.«

Realizacija pravice do razvoja je velikokrat vprašljiva, ker so pričakovanja glede tega, kdaj lahko govorimo, da se le-ta zagotavlja, različna. Ob razumevanju razvoja kot procesa bi lahko rekli, da je dovolj, da države skušajo zagotoviti dobrobit svojih državljanov s sprejemanjem primernih razvojnih politik. Po drugi strani pa smo pravico do razvoja definirali kot pravico, ki vključuje vse ostale človekove pravice in bi lahko rekli, da je ta realizirana le, ko so zagotovljene vse ostale človekove pravice.

Neodvisni strokovnjak za pravico do razvoja na to odgovarja z razmerjem med procesi in realizacijo (Sengupta 2002b):

»Pravica do razvoja promovira specifično metodologijo razvoja. Ta metodologija poudarja standarde človekovih pravic, enakost in pravičnost, sodelovanje koristnikov v načrtih za razvoj in njegovi implementaciji, kakor tudi transparentnost in odgovornost, ki zagotavlja, da ima sodelovanje realne in preverljive vtise na razvoj. Vendar, in rad bi bil zelo jasen glede tega, to ne izniči dejstva, da je pravica do razvoja pravica do določenih rezultatov – dostopa do hrane, dostopa do zdravstva, svobodnih in neodvisnih medijev, zanesljivega sodnega procesa itd. Pravica do procesa razvoja in pravica do rezultatov razvoja se ne izključujeta – daleč od tega. Gre za sožitje med procesom in rezultati, ki daje pravo dodano vrednost, ki jo pridobimo, če gledamo na razvoj kot človekovo pravico.«¹⁷

Pravica do razvoja je, kot pravi Sengupta, pravica do celovitega procesa, ki omogoča, da so vse pravice in iz njih izhajajoče dolžnosti neka razvojna politika, ki usklajuje in gradi področne politike in programe za ekonomsko rast, temelječo na človekovih pravicah. Ta sprosti pomanjkanje virov za realizacijo vseh pravic na enem mestu. Nosilci dolžnosti so na tem mestu državne avtoritete, mednarodna skupnost in druge finančne, tržne in tehnološke institucije, vključno s poslovnim sektorjem. Vsakemu od teh akterjev so pripisane določene odgovornosti za realizacijo pravice do razvoja (Horndrup 2004: 94).

¹⁷ Tako utemeljevanje najdemo tudi pri Jahanu (2004: 1).

3. NA POTI DO RAZVOJA – CILJI MEDNARODNE SKUPNOSTI NOVEGA TISOČLETJA

»Imeli bomo čas doseči milenijske razvojne cilje – širom po svetu in v večini, ali celo vseh posameznih državah – toda le, če bomo prenehali poslovati kot običajno. Ne moremo zmagati preko noči. Uspeh bo zahteval podprto delovanje skozi celo desetletje od danes do konca roka. Potreben je čas za usposabljanje učiteljev, medicinskega osebja in inženirjev; za gradnjo cest, šol in bolnic; za ustanovitev manjših in večjih poslovnih objektov, ki bodo ustvarili delovna mesta in potreben dohodek. Zatorej moramo začeti zdaj. In moramo več kot podvojiti globalno razvojno pomoč v naslednjih nekaj letih. Nič manj kot to nam ne bo pomagalo doseči cilje.«

Generalni sekretar ZN Kofi A. Anan¹⁸

3.1 ZAVEZA MEDNARODNE SKUPNOSTI¹⁹

Z vstopom v leto 2000 se je svet za trenutek ustavil. Prehod v tretje tisočletje je za mednarodno skupnost, države in posameznike pomenil čas za premislek. Svet, v katerem živimo, determinira nova realnost, v kateri so različni deli zemeljske oble vse bolj povezani. Kot je povedal takratni generalni sekretar ZN Kofi A. Anan v svoji izjavi na milenijskem vrhu, je beseda, ki najbolje opiše novo realnost sodobnega sveta »globalizacija«. Za slednjo pravi, da prinaša posledice, ki so tako negativne (zločini, terorizem, orožje, bolezni, ki se širijo hitreje kot prej in v večjih razsežnostih), kot pozitivne (hitrejša rast, višji življenjski standard, večje možnosti za posameznike in družbo nasploh). Težave se pojavijo pri porazdelitvi sredstev in možnosti med ljudmi sveta. Problem je nestabilnost svetovnega trga in pomanjkanje pravil, ki bi temeljila na skupnih družbenih ciljih. Anan pravi, da se bomo izognili tem težavam le, če se naučimo »kako vladati bolje ter kako vladati bolje skupaj« (Anan 2005).

Anan v govoru še doda, da je revščina oziroma nesvoboda pred pomanjkanjem, zajela znaten delež svetovnega prebivalstva in bo, s tako populacijsko rastjo, kot smo je danes deležni, v prihodnosti v svoje roke ukleščila vse več ljudi. Revščina pa prinaša še bolezni, neizobraženost, višjo smrtnost, spolno neenakost, nevzdržnost okolja ipd.

¹⁸ Anan, A. Kofi: *Millennium Development Goals have unprecedented political support*, 6. julij 2005. Dostopno na: <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sgsm9984.doc.htm> (12. april 2007). Govor generalnega sekretarja ZN na londonskem dogodku pet let po sprejetju Milenijske deklaracije.

¹⁹ Poglavje analizira zavezo ZN ob vstopu v novo tisočletje preko govora generalnega sekretarja leta 2000, ki povzema cilje in vlogo ZN v novem tisočletju: Secretary General's Statement (2000) We the peoples: Role of the United Nations in the 21st century. New York 3. april 2000. Dostopno na: <http://www.un.org/millennium/sg/report/ch0.pdf> (8. februar 2006).

Anan ob možnostih, ki nam jih ponujata globalizacija in nova informacijska tehnologija pričakuje, da smo sposobni v naslednjih petnajstih letih razpoloviti število ljudi, ki živi v skrajni revščini, zagotoviti vsem otrokom (fantom in dekletom) dostop do osnovnega šolanja ter ustaviti širjenje HIV/AIDS. V roku dvajsetih let pa lahko spremenimo življenje sto milijonom prebivajočih v revnih obrobjih mest (*slum dwellers*).

Generalni sekretar ZN je leta 2000 opozarjal tudi na pomembnost svobode pred strahom. Realnost obdobja ob koncu stoletja je zaznamovalo vse več notranjih spopadov in nemirov v državah, kar je zahtevalo milijone življenj in razselitev ljudi po svetu. Koncept razumevanja varnosti se mora premakniti iz varovanja teritorija na varovanje ljudi, zato moramo poskusiti preprečiti vsak konflikt. Ti se pa dogajajo predvsem v revnih državah, kjer je distribucija sredstev najbolj nepravilno razporejena. »Najboljši način za preprečitev konflikta je promocija političnih ureditev, kjer so vse skupine pravično predstavljane združeno s spoštovanjem človekovih pravic, pravic manjšin in široko usmerjenim ekonomskim napredkom« (Anan 2005).

Ob vstopu v novo tisočletje se države ZN zavedajo, da je potrebno zavarovati šibke, pri čemer pa ostaja odprta dilema med načelom nevmešavanja v nacionalno suverenost držav in varovanjem človekovih pravic. Na tem mestu mora varnostni svet ZN delovati v dobro mednarodne skupnosti, vendar z uporabo mirnih sredstev, kot so ekonomske sankcije, nadzor orožja, razoroževanje, nadzor jedrskega orožja ipd.

Anan opozarja še na tretjo svobodo – svobodo do zmožnosti življenja na tem planetu. Prejšnje generacije te svobode še niso poznale, danes je ta bistvenega pomena, kljub temu da se o njej premalo govori. Poskrbeti moramo, da se bo to svobodo zagotavljalo tudi prihodnjim generacijam. Zatorej moramo zmanjšati emisije toplogrednih plinov, da bi zaustavili globalno segrevanje ozračja. Čas je za »modro revolucijo«, ki bo temeljila na bolj previdnem koriščenju vodnih virov, saj nam vsako leto prinaša nove milijone ust, ki jih je potrebno napojiti. Poskrbeti moramo, da ne bodo izpadli revni in lačni.

Potrebujemo torej nov način upravljanja ter bolj informirano in vključeno javnost. Pri vsem tem morajo biti ZN tisti, ki pomagajo in podpirajo zgornje cilje.

Ananova vzpodbuda za ZN novega tisočletja je: »mi moramo storiti več in to moramo storiti bolje.«

3.2 MILENIJSKA DEKLARACIJA

Na milenijskem vrhu je bilo predstavljenih veliko idej in pričakovanj, ki so jih države ZN strnile v Milenijsko deklaracijo (MD) septembra 2000. MD je le povzetek vsega, kar se je dogajalo in o čemer se je odločalo bolj skoncentrirano v zadnjem desetletju prejšnjega tisočletja, do neke mere pa tudi v desetletjih pred tem. V MD ZN prepoznavajo, da imajo poleg ločenih odgovornosti do svojih narodov tudi »kolektivno odgovornost vzdrževati načela človeškega dostojanstva, enakosti in enakopravnosti na globalni ravni« (MD 2000: člen I/2). Zavarovati pa morajo predvsem najbolj šibke.

Glede na to, da je medsebojna odvisnost vse večja, je pomembno, da se globalizacija usmeri v dobrobit vseh ljudi tega sveta. Predstavniki držav se strinjajo, da je potrebna podprta akcija za ustvarjanje skupne prihodnosti, ki se bo kazala v politikah in sredstvih na globalni ravni in bo odgovarjala zahtevam DVR in tranzicijskim gospodarstvom. Hkrati pa mora biti implementacija teh politik načrtovana s sodelovanjem slednjih (MD 2000: člen I/5).

Za 21. stoletje ZN v MD opredelijo bistvene vrednote, med katerimi so:

1. **svoboda** (pred lakoto, nasiljem, zatiranjem in nepravičnostjo), ki jo zagotavlja demokratično in participativno vladanje temelječe na volji ljudi;
2. **enakost** vseh pri koriščenju dobrobiti razvoja;
3. **solidarnost** (pravična distribucija stroškov skladno z načeli enakopravnosti, družbene pravičnosti in pomoči tistim, ki dobijo najmanj s strani tistih, ki pridobijo največ);
4. **toleranca** (do različnih kultur, ras, ver, jezikov);
5. **spoštovanje okolja** (trajnostni razvoj) z mislijo na prihodnje generacije;
6. **deljena odgovornost** pri upravljanju svetovnega gospodarskega in družbenega razvoja (MD 2000: člen I/6).

V MD predstavniki držav ZN jasno povedo, da ne bodo varčevali pri trudu za osvoboditev ljudi pred nečloveškimi razmerami skrajne revščine. Uspeh pri tem temelji na »dobrem upravljanju znotraj vsake države« ter tudi mednarodne skupnosti in »odprtem, nepristranskem, na zakonih osnovanem, napovedljivem, in nediskriminatornem multilateralnem tržnem in finančnem sistemu« (MD 2000: člen III/13).

Državniki se zavežejo, da ne bodo »varčevali pri trudu promovirati demokracijo in trudu ojačati vladavino prava, kakor tudi spoštovanju vseh mednarodno priznanih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, **vključno s pravico do razvoja**« (MD 2000: člen V/24).

3.3 MILENIJSKI RAZVOJNI CILJI

Milenijski razvojni cilji, kot so bili sprejeti v MD, niso nastali čez noč. Kot pravi Raúl Salazar²⁰ MDG niso rezultat neke odločitve, ki bi se zgodila v določenem časovnem trenutku, temveč so rezultat procesa, ki se je začel že leta 1990 z vrhom za družbeni razvoj, na katerem se je zarisalo nekaj ciljev. Salazar navaja, da so se leta 1990 že kazale posledice revščine na globalnem nivoju. Takrat smo se začeli zavedati, da ljudje v nekaterih delih sveta živijo v pomanjkanju. V obdobju desetih let (do leta 2000) so se zvrstili različni vrhovi (svetovni vrh hrane, svetovni vrh za otroke ...) in postavili so se specifični cilji do določenih področij (otročstvo, prehranjevanje, hrana, izobraževanje ...). Salazar pravi, da je to desetletje predstavljalo obdobje globalne zavesti – prebujanje zavesti glede tega, da so stvari na globalni ravni že prišle do neke točke, ko tako ne gre več naprej. V tem obdobju pride do etičnega imperativa, da je zadeve potrebno spremeniti in leta 2000 s Svetovnim vrhom tisočletja vse to postane bolj konkretna realnost.

Na milenijskem vrhu se razglablja o rezultatih prejšnjih vrhov s tem, ko se začne proces identifikacije tega, kar si želimo doseči do leta 2015. Osem MDG, pravi Salazar, pa se konkretizira šele po milenijskem vrhu. Vsi cilji tudi niso sprejeti s strani vseh držav. Nekatere jih namreč ne vidijo kot rezultat skupnih teženj, niti ne kot primerne kazalnike.

Kljub temu je 8 ciljev predstavljalo velik napredek, saj jih je sprejel dobršen del sveta. Od tedaj dalje se je začel oblikovati bolj jasen proces tega, kar naj bi vsak posamičen razvojni cilj meril in predstavljal. Oblikuje se torej 8 ciljev, 18 smernic in kar 48 indikatorjev. Leta 2000 imamo sedem ciljev. Po konferenci iz Monterreya²¹ pa postane jasno, da napredka družbe ne bo, če se le-ta ne bo kazal kot razvoj v finančnem deležu oziroma če industrializirane države ne bodo odločene podpreti celoten proces. Tako se v letih 2001/2002 vključi še 8. cilj, ki govori o sporazumu za oblikovanje svetovne skupnosti za razvoj. Med

²⁰ Raúl Salazar je odgovoren za program ZN za razvoj na UNDP Peru. Intervju je bil opravljen v Limi, 28. 10. 2006.

²¹ *Mednarodna konferenca ZN o financiranju za razvoj*, Monterrey 18.22. marec 2002. Poročilo dosegljivo na: <http://www.unmillenniumproject.org/documents/aconf198-11.pdf> (9. maj 2007).

drugim MDG 8 implicira na to, da naj industrializirane države izpolnijo obljubo dajati 7 % BDP za pomoč in sodelovanje v razvoju manj razvitih držav.

MDG (razen MDG 3 in 8)²² MD omenja v 19. členu III. poglavja:

- *Razpoloviti, do leta 2015, delež ljudi, katerih prihodek znaša manj kot dolar na dan in delež ljudi, ki trpijo lakoto ter do istega datuma razpoloviti delež ljudi, ki nimajo dostopa ali si ne morejo privoščiti zdrave pitne vode.*
- *Zagotoviti, do istega datuma, da bodo otroci povsod, tako fantje kot dekleta, sposobni dokončati celoten program osnovnega šolanja in da bodo dekleta in fantje imeli enak dostop do vseh stopenj izobrazbe.*
- *Do istega datuma zmanjšati umrljivost mater za tri četrtine in umrljivost otrok pod pet let za dve tretjini od sedanje stopnje.*
- *Do tedaj ustaviti in začeti zmanjševati širjenje HIV/AIDS, grozote malarije in drugih večjih bolezni, ki prizadevajo človeštvo.*
- *Do 2020 doseči pomembno izboljšanje v življenjih vsaj 100 milijonov prebivalcev revnih obrobij mest, kot to predvideva iniciativa »Mesta brez predmestij« (Cities Without Slums) (MD 2000: člen III/19).*

Z vključitvijo MDG v MD je direktna povezava med MDG in človekovimi pravicami postala bolj močna in razširjena. MD namreč eksplicitno navaja človekove pravice kot sredstvo za realizacijo MDG. To, da so MDG časovno omejeni kvantitativni cilji v človeškem razvoju namreč pomeni, da so dejansko derivati paradigme človeškega razvoja in tako posredno povezani s človekovimi pravicami (Jahan 2004: 2).

Kljub temu, da so MDG zasidrani v človeškem razvoju, se, po mnenju Jahana (*Ibid.* 2), nanašajo le na osnovne in ne na vse dimenzije človeškega razvoja. Ne odsevajo, na primer, dimenzij kot participacija ali človekova varnost, ki sta tudi del širše Milenijske deklaracije. Po drugi strani so MDG močno povezani s stranjo človeškega razvoja, ki zadeva prikrajšanje – človeško revščino. Jahan razume človeško revščino kot večdimenzionalen koncept, ki zadeva več kot zgolj prikrajšanje pri dohodku. Slednja vključuje še prikrajšanje na področjih kot so zdravstvo, znanje, umrljivost otrok, podhranjenost, ipd.

²² Potreba po promociji enakosti spolov je omenjena v členu 20/III (MD), MDG 8 je bil vključen kasneje.

Proces določevanja MDG je torej proces konsenza, ki se je oblikoval med državami, dokler ne pridemo do jasnih ciljev, ki nam bodo pokazali, na katerem mestu smo oziroma kako se bomo merili. Salazar omenja, da so MDG do danes služili pri mobilizaciji zavesti ljudi, a hkrati bili pomembni pri določanju ciljev razvoja na globalni ravni.

Milenijski cilji (in smernice),²³ ki naj bi se jih doseglo do 2015/2020 so:

1. Odpraviti skrajno revščino in lakoto
 - Za polovico zmanjšati delež ljudi, ki živi z manj kot dolarjem na dan.
 - Za polovico zmanjšati delež ljudi, ki trpi lakoto.
2. Doseči splošno osnovno izobrazbo
 - Zagotoviti, da bodo vsi dečki in deklice zaključili osnovno šolo.
3. Spodbujati enakost spolov in krepiti položaj žensk
 - Odpraviti neenakost med spoloma v osnovnem in srednjem šolanju do leta 2005, če je to mogoče, oziroma dokončno do leta 2015.
4. Zmanjšati umrljivost otrok
 - Za dve tretjini zmanjšati umrljivost otrok, mlajših od pet let.
5. Izboljšati zdravje mater
 - Za dve tretjini zmanjšati umrljivost mater.
6. Preprečevati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni
 - Ustaviti širitev HIV/AIDS in začeti zmanjševati število primerov.
 - Ustaviti malarijo in druge nevarne bolezni ter začeti zmanjševati število primerov.
7. Zagotoviti trajnost okolja
 - Vključiti načela trajnostnega razvoja v politiko in programe držav; zavirati izgubo okoljskih virov.
 - Za polovico zmanjšati delež ljudi brez trajnostnega dostopa do varne pitne vode.
 - Do leta 2020 doseči vidno izboljšanje življenja vsaj 100 milijonov prebivalcev revnih predelov mest.
8. Razviti svetovno partnerstvo za razvoj
 - Nadaljnji razvoj odprtega trgovinskega in finančnega sistema, ki bo osnovan na pravilih in ki bo napovedljiv, nediskriminatoren, zavezan k odgovornemu vodenju, razvoju in zmanjševanju revščine – tako na državni kot mednarodni ravni.

²³ UN Millennium Development Goals. Dostopno na: <http://www.un.org/millenniumgoals/#> (2. april 2007).

- Odziv na posebne potrebe najmanj razvitih držav – njihov izvoz oprostiti tarif in kvot, višje oprostitve dolgov za zelo zadolžene revne države, uvedba bilateralnih odpisov dolgov in višja razvojna pomoč za države, ki so se zavezale zmanjšati revščino.
- Odziv na posebne potrebe neobalnih in majhnih otoških držav članic OZN.
- Obsežno reševanje težav z dolgovi DVR s pomočjo državnih in mednarodnih ukrepov za dolgoročno vzdržljivost dolga.
- V sodelovanju z DVR oblikovanje dostojnega in produktivnega dela za mladino.
- V sodelovanju s farmacevtskimi podjetji DVR omogočiti dostop do pomembnih zdravil, ki si jih lahko privoščijo.
- V sodelovanju z zasebnim sektorjem, omogočiti uporabo novih tehnologij, še posebej informacijske in komunikacijske tehnologije.

Časovna omejenost in kvantitativni vidik zapovedujeta, da je MDG potrebno redno kontrolirati. Kontroliranje (*monitoring*) je, kot navaja Jahan (2004: 2), potrebno zaradi treh ključnih razlogov:

- a) za merjenje napredka, ki smo ga dosegli do zdaj;
- b) za identifikacijo vrzeli;
- c) za oblikovanje strategij, da bi prešli te vrzeli v času, ki nam je še preostal.

Hkrati pa mora biti kontrola, zaradi njihove zasidranosti v človekovih pravicah, močno povezana s samim okvirom človekovih pravic.

Namen kontrole MDG ni le pridobivanje količinskih meril napredka ter količinskih indikatorjev vrzeli. Nadzor mora biti pregled narave narejenega napredka, uporabljenih instrumentov za njegov dosežek ter, ob primeru da je bil dosežen preko sredstev, ki niso kompatibilna s človekovimi pravicami, identifikacija akterjev, ki morajo za to odgovarjati. Podobno je potrebno, potem ko se identificira vrzeli MDG, ki morajo biti zakrpane do konca določenega termina, identificirati še odgovorne za potrebne korake, da bi se vrzeli prešlo in tako doseglo MDG do datuma preteka roka. Nenazadnje ni dovolj zgolj oblikovanje strategij, temveč je prav tako nujna identifikacija nosilcev dolžnosti, ki morajo te strategije raznesti in bodo odgovarjali v primeru neuspeha (Jahan 2004: 2–3).

3.4 RAZVOJ REGIJE, RAZVOJ DRŽAVE

MDG so prva prava zaveza za kolektivno delovanje v smeri razvoja, pri kateri ima vsaka država svojo vlogo. Agenda, ki jo predvideva MD, prepoznava prepletanje in medsebojno odvisnost pri reševanju težav ter potrebo za večje sodelovanje in usklajevanje z mednarodnimi finančnimi institucijami ter drugimi regionalnimi multilateralnimi organizacijami. Nadzor doseganja MDG po regijah je napredek v smeri boljših političnih zavez o skupnih odgovornostih, ki jih morajo nacionalne vlade izpolnjevati (IDB 2005: VIII). V regiji Latinske Amerike in Karibskih otokov so se MDG pokazali kot vodilo nacionalnih vlad v načrtovanju, strategijah, politikah in operativnih ciljih. Na podlagi nove zaveze za razvoj, so voditelji držav regije primorani sprejeti prizadevno agendo novih državnih ter mednarodnih izzivov (*Ibid.* VIII). Kljub temu, da delež najrevnejšega svetovnega prebivalstva poseljuje Afriški kontinent, Latinsko Ameriko in Karibske otoke bremenijo težke razmere revščine in skrajne revščine v luči visoke stopnje neenakosti med prebivalci znotraj držav. Vsaka vlada mora sprejemati in prilagajati smernice MDG lastni realnosti. Ob preučitvi stanja v Peruju bomo videli nekaj konkretnih korakov, ki so bili ubrani s strani vlade in drugih pomembnih akterjev v državi na poti doseganja MDG. Dosežki Peruja, v primerjavi z drugimi državami regije, nam na eni strani pokažejo, na katerih mestih se Peru obnaša skladno z razvojem regije, na drugi strani pa osvetlijo specifične, zaradi katerih je na določenih področjih Peru bodisi v prednosti, bodisi zaostanku za razvojem Latinske Amerike in Karibskih otokov.

4. PRIMER DRŽAVE V RAZVOJU – PERU

4.1 OPIS STANJA

Peru je bogat z naravnimi viri. Kljub temu njegove ljudi bremenijo težke življenjske razmere, kjer pojem državljanske varnosti nadomešča izključevanje velikega dela prebivalstva. Prav tako je prisotna neenakost v zmožnostih koriščenja ekonomskih in družbenih prednosti, kar implicira na nespoštovanje človekovih pravic. Neenakost in izključenost sta v Peruju prisotni že vrsto let, globalizacija pa je tako stanje le poslabšala. To je današnja realnost političnega režima, ki določa razmerja med vlado in trgom v državi (Mujica in Salazar 2004: 10).

4.1.1 POLITIČNA SITUACIJA

Inkovski imperij, ki je dolga leta vladal na področju Peruja je bil dobesedno uničen leta 1533 s prihodom španskih osvajalcev (*conquistadores*). Peru je razglasil neodvisnost leta 1821 in je vse do leta 1980 bil pod vojaško oblastjo. Ob ponovni vzpostavitvi demokratičnega vladanja, Peru tudi po 1980 še vedno pestijo hitro naraščajoči problemi v gospodarstvu in porast nasilja. Izvolitev Alberta Fujimorija leta 1990 povzroči velik preobrat v gospodarstvu, hkrati pa novi predsednik odločno nastopi v boju proti gverilskim skupinam. Njegovo vse bolj totalitarno vladanje ter gospodarska kriza konec devetdesetih pripeljeta do nezadovoljstva z režimom in Fujimorijevega odhoda leta 2000. Alejandro Toledo je leta 2001 prvi demokratično izvoljeni predsednik Peruja, domorodnega etničnega porekla.²⁴

Po dolgem obdobju gospodarskih in političnih kriz ter hudega notranjega političnega nasilja se v Peruju šele v zadnjih letih počasi konsolidira demokratični institucionalni sistem. Zatorej je bilo normalno pričakovati, da se bo legitimnost novega režima oblikovala s konsolidacijo demokracije, ki bo temeljila na večji odgovornosti vlade in ob sodelovanju ljudstva. (Mujica in Salazar 2004: 10–15). Prav pomanjkanje vključenosti ljudstva in transparentnega delovanja je pripeljalo do tega, da je slednje postala osrednja tema zanimanja ljudi (WB 2003c: 15 v Ackerman 2005: 19). S prehodom v novo tisočletje se začnejo kazati težnje, da bi se okrepilo in profesionaliziralo, do tedaj še šibke institucije v državi, politično skupnost in civilno družbo. Med te težnje spada ustanovitev in izpeljava državnega dogovora – *Acuerdo Nacional*

²⁴ CIA (2007) *The World factbook*. Dostopno na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html> (7. september 2007).

(AN),²⁵ okroglih miz za boj proti revščini – *Mesas de Concentración de Lucha contra la Pobreza y Oportunidades para los Pobres* (MCLCP) ter delo Komisije resnice in sprave – *Comisión de la verdad y Reconciliación* (Mujica in Salazar 2004: 10).

Na predsedniških volitvah leta 2006 je bil ponovno izvoljen Alan Garcia, ki je že vodil državo v obdobju med 1985 in 1990, ki velja za, vse prej kot cvetoče obdobje Peruja, a so Garciji z obljubami izboljšati socialne pogoje v državi, kljub temu dali ponovno možnost. Glavni razlog je bil strah pred revolucionarnim protikandidatom Ollanto Humalo.

Konsolidacija demokratičnega vladanja je v Peruju hkrati sredstvo (omogoča oblikovanje jasnih javnih odločitev, prilagojenih potrebam populacije) in cilj (večja vključenost vseh ljudi kot državljanov s pravicami) razvoja. Celostno gledano je razvoj proces, zaradi katerega lahko ljudje uživajo svoje pravice in svoboščine, konsolidacija demokracije v Peruju pa predstavlja sredstvo za doseganje razvoja (Mujica in Salazar 2004: 10).

4.1.2 GOSPODARSTVO IN RAZVOJ²⁶

Gospodarstvo Peruja se gradi na geografskih značilnostih regije, ki se deli na pust in nerodoviten obalni predel ob Tihem oceanu (*Costa*), gorati predel Andov v notranjosti (*Sierra*) in goščavski predel Amazonskega tropskega gozda na meji s Kolumbijo in Brazilijo (*Selva*).²⁷ Andi so bogati z mineralnimi viri, medtem ko je obalno področje odlično za ribolov. Vendar je prevelika odvisnost od mineralov in kovin podvrgla gospodarstvo nihanju svetovnih cen, slaba infrastruktura pa je odvrnila tuja vlaganja. Po letih slabega gospodarskega poslovanja, je perujsko gospodarstvo spet začelo rasti 4 % letno od 2002–2006 s stabilno menjavo in nizko inflacijo. Stopnja revščine in brezposelnosti je ostajala visoka. Gospodarsko rast Peruja še vedno vodi izvoz mineralov, tekstila in kmetijskih pridelkov. Pričakuje se razvoj velikih in obetavnih energetskih projektov. Novi predsednik je ob nastopu mandata napovedal načrt »*Sierra Exportadora*« za promocijo gospodarske rasti v južnih in centralnih Andih.

²⁵ Državni dogovor je zaveza, ki zajame politične stranke, organizacije civilne družbe in vlado v dialog o skupnemu razumevanju prihodnosti Peruja. Ta zajema razvojni načrt v sklopu 31. državnih politik, združenih na štirih področjih: 1) demokracija in vladavina prava, 2) socialna pravičnost, 3) konkurenčnost države ter 4) učinkovit, transparenten in decentraliziran državni aparat (AN 2007: 5).

²⁶ Podatki pridobljeni iz CIA Factbook.

²⁷ V diplomski nalogi bom uporabljala izraze *Costa*, *Sevla* in *Andi* (namesto *Sierra*).

Tabela 4.1.2.1: Kazalniki gospodarstva in razvoja Peruja

	2000**	2005**	2006	Zadnji podatki
Prebivalstvo (v mio)	26,0	28,0	28,4**	28,674757 (ocena za 2007)*
Rast prebivalstva (%)	1,6	1,5	1,4**	1,289 (ocena za 2007)*
Stopnja rodnosti (št. rojstev /1.000 prebivalcev)	/	/	/	20,09 (ocena za 2007)*
Stopnja smrtnosti (št. smrti /1.000 prebivalcev)	/	/	/	6,21 (ocena za 2007)*
Pričakovana življenjska doba	/	/	/	70,14 let (ocena za 2007)*
BDP (v mlrd USD) pariteta kupne moči	/	/	186,6*	/
BDP (v mlrd USD)	53,3	79,4	93,3**	/
BDP (realna rast v %)	3,0	6,4	8,0	/
BDP/prebivalca (v USD)	/	/	6.600*	/
BDP (delež v %, struktura po sektorjih)	Kmetijstvo: 8,5 Industrija: 29,9 Storitve: 61,6	Kmetijstvo: 7,2 Industrija: 34,8 Storitve: 58,0	Kmetijstvo: 6,6 Industrija: 33,8 Storitve: 59,6**	/
Distribucija družinskega dohodka (Gini ²⁸)	0,498 *	/		0,43 (ocena za 2004)***
Letna stopnja inflacije (deflator BDP v %)	3,7	3,4	8,0**	/
Proračun (v mlrd USD) (vključujoč izdatke za vladno potrošnjo (1,8 mlrd USD), toda brez privatnih podjetij)	/	/	Prihodki: 25,5 Izdatki: 25,18*	/
Javni dolg (delež BDP v %)	/	/	33,8*	/
FDI neto dotok (v USD)	809,7 mio	2,5 mlrd	/	/
Zunanja trgovina (delež BDP v %)	27,1	36,6	41,6	/
Izvoz (v mlrd USD)	/	/	22,69 *	/
Uvoz brez carin (v mlrd USD)	/	/	15,38*	/
Zunanji dolg (v mlrd USD)	24,2	25,4	27,93*	/
ODA in uradna pomoč državi (v mio USD)	397,7	397,8	/	/

Vir: *CIA World Factbook 2007, **WBG 2007, *** WB (2006: 8).

²⁸ Gini koeficient meri stopnjo neenakosti distribucije dohodka. Definiran je kot področje med Lorenzovo krivuljo distribucije in črto popolne (idealne) distribucije z vrednostmi med 0 in 1. 1 pomeni največjo neenakost in 0 popolno enakost.

4.1.3 ZUNANJA TRGOVINA IN MEDNARODNO SODELOVANJE

Iz tabele 4.1.2.1 vidimo, da se je v letih med 2000 in 2005/2006 Perujska trgovina zelo odprla mednarodnemu okolju. Skupek izvoza in uvoza je leta 2000 obsegal 27,1 % BDP, leta 2006 pa je bil le-ta višji za kar 54 % (41,7 % BDP). Leta 2003 je bil realni izvoz na prebivalca 330 dolarjev, kar je velik napredek glede na leto poprej (300 \$). Povečal se je predvsem izvoz rudarskih izdelkov. Netradicionalni izvoz tekstilnih izdelkov, oblačil in kmetijskih izdelkov se je zelo povečal, zaradi večje domače konkurenčnosti ter ugodnejših pogojev, spodbujenih z različnimi iniciativami s strani ZDA²⁹ in Evropske unije (EU)³⁰ (Mujica in Salazar 2004: 12).

Državni sporazum (AN³¹) določi načine in smernice delovanja za to, da bi se v Peruju bolj izravnala trgovinska bilanca. Leta 2002 se je ustanovilo Ministrstvo za zunanjo trgovino in turizem ter objavilo državni strateški plan za izvoz od leta 2003 do 2013 s ciljem razširitve nabora izvoznih izdelkov. Peru na mednarodni ravni zavezujejo različni trgovinski sporazumi, med katerimi članstvo v Svetovni trgovinski organizaciji – *World Trade Organization* (WTO) in znotraj nje oblikovanje Področja svobodne trgovine obeh Amerik – *Free Trade Area of the Americas* (FTAA), Andska skupnost – *Comunidad Andina* (CAN), Skupni trg Južne Amerike – *Mercado Común del Sur* (MERCOSUR) in Pakt o prosti trgovini med Perujem in ZDA.³²

Leta 2002 je bil Peru glede prejemanja mednarodne razvojne pomoči (ODA) takoj za Bolivijo in Nikaragvo, kot najrevnejšima državama v regiji. Ta je, po podatkih Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) znašala 491 milijonov dolarjev, kar je 91 milijonov več kot leta 2000 in 9 % ODA namenjene regiji. Nenazadnje se Peru ne uvršča med najmanj razvite države regije in je zato tudi možnost poseganja po nepovratnih virih za državo vse manjša. Na tem mestu Peru opozarja na velike razlike v različnih predelih države oziroma dejstvo, da obstajajo predeli, ki so primerljivi z najmanj razvitimi državami sveta (*Ibid.* 13).

²⁹ *Andean Trade Partnership and Drug Eradication Agreement* – Partnerstvo za andsko trgovino in sporazum o izkoreninjenju drog (ATPDEA) zagotavlja trg brez carin za andske države Kolumbijo, Ekvador, Bolivijo in Peru.

³⁰ *Sistema Generalizado de Preferencias Andino* – Andski sistem splošnih olajšav (SGPA).

³¹ Glej opombo 25.

³² Več na: <http://www.tlcperu-eeuu.gob.pe/index.php>. Znotraj FTAA in sporazuma z ZDA je zlasti pomemben dostop do osnovnih zdravil po pravičnih cenah. To je tudi največji problem javnega zdravstva v Peruju, kjer naj bi do osnovnih zdravil imela dostop le polovica prebivalstva. Po podatkih iz leta 1998 (OPS) je kar 80% farmacevtskega trga v Peruju privatnega in cene uvoženih izdelkov višje kot mednarodno povprečje. V tem kontekstu so pogajanja o cenah in distribuciji osnovnih zdravil prioriteta pri doseganju MDG 4, 5 in 6 (Mujica in Salazar 2004: 13).

Peru je tudi zadolžena država. Po ocenah CIA (glej tabelo 4.1.2.1) za leto 2006 je zunanji dolg predstavljal 33,8 % BDP.³³ Zunanji dolg se je od leta 2000 do 2006 povečal za 3,73 milijarde dolarjev in znaša zdaj 27,93 milijarde dolarjev. Za razvoj in napredek Peruja je zelo pomembno, da se skrbno upravlja s sredstvi za odplačevanje dolga.

4.1.4 ZANESLJIVOST STATISTIČNIH PODATKOV

Statistični podatki so v Peruju še zelo problematični. Zadnji popis prebivalstva so izvedli leta 2005. Do takrat so informacije o populaciji in demografiji temeljile na popisu iz leta 1993 z dopolnili različnih kasnejših manjših raziskav. Problem nastane pri tem, da so metodologije pridobivanja podatkov slednjih zelo različne, tako da jih ne moremo primerjati in zarisati jasnih smernic sprememb, ki so se vrstile skozi pretekla leta. Jasno je torej, da je potrebno računati z decentraliziranimi bazami podatkov, ki bi na boljši način prikazali navzočnost neenakosti v dohodku, uživanju ekonomskih, političnih in socialnih pravic, rase in spola. Glavni vir statističnih podatkov sta Državna raziskava gospodinjstev – *Encuesta Nacional de Hogares* (ENAHO) in Demografska raziskava zdravja družin – *Encuesta Demográfica de Salud Familiar* (ENDES) (Mujica in Salazar 2004: 14–15).

ENAHO izpelje Nacionalni institut za statistiko in informatiko – *Instituto Nacional de Estadística e Informática* (INEI) po tromesečjih, začevši leta 1997. Obsega različne družbeno-ekonomske podatke na nacionalni ravni za urbane in ruralne predele, kot druge geografske razdelitve. Četrto tromesečje v letih 2001/2002 nudi podatke o posameznih okrajih. V letih 2003/2004 pa ENAHO pridobi podatke še za obdobje od maja do decembra oziroma od januarja do decembra, poleg tistih za tromesečje.³⁴ Zanimivo je, da so raziskave izpred leta 1997 temeljile na metodologijah, ki niso primerljive z ENAHO. Hkrati pa podatki ENAHO od 1997 do 2000 temeljijo na popisu iz leta 1993, ki je obsegal tedanje okraje in njihova glavna mesta, medtem ko ENAHO iz leta 2001 in sledečih let temeljijo na podatkih predhodnega popisa iz leta 1999, ki se iz ocene 3.500 bivališč razširi na podatke za 18.000 bivališč. Tako se tudi po letu 2001 izboljša ocena revščine zaradi popravkov v teoretičnih predpostavkah in metodologiji. Po maju 2003 ENAHO opusti način raziskave podatkov IV. tromesečja in začne s trajno raziskavo, ki zajame vseh 52 tednov v letu. Raziskovani podatki še vedno obsegajo državno raven. Pridobivajo jih z akumulacijo prikazov, kar dovoljuje pridobivanje mesečnih informacij na državni ravni in po posameznih pokrajinah ter geografskih področjih. Z

³³ Zanimiva je primerjava s Slovenijo, kjer je istega leta po ocenah CIA (World factbook) javni dolg predstavljal 29 % BDP. Po teh podatkih smo po zadolženosti zelo blizu Peruju.

³⁴ Diplomaska naloga uporabi podatke, ki leta 2003 obsegajo obdobje majdecember in 2004 januar–december.

januarjem 2007 se ENAHO razširi na 22.640 bivališč. Posodobili so tudi podatke za leto 2005 (INEI 2007: 3).

ENDES, ki ga INEI izvaja vsakih pet let od leta 1986 dalje, je najbolj zanesljiv vir podatkov zadevajočih zdravje družin. ENDES 1996 in 2000 nudita celostne podatke za različne okraje, kot osrednji subjekt raziskav pa postavljajo ženske med 15. in 49. letom starosti. Hkrati pa nudita informacije o različnih družbeno-ekonomskih vidikih gospodinjstev in značilnosti bivališč.

4.2 SKRAJNA REVŠČINA IN LAKOTA

4.2.1 GLOBALNI KONTEKST³⁵

Prispevek milenijskih razvojnih ciljev se kaže v tem, da združuje donatorje, DVR, civilno družbo in večje razvojne institucije v težnjah za pomoč najrevnejšemu delu sveta. Razmere skrajne revščine lahko povzročijo, med drugim, geografske značilnosti, revne ali podkupljive vlade (zanikanje marginalnih skupin), uničenje zaradi konfliktov in njihove posledic ... Problem revščine je, da se hitro ujamemo v začarani krog propada in je iz takega stanja težko priti tudi ob trudu pravičnih in predanih vlad. Države, ki nimajo osnovnih institucij, človeškega kapitala in javne administracije ter jih poleg tega bremenijo bolezni, degradacija okolja in omejeni naravni viri, si težko privoščijo potrebne naložbe, da bi stopile na pot napredka, razen če dobijo dovolj zunanje pomoči. V spopadu s temi težavami in želji doseči MDG do 2015, morajo DVR s skrajno revščino, do leta 2006 sprejeti in začeti uresničevati primerne nacionalne razvojne strategije, ki bodo podprte z višjimi javnimi investicijami in po potrebi tudi zunanjo pomočjo (ODA). Potreben je drugačen pristop pri porabi obstoječih instrumentov. Države, ki v svojih nacionalnih planih že imajo dokumente s strategijami za boj proti revščini, po dogovoru s Svetovno banko – *World Bank* (WB) in drugimi mednarodnimi razvojnimi partnerji, morajo le-te vključiti v desetletni okvir politik in investicij za doseganje MDG. V državah, ki so že na dobri poti pri doseganju MDG, pa naj vlade sprejmejo strategijo »MDG plus« z bolj ambicioznimi cilji. Ključen je transparenten in odgovoren sistem vladanja, ki temelji na vladavini prava in vseh temeljnih človekovih pravicah ter učinkoviti in odgovorni javni administraciji. Prav tako potrebujejo gospodarske politike, ki so usmerjene v razvoj in napredek ter podpirajo privatni sektor. Slednji mora biti sposoben ustvarjati nova

³⁵ Povzeto po: *In larger freedom: towards development, security and human rights for all* (2005) Report of the Secretary-General, II. Freedom from want. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement> (2. maj 2007).

delovna mesta in trajnostno gospodarsko rast. Vloga organizacij civilne družbe v boju z revščino je posredovanje storitev revnim (kot to zahtevajo MDG) ter tudi spremljanje vlad držav pri razvojnih zadevah in mobilizacija gibanj z ustvarjanjem pritiska ljudi na odgovornost vlad.

Leta 1990 je več kot 1,2 milijarde ljudi (28 % prebivalstva v DVR) živelo v skrajni revščini. Kronična lakota (merjena z deležem ljudi, ki ne dosega zadostno dnevno količino potrebne hrane) se je v DVR znižala, vendar je na trenutke tudi naraščala (1995–1997 in 2001–2003), kar nakazuje, da vse več ljudi trpi pomanjkanje in to ni obetaven podatek (MDG 2006: 4–5).

4.2.2 REVŠČINA V PERUJU

Smernica 1: Razpoloviti, med 1990 in 2015, delež ljudi, katerih dohodek znaša manj kot 1 dolar na dan

Revščino, kot jo meri MDG 1, določajo trije kazalniki: število prebivalcev s kupno močjo manj kot 1 \$/dan, stopnja razširjenosti revščine in delež najrevnejše petine prebivalstva v nacionalni porabi.

Od leta 1991 do 1997 je stopnja revščine v Peruju³⁶ zmerno padala, vendar je, delno tudi zaradi štirih let recesije, v prehodu v novo tisočletje spet narasla na 54,8 % (CAS³⁷ 2002: 5). Prebivalci Peruja so manj revni kot prebivalci Ekvadorja in Kolumbije, vendar bolj kot prebivalci Argentine in Brazilije. Raven revščine je višja na podeželju, medtem ko je v urbanih predelih (predvsem na področju glavnega mesta) prisotna največja neenakost. Leta 2004 je bil izmerjeni Gini koeficient 0,43, kar je manj kot povprečje v regiji, kjer je bil Gini 0,52 (WB 2006: 8).

³⁶ WB za merilo revščine uporablja odstotek populacije, katere dohodek na prebivalca znaša manj kot 1 \$ oziroma 2 \$ na dan. V Peruju INEI razvije drugačno metodologijo. Ta zajema košarico normativne porabe za vsako regijo v državi. Družine, ki ne uspejo pokriti prehranske košarice, uvršča med skrajno revne, tiste, ki ne dosega celotne porabe tega, kar se smatra za nujno, pa med kritično revne. To metodologijo uporablja ENAHO s periodičnimi popravki od leta 1996 (Mujica in Salazar 2004: 20). ENAHO 1997–2000 uporablja enotno kalorijsko normo za vse posameznike, medtem ko je slednja v letih po 2001 preračunana glede na petčlansko družino z različnimi potrebami glede na leta in spol (Annex 1: Methodological Issues regarding Poverty Measurement in Peru, 1997–2003 v WB 2006: 177).

³⁷ Strategija pomoči državi – *Country Assistance Strategy (CAS)* je pomoč, ki jo nudi državi skupine Svetovne banke – *World Bank Group (WBG)* z namenom podpore v boju proti revščini. V 90ih letih je bila WBG pomemben partner pri reformah prve generacije in dajanja pomoči revnim v Peruju. V zadnjih letih 20. stoletja se je situacija poslabšala zaradi slabega vladanja in šibkih institucij, tako da se v novem tisočletju dela na ponovni izgradnji institucij na področju zmanjševanja revščine, oživitve gospodarstva in participacije državljanov pri razvojnih vprašanjih (Annex 1: Methodological Issues regarding Poverty Measurement in Peru, 1997–2003 v WB 2006: 177).

Za časa vlade Alberta Fujimorija (1990–2000) je več kot 4 milijone Perujcev živel v pogojih skrajne revščine, zato se je prvič oblikovalo strategijo za boj proti revščini s ciljem ustvarjanja možnosti za ljudi, živeče v takih pogojih. V obdobju Alejandra Toledo (2001–2006) je prišlo do gospodarskega napredka, vendar le-ta ni bistveno pomagal najbolj revnim. Sedanji predsednik Alan García je svoje zavzemanje za problematiko pokazal z odločenostjo zmanjšati delež ljudi živečih v revščini do konca svojega mandata (2011) na 40 %. Vendar to še zdaleč ni dovolj za doseg MDG 1, ki bi, glede na sedanje stanje, zahteval najverjetneje nadnaravno zavzetost in trud (García Ríos 2007: 2).

MDG 1 predvideva razpolovitev deleža revnih glede na situacijo leta 1990. V Peruju je v letu 1991 bilo 54,5 % revnih in 23 % skrajno revnih. Krepko čez polovico določenega 25 letnega obdobja, v letu 2006 je delež revnih 48 % in skrajno revnih 18 %. Iz hitrega pogleda bi lahko rekli, da je MDG 1 nemogoče doseči, vendar je stvar bolj kompleksna tako glede zmanjševanja deleža kot uspešnosti doseganja cilja (*Ibid.* 2).

Tabela 4.2.2.1: Spreminjanje obsega revščine in skrajne revščine 1997–2004 (vpliv krize)

	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*	2003*	2004*
	Zadnja četrtina						maj–dec.	jan–dec.
	Revščina (%)							
Skupaj (Peru)	42,7	42,4	47,5	48,4	54,3	53,8	52,2	51,6
Prebivalstvo (1.000)	10.535	10.651	12.126	12.552	14.477	14.683	14.755	15.015
Področje bivanja								
Urbano	29,7	29,7	34,7	36,9	42,0	42,0	39,5	40,3
Ruralno	66,3	65,9	71,8	70,0	77,1	77,7	75,7	72,5
	Skrajna revščina (%)							
Skupaj (Peru)	18,2	17,4	18,4	15,0	24,1	24,2	21,9	19,2
Prebivalstvo (1.000)	4.482	4.357	4.702	3.901	6.425	6.517	6.549	6.664
Področje bivanja								
Urbano	5,3	5,2	4,7	4,1	10,2	9,4	8,9	7,9
Ruralno	41,5	40,0	44,4	35,6	49,8	51,7	45,9	40,3

* Podatki 2001–2004 niso primerljivi s tistimi za 1997–2000

Vir: Podatki, preračuni iz ENAHO 19972004 (INEI) (WB 2006: 47).

Iz tabele 4.2.2.1 je razvidno, da je imela gospodarska kriza močan vpliv na revščino, ki se je poviševala od leta 1998 do leta 2001, ko je ponovno začela počasi padati. Na skrajno revščino je imela kriza vpliv kasneje, saj je njena stopnja ostala razmeroma nespremenjena z nihanji do porasta leta 2002, odkar se počasi znižuje.

Odziv revščine na hitro gospodarsko rast, ki se je začela po letu 2001 (glej tabelo 4.2.2.2) poteka z rahlo zamudo. Razlaga za to je dejstvo, da je zmanjševanje revščine dolgotrajen postopek, še posebno zaradi nestabilnega trga in še visokega nezaupanja vlagateljev v aktivnosti, ki bodo ustvarile nove zaposlitve. Povrhu vsega si je veliko podjetij opomoglo šele nekaj let po začetku gospodarske rasti. Ob ohranjanju take rasti se bo v prihodnje uspešnost pokazala tudi na področju zmanjševanja revščine. Pri ustvarjanju delovnih mest in zaposlovanju, pa se pojavi še ena težava. Gospodarska rast Peruja se je koncentrirala v industrijah, ki se ukvarjajo s črpanjem naravnih virov, to pa vsebuje velik koeficient kapitala, toda malo delovnih mest (WB 2006: 8). Problem vpliva gospodarske rasti je tudi ta, da le malokrat neposredno koristi bolj oddaljenim, ruralnim področjem in s tem ne zajame najbolj revnega prebivalstva (García Ríos 2007: 2). V kmetijskem sektorju ruralnih regij in neformalnem sektorju v urbanih predelih je produktivnost nizka in tako so tudi plače narasle razmeroma malo. Za napredek na tem področju so potrebne boljše makroekonomske politike, ki bodo poskrbele za raznolikost gospodarstva tudi z usmerjenostjo na netradicionalni izvoz. Reforme na tem področju mora spremljati vlaganje v človeški kapital in skrb za lažji dostop revnih do javnih storitev (WB 2006: 8).

Tabela 4.2.2.2: Gospodarska rast med 1991–2004

	1991–1997	1998–2000	2001	2002	2003	2004
	Letne stopnje rasti (%)					
BDP	5,8	1,0	0,2	4,9	4,0	4,8
BDP/prebivalca	3,9	-0,9	-1,4	3,3	2,2	/

Vir: Izračuni poročevalske skupine po podatkih Ministrstva za gospodarstvo in finance v WB (2006: 52).

Gospodarski napredek zgodnjih 90ih let, ko sta BDP in BDP/prebivalca na letni ravni narasla za 5,8 % oziroma 3,9 % je popolnoma izničila ekonomska kriza leta 1998 s stagnacijo, ki je pripeljala do 1 % rasti BDP in celo padcem BDP/prebivalca za 0,9 % do leta 2000. Posledice krize so se nehale kazati po letu 2001 z visoko rastjo 4,9 % leta 2002, ki je bila tudi v naslednjih dveh letih 4 % oziroma 4,8 %.

Resda državno povprečje kaže na alarmantne podatke, vendar je različna realnost mest in podeželja še hujša. Po podatkih (glej tabelo 4.2.2.1) vidimo, da je (še posebno skrajna) revščina veliko bolj razširjena na podeželju, kot v urbanem predelu. Obstajajo velike razlike med različnimi pokrajinami, iz tabele 4.2.2.3 pa je razvidno, da je revščina (skrajna revščina) veliko bolj prisotna v Andih in Selvi, kjer so podatki vedno višji od državnega povprečja.³⁸

Tabela 4.2.2.3: Razvoj obsega revščine po regijah 2001–2004

Regija	2001–IV		2002–IV		2003		2004	
	Revščina	Skrajna revščina	Revščina	Skrajna revščina	Revščina	Skrajna revščina	Revščina	Skrajna revščina
COSTA	48,1	11,1	47,0	13,0	43,0	10,4	40,8	8,1
ANDI	70,6	43,2	70,0	43,9	68,6	40,8	67,7	36,5
SELVA	69,8	42,7	64,9	37,0	64,1	32,3	59,5	26,4
SKUPAJ	54,3	24,1	53,8	24,2	52,2	21,9	51,6	19,2

Vir: ENAHO 2001–IV, 2002–IV, 2003 in 2004 (INEI) v predvolilnem poročilu MEF – PCM (2006)

4.2.3 BOJ PROTI REVŠČINI

Predsednik Alan García obljublja, da bo do konca svojega mandata v Peruju 3 milijone revnih manj, in sicer, da naj bi do 2011 delež revnih padel na 40 % prebivalstva (García Ríos 2007: 4). Vladna strategija zmanjševanja revščine je organizirana okoli treh glavnih ciljev, ki so (če izvajamo izgradnjo demokratičnega sistema) tudi glavna področja AN in okvir strategije pomoči s strani WB preko CAS. Za doseg te ciljev je nujen gospodarski načrt, ki bo ublažil posledice šoka in zagotovil, da dosežki na področju zmanjševanja revščine ne bodo izgubljeni ob spopadanju s strukturnimi viri revščine. CAS določa, da mora zaradi visoke zadolženosti vlada izboljšati fiskalno ravnotežje preko nadzora porabe, boljšega upravljanja dolga, višjih davkov ter programa za nacionalno konkurenčnost in premagovanje ovir privatnega sektorja pri rasti in višanju izvoza (CAS 2002: 5).

WB vladi Peruja s CAS pomaga preko programskega ter investicijskega posojila okoli 230 milijonov dolarjev na leto, glede na to, kako bo uspela dosežati zgoraj omenjene cilje. CAS ima poudarek na institucionalni reformi socialnega sektorja ter programih zniževanja revščine, ki temeljijo na povpraševanju (*demand-driven*) preko investicij, programskih in socialnih reform ter posojil. Konkurenčnost in upravljanje javnega sektorja mora potekati preko dialoga politične decentralizacije, boja proti korupciji ter privatni participaciji pri infrastrukturi in številnih programskih posojilih in posojilih tehnične pomoči (*Ibid.* 6).

³⁸ Leta 2003 je bila skrajna revščina v Andih skoraj dvakrat višja od državnega povprečja. Tudi podatki za leto 2004 ne kažejo na velike izboljšave na tem področju.

Pozornost je namenjena tudi večji vključenosti domorodnih ljudstev in dodelitvi večje moči revnim. Skladno z omenjenimi prioritetami Mednarodni finančni sklad – *International Monetary Found* (IMF) podpira sektorje, ki najbolj koristijo perujskemu privatnemu sektorju: finančni sektor (z izvoznimi olajšavami bank in posebnih finančnih institucij za pomoč pri rekonstrukciji), bolj konkurenčno infrastrukturo z neposrednimi investicijami v storitvenem sektorju ter sektor naravnih virov (predvsem za doseganje trajnostnega razvoja). WB državo podpira pri premagovanju ovir, zato je njena pomoč usmerjena podpori reformam izbranih sektorjev okoli novih programov, naslavljanju problemov finančne vzdržnosti za trdno podlago napredka ter pomoči vladi pri decentralizaciji in izboljšanju upravljanja dolga pri koordinaciji z upravo ostalih javnih sektorjev (*Ibid.* 7).

S ciljem zadovoljiti potrebe različnih regij ter oddaljenih pokrajin, so leta 2001 v Peruju oblikovali okrogle mize za boj proti revščini – MCLCP. To je projekt, kjer se združijo vladni uradniki in predstavniki civilne družbe, da bi skupaj oblikovali politiko za boj proti revščini. Salazar pravi, da MCLCP ustvarjajo socialno politiko s tem, da predstavljajo mehanizem oblikovanja dialoga. Te mize so se razvile (in se še razvijajo) s podporo Programa ZN za razvoj – *United Nations Development Programme* (UNDP) in so način prihajanja na lokalno raven s socialno politiko, politiko revščine oziroma kakršnim koli tipom politike, ki zadeva določeno kritično področje v Peruju.³⁹ Na okroglih mizah so prisotni: lokalni župan, predstavniki lokalnih organizacij ter predstavniki lokalnega ljudstva. Delujejo po celi državi, ustanavlja pa jih zakon. Teme razprav MCLCP zadevajo lokalno politiko in spodbujajo sodelovanje ljudi pri razvoju lokalnih regij z upoštevanjem potreb tam živečega prebivalstva.

Z letom 2001 je vlada sprejela decentralizacijski program in ustvarila regionalna administracijska telesa, ki so predstavljala nov način upravljanja (poddržavne enote). Hkrati je vključila regije v eksperiment sprejemanja »proračuna s sodelovanjem,« ki je pripeljal do obširne javne debate o prioritetah javnih investicij. Tako je kar 22 od 24 regij oblikovalo načrte za take proračune za leto 2003 (Felicio in Abraham 2004: 2 v Ackerman 2005: 17).

Leta 2002 se, po velikem uspehu MCLCP, državne razvojne cilje zbere in formalizira v Državnem sporazumu – *Acuerdo Nacional* (AN). Slednji vključuje sedem državnih strank, Cerkev, industrijo s poslovnim sektorjem in sindikate (Ackerman 2005: 16). Sporazum, po mnenju Salazarja pomeni, da ima Peru na ravni države dogovor glede tega, kaj bodo razvojni

³⁹ Konec 2006 se je izvajala okrogla miza za zmanjševanje umrljivosti otrok.

cilji pomenili za daljše časovno obdobje neodvisno od tega, katera stranka bo trenutno na oblasti. Salazar še navaja, da se dogovor »prevede« v 25 politik države (vodijo državo skozi čas), ki se razlikujejo od politik vlade (politike mandata določene vlade). Te v sebi utelesijo MDG kot osrednjo komponento in postanejo del državne politike za obdobje naslednjih 25 let.

4.2.4 LAKOTA V PERUJU

Smernica 2: Razpoloviti med 1990 in 2015 delež ljudi, ki trpijo lakoto

Lakoto, kot jo meri MDG 1, določata dva kazalnika: delež otrok pod pet let, ki trpi zaradi podhranjenosti (po spolu) in delež podhranjenih oseb glede na celotno prebivalstvo.

Lakota je neizogibna posledica revščine, še posebno skrajne revščine. Je tudi tesno povezana oziroma lahko napelje na kršitve drugih pravic zaradi posledične neenakosti (do izobrazbe, dostop do zdravstva, čiste vode, osnovnih sanitarnih pogojev). Podhranjenost v otroštvu lahko pusti trajne posledice v človekovem življenju tako pri njegovi rasti, dojemanju, izobraževanju, kot zdravju v vseh kasnejših obdobjih njegovega življenja (Mujica in Salazar 2004: 23).

Luis Castillo,⁴⁰ ki je pri Organizaciji za hrano in kmetijstvo – *Food and Agriculture Organization* (FAO) pripravil načrt zagotavljanja varnosti pri prehranjevanju za Peru, meni, da predstavlja pravilno prehranjevanje kompleksen proces. Pri zagotavljanju varnosti pri prehranjevanju je namreč pomembno zagotoviti več kriterijev.⁴¹

Leta 2002 je v petih pokrajinah Peruja delež kaloričnega deficita zajel več kot 40 % gospodinjstev. V osmih pokrajinah je bil odstotek med 40 % in 50 %, v petih med 30 % in 40 % ter le v šestih manj kot 30 %. Državno povprečje je znašalo 35,8 %, vendar je bilo povprečje ruralnega (47,7 %) veliko višje od povprečja v urbanem (29,4 %) predelu (Mujica

⁴⁰ Luis Castillo je predstavnika FAO v Peruju. Intervju je bil opravljen na FAO Peru, v Limi, dne 28. 10. 2006.

⁴¹ Castillo pravi, da je najprej pomembno na področju zagotoviti dovolj prehrabnih živil, da se lahko prebivalstvo, živeče na njem, primerno prehranjuje celo leto. Kot drugo je pomembno zagotoviti, da ima to prebivalstvo možnost porabe živil oziroma da jih lahko pridobi z različnimi mehanizmi. Prebivalstvo dostopa do živil na dva načina; jih proizvaja oziroma kupuje. Ko živil ljudje niti ne proizvajajo niti jih ne morejo kupovati in se začenjajo srečevati z lakoto, pa lahko nastopi tretji mehanizem – pomoč države. V tem primeru socialni programi pokrijejo ta primanjkljaj. Potrebno je zadovoljiti tudi kriteriju celovitosti prehrane v vsakem od prehranjevalnih elementov. Potreba po doseganju uravnotežene prehrane je tretji faktor, kateremu sledi še faktor konstantnosti skozi celo leto. Ostane še potreba po primerni institucionalni strukturi, ki bo poskrbela, da bo vse to delovalo (vlada spremlja stanje v državi, da vidi, kje prebivalstvo nima vseh zagotovil za zdravo in zadostno prehranjevanje). Nadzor prehranjevanja mora biti posebej usmerjen na otroke. Ti so namreč najšibkejši člen prebivalstva in (predvsem v prvih treh letih starosti) potrebujejo pravilno prehrano za razvoj. Castillo dodaja, da obstaja pozitivna korelacija med nepismenostjo mater in podhranjenostjo otrok, oziroma izobrazbo in zdravo prehrano. Pomemben je tudi dostop do čiste vode, ki poskrbi za zdravo absorpcijo prehrane.

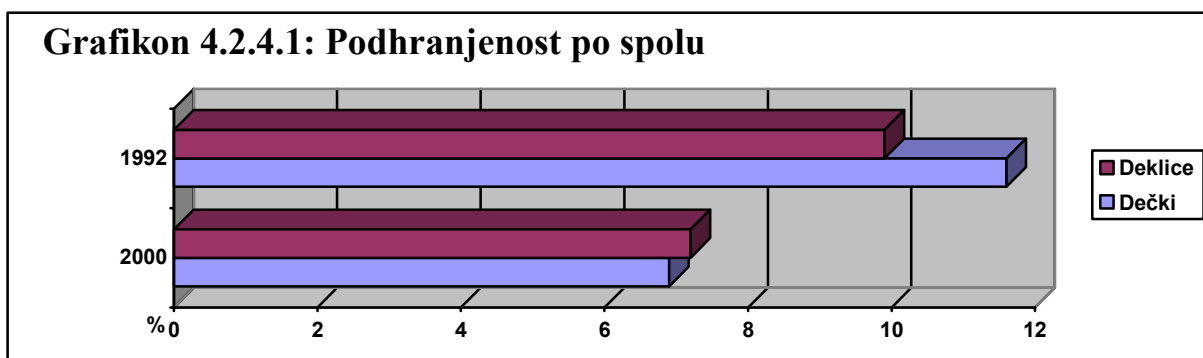
in Salazar 2004: 22). Leta 2006 je znašal kalorični deficit v povprečju 34,7 %, kar pomeni, da več kot tretjina ljudi v Peruju trpi zaradi podhranjenosti (García Ríos 2007: 4).

Po mednarodnih standardih naj bi v državi, ki zagotavlja pravilno prehranjevanje svojega prebivalstva, delež izračunane podhranjenosti (nezadostna teža glede na starost) pri otrocih pod 5 let, ne presejal 3 %. V Južni Ameriki in Karibskih otokih je ta padel iz 11 % na 8 % med 1990 in 2000.⁴² Zaradi različnih metodologij, ki so bile uporabljene v preteklosti bi bilo nesmiselno primerjati podatke ENDES 1992, 1996 in 2000. Referenčni podatki za 1992 kažejo, da je bilo podhranjenih otrok v Peruju tega leta 10,8 %, medtem ko jih je bilo leta 2000 7,07 % (glej tabelo 4.2.4.1).

Tabela 4.2.4.1: Podhranjenost otrok pod 5 let

Podhranjenost			
	1992	2000	Cilj za 2015
Delež otrok, mlajših od 5 let s preračunano podhranjenostjo (teža-starost)	10,8 %	7,07 %	5,4 %

Vir: ENDES 1992, 2000 (Mujica in Salazar 2004: 23).

Vir: ENDES 1992/2000 (Mujica in Salazar 2004: 24).

Zanimivo je dejstvo, da je bilo leta 1992 podhranjenih več dečkov, medtem ko splošno zmanjšanje podhranjenosti leta 2000 obrne situacijo, tako da je podhranjenih nekaj več deklic (glej grafikon 4.2.4.1). Ključno je, da se je delež zmanjšal tako v urbanih, kot ruralnih regijah. Še vedno pa obstajajo velike razlike med mestom in podeželjem. Leta 2000 je bil delež podhranjenih otrok pod 5 let v urbanih predelih 3,2 %, medtem ko je podeželje beležilo 11,7 % podhranjenih otrok (Mujica in Salazar 2004: 24).

⁴² Cf. Chhabra, Ritu y Claudia Rokx (2004) The Nutrition MDG Indicator. Interpreting Progress, WB (HNP Discussion Paper) v Mujica in Salazar 2004: 23.

Najboljši indikator pomanjkanja pravilnega prehranjevanja je kronična podhranjenost, ki je bila v Peruju leta 2000 25,5 %. Razmere v nekaterih regijah so hujše od državnega povprečja, saj je podhranjenost ponekod presegala polovico otrok pod 5 let.⁴³ Podhranjenost vpliva tudi na izobraževalne sposobnosti in fizično rast, kar še dodatno otežuje izhod iz začaranega kroga revščine. Podatki o družinah s kaloričnim deficitom prav tako niso spodbudni, saj se je od leta 2001 do 2002 njihov delež povečal za kar 2,5 %. Na podeželju je to realnost vsake druge, v urbanih predelih vsake tretje in v najbolj razvitih delih Peruja, vsake četrte družine (*Ibid.* 24).

4.2.5 BOJ PROTI LAKOTI

Luis Castillo pravi, da se je v Peruju že od začetka sprejetja MDG oblikovalo strategije, ki zadevajo problem pomanjkanja. Leta 2003 se nato pojavi težnja za potrditev teh strategij z njihovo vključitvijo v nacionalni načrt za premagovanje revščine, strategijo za ruralni razvoj in strategijo za prehrabeno varstvo. Castillo navaja, da so se pri teh strategijah najbolj poglobili prav v varnost pri prehranjevanju (*seguridad alimentaria*). V regionalnem andskem projektu sodeluje Peru z andskimi državami pri oblikovanju, ne le državnih, temveč tudi enotne regionalne strategije za skupnost petih andskih držav. Leta 2003 se je oblikovala večsektorska komisija, ki je to strategijo naslednjega leta predstavila. Kasneje jo je pregledalo ministrstvo, ki jo je predstavilo še ljudem za možne komentarje, upoštevane kasneje v končni, uradni verziji (preko končnega dekreta). Strategije za prehrabeno varstvo, za človeški razvoj in za razvoj podeželja so teoretični okvir, ki lahko pomaga pri reševanju problema lakote.⁴⁴

Pomen vlade v taki strukturi se kaže v institucionalnem okvirju in koordinaciji delovanja sistema.⁴⁵ S tem kompleksnim problemom se ukvarja več sektorjev, ki morajo delovati

⁴³ Pokrajina Huancavelica je leta 2000 zabeležila 53,4 % otrok pod 5 let s kronično podhranjenostjo. Kronična podhranjenost je zelo prisotna v Andih in Selvi.

⁴⁴ Kar zadeva varnost pri prehranjevanju, je vlada izpeljala projekt, ki ga je financiral FAO, za preizkušnjo strategije v praksi. Vzelo se je področji z največ težav, tako z revščino kot zagotavljanjem zdravega prehranjevanja, v najbolj problematičnih regijah. Lokalne oblasti so, v sodelovanju s FAO, identificirale družine s težavami pri prehranjevanju in razlogi za te težave. Skupnost je bila tista, ki je prepoznala problem in družino v nevarnosti ter predlagala rešitve. Da bi se te rešitve izpeljale, so lokalne oblasti, na predlog strokovnjakov iz FAO, oblikovale manjše projekte, financirane s sredstvi, ki jih občine namenjajo zahtevkom prebivalstva. Na podlagi analize različnih parametrov so oblikovali lestvico občin – od tiste, ki je v najslabšem položaju, do tiste, ki je v najboljšem položaju, ter identificirali število občin, na katerih bo potrebno delati bolj poglobljeno. To je osnova, ki jo je vladi ponudil v pomoč FAO za izboljšanje situacije glede varnosti pri prehranjevanju in za izboljšavo na področju MDG 1.

⁴⁵ Ministrstvo za kmetijstvo (*Ministerio de Agricultura*) skrbi za razpoložljivost hrane, Ministrstvo za promet, komunikacijo, bivalne pogoje in izgradnjo (*Ministerio de Transporte, Comunicación, Vivienda y Construcción*) pa za dostopnost do čiste vode. V sodelovanju z Ministrstvom za delo in promocijo zaposlovanja (*Ministerio de Trabajo in Promoción del Empleo*) ter drugimi ministrstvi, skrbi slednje še za dostopnost živil. Pravilno ravnotežje v prehrani spada pod pristojnost Ministrstva za zdravje (*Ministerio de Salud*).

koordinirano. Castillo pravi, da je še težko reči, če se bo doseglo poenotenje socialnih programov, ki ga obljublja nova vlada, vendar, če obstaja neka močna politična volja, je Peru potem na dobri poti. Pomembno je tudi, da se informacije, ki jih podaja strokovno osebje, preda tistim, ki bodo to prenesli v prakso oziroma akterjem na političnem prizorišču. Od prepoznanja rešitev do implementacije je normalno, da mine nekaj časa in velikokrat ta prenos v praksi ni enostaven. Izkazalo se je že, da se različne politične garniture ukvarjajo bolj z medsebojnimi obračunavanji, namesto da bi se držale trajne skupne strategije in delovale v smeri razvoja države.⁴⁶

4.3 SPLOŠNA OSNOVNA IZOBRAZBA

4.3.1 GLOBALNI KONTEKST

Do leta 2004 se je delež vpisanih v osnovnošolsko izobraževanje v DVR povišal na 86 %. V Latinski Ameriki in Karibskih otokih je dosegel celo 95 %. Povišal se je tudi v Podsaharski Afriki, kjer je narasel na 64 % iz 53 % v letih 1990/1991. Kljub temu so v tej regiji še področja, kjer je manj kot polovica otrok vključenih v osnovne šole.⁴⁷ Tudi v Oceaniji in zahodni Aziji bo potrebno napredovati hitreje, tako kot se je to zgodilo v Južni Aziji predvsem zaradi napredka Indije⁴⁸ (MDG 2006: 6).

Izobraževanje vseh otrok predstavlja velik izziv zaradi velikega števila otrok, ki živijo v oddaljenih, ruralnih področjih DVR. Visoke stopnje revščine v ruralnih področjih omejujejo izobraževalne možnosti zaradi zahteve po otroškem delu, nizki izobrazbi staršev in slabega dostopa do kakovostnega šolanja. Raziskave gospodinjestev v 80 DVR so pokazale, da 30 % otrok, ki so šoloobvezni v ruralnih regijah, šol ne obiskujejo, medtem ko je ta delež v urbanih regijah 18 %. Zaradi večjega števila otrok na podeželju to pomeni, da je v DVR kar 82 % otrok, ki se ne šolajo, iz ruralnih regij (*Ibid.* 6).

⁴⁶ To se ne dogaja le v državah, ki jih označujemo kot DVR temveč je posledica politične kulture, ki jo opažamo tudi v drugih »razvitejših« gospodarstvih.

⁴⁷ To je žalostna realnost Burkine Faso, Djibouti, Eritreje, Etiopije, Malija in Nigerije.

⁴⁸ Južna Azija beleži porast vpisa v osnovne šole med leti 1999 in 2004 iz 72 % na 89 %.

4.3.2 PROBLEM IZOBRAZBE V PERUJU

Smernica 3: Zagotoviti, da bodo do 2015 otroci po svetu, tako fantje kot dekleta, lahko zaključili popolni tečaj osnovnega šolanja

Izobraženost, kot jo meri MDG 2, določajo štirje kazalniki: neto delež vpisov v osnovne šole, neto delež dostopa do primarnega izobraževanja, odstotek otrok, ki zaključi izobraževanje, oziroma delež vpisanih v zadnji razred osnovne šole ter delež pismenih oseb med 15. in 24. letom starosti.

Do leta 2015 naj bi vse deklice in dečki Peruja bili vključeni in lahko končali osnovno šolanje. Pri MDG 2 se pojavijo težave s statističnimi podatki, glede na to, da se zanimanje usmeri na končanje osnovnega šolanja vseh deklic in dečkov.

- Neto delež vpisanih zajema delež otrok določene starosti, ki so vpisani v osnovno šolo. To ni merilo zaključene izobrazbe, temveč dostopa in učinkovitosti šolskega sistema.
- Delež otrok, ki zaključi peti razred, meri učinkovitost šolskega sistema. Vendar kazalnik ne pokaže, kaj se zgodi z otroki, ki se nikoli niso šolali, oziroma so šolanje predhodno zapustili. Hkrati tudi za otroke, ki končajo peti razred, ni gotovo, da bodo izobraževanje nadaljevali in uspešno zaključili osnovno šolo.
- Delež pismenosti populacije 15 let in več ni pokazatelj dokončanja osnovnega šolanja (Mujica in Salazar 2004: 31).

Nič ni bolj vredno in cenjeno kot dostop do kakovostnega šolanja. Tudi v Peruju se zavedajo, da je to edini način za izhod iz revščine in pot do boljše življenjske ravni (Mujica in Salazar 2004: 32).

V Peruju vstopajo otroci v osnovne šole načeloma s šestimi leti starosti, dokončali pa naj bi jih pri enajstih. Neto vključenost pove, koliko otrok od vseh, ki se nahajajo v primerni starosti za obiskovanje osnovne šole, te dejansko obiskuje (INEI 2006: 7).

Leta 2004 so podatki kazali dejstvo, da eden od desetih otrok (med 6 in 11 let) v Peruju nima dostopa do osnovnega šolanja. Situacija je bila bolj kritična v nekaterih pokrajinah Selve, kjer kar dva otroka med desetimi nista imela dostopa do osnovnega šolanja. Na začetku 90-ih let je znašal delež vpisanih otrok v osnovno šolo 90 %. Tak se je ohranil ne glede na vse politike države za izboljšanje možnosti dostopa otrok do osnovnega šolanja. Razlike so nekoliko vezane na pokrajino, vendar presenetljivo ne na regijo (Mujica in Salazar 2004: 32).

Po rezultatih raziskave ENCO za prvi semester leta 2006 je neto vpis v osnovno šolstvo v Peruju znašal 96,5 % (tabela 4.3.2.1). To je že zelo blizu cilju 100 % vpisa. Rezultati seveda nihajo glede na regije. V notranjosti države je delež 96,1 % oziroma 94 % (Puno, Huánaco, Loreto), medtem ko je v nekaterih provincah (Callao) delež celo 99 % (INEI 2006: 7).

Tabela 4.3.2.1: Stanje glede izobraževanja

Situacija glede izobraževanja	1991	2002	2005	2006	Cilj 2015
Neto delež vpisa v osnovno šolanje (%)	90,6*	89,5*	85,4**	96,5***	100,0
Delež otrok, ki so dokončali peti razred (%)	75,1*	84,1*	/	/	100,0

Vir: *Mujica in Salazar 2004: 31, **Informe Desarrollo Humano Perú 2006: 197, ***INEI – Stalna raziskava ENCO (INEI 2006: 7).

Po podatkih trajne raziskave ENCO prvega semestra 2006 se je v Peruju največji napredek pokazal prav pri vključenosti otrok (med 6 in 11 let) v osnovno šolstvo. Povprečje 96,5 % je tudi glede na odstopanja (Lima: 97,8 %, notranjost države: 95,4 %) zelo optimistično. Kljub temu ne smemo pozabiti, da v nekaterih pokrajinah še vedno skoraj 10 % otrok ni vključenih v osnovno šolanje⁴⁹ (*Ibid.*: 9).

Vključenost v osnovne šole glede na spol ne kaže bistvenih razlik. Tako v državi povprečno 95,9 % dečkov med 6. in 11. letom starosti obiskuje osnovne šole, medtem ko je ta delež pri deklicah 96 %. Delež, ki je v mestnem okolju Lime nasploh nekoliko višji, je pri deklicah 98,1 % medtem ko pri dečkih za 0,6 % nižji. Razlike so bolj očitne glede na različne pokrajine, kjer je delež deklic znatno drugačen kot delež dečkov⁵⁰ (*Ibid.* 9).

Glede na vpisane otroke v osnovne šole je Peru z 96,5 % vpisom že skoraj do popolnosti dosegel MDG 2. Problem pa predstavlja izstop iz šole pred dokončanjem šolanja. Uspešnost bi pomenila, da se teh 96,5 % ohranja tudi do konca šestega razreda. Realnost pa je taka, da do šestega razreda pride le približno polovica otrok (Higa 2007: 6).

⁴⁹ Primer je pokrajina Loreto, kjer je delež vključenosti otrok 91,1 %.

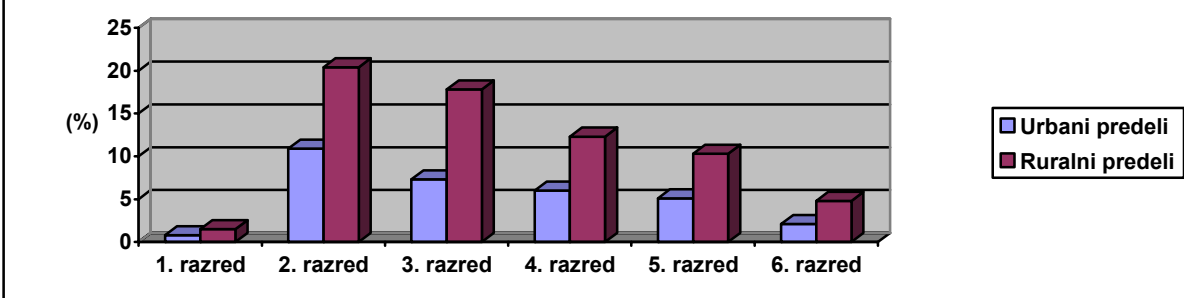
⁵⁰ Zanimivo je, da je delež v osnovne šole vključenih deklic višji od deleža dečkov (do 4,2 odstotne točke) v štirih pokrajinah Andov in Selve ter nižji (do 2,2 odstotne točke) v štirih pokrajinah Coste.

Delež otrok, ki so dokončali peti razred⁵¹ je bil leta 2002 84,1 % (glej tabelo 4.3.2.1). Kljub temu je pri podatkih o osnovnem šolanju treba biti pozoren še na druge parametre (Mujica in Salazar 2004: 32).

Leta 2002 je bil izstop iz osnovnih šol v povprečju 7,1 %. Pri tem se kažejo razlike med urbanim in ruralnim predelom. Leta 2001 je kar 19,6 % otrok ruralnih področij izstopilo iz izobraževalnega sistema v prvem razredu. Ta delež je bil v naslednjih razredih med 8 % in 10 %. Po drugi strani je kar 20,4 % šolarjev ponavljalo drugi razred in 17,8 % tretjega (*Ibid.* 32).

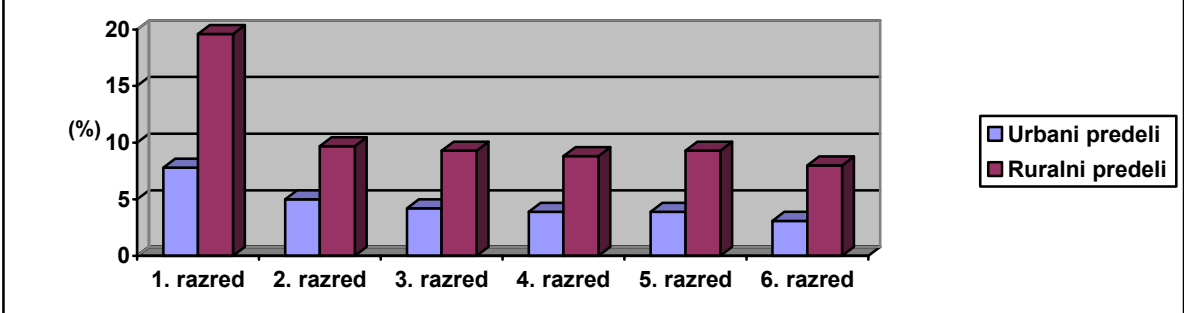
Po podatkih ENCO prvega semestra 2006 le 66,1 % otrok zaključi osnovno šolanje v primernem času (do 11. leta). To se ujema z velikim številom ponavljajočih, zlasti v prvem in drugem razredu. Razlike med dečki in deklicami se, podobno kot pri vpisih, tudi tu kažejo le po pokrajinah⁵² (INEI 2006: 10).

Grafikon 4.3.2.1: Delež ponavljajočih po razredu, 2000

Vir: MINEDU, Urad za statistiko izobraževanja (Mujica in Salazar 2004:32)

Grafikon 4.3.2.2: Delež izstopa iz šole po razredu, 2000

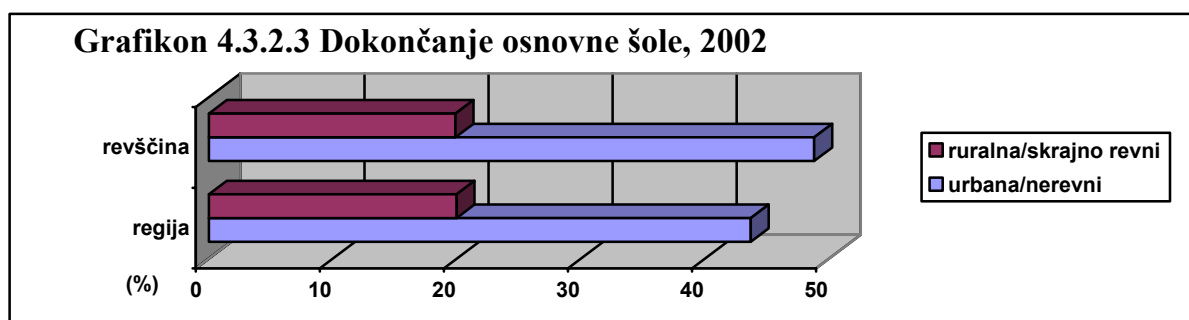
Vir: MINEDU, Urad za statistiko izobraževanja (Mujica in Salazar 2004:32)

⁵¹ To ni zadnji razred osnovne šole in tudi ne pomeni, da je učenec kasneje uspešno zaključil osnovno šolo.

⁵² Na mestnem področju Lime je razlika kar 5,9 odstotne točke v prid deklicam (82,7 %), medtem ko je v trinajstih pokrajinah ta razlika v korist dečkom z najvišjim odstopanjem v andski pokrajini Madre de Dios (15,5 % v prid dečkom).

V grafikonih 4.3.2.1 in 4.3.2.2 vidimo, kako, kljub relativno majhnemu deležu otrok, ki ponavlja prvi razred, le-ta izredno naraste v drugem in tretjem razredu. V ruralnih predelih je ta odstotek približno dvakrat višji kot v urbanih. Predvsem je problematičen visok osip iz šolskega sistema že po prvem razredu osnovne šole (Mujica in Salazar 2004: 32).

Verjetnost nedokončanja osnovne šole je dvakrat višja v ruralnih predelih. Hkrati je 2,5x bolj verjetno, da boš v Peruju dokončal osnovno šolanje, če boš iz nrevne družine, kot če boš skrajno reven. Razlike se pojavijo tudi glede na geografsko področje in je tako v Andih kot Selvi verjetnost, da boš zaključil osnovno šolanje le 17,8 % (glej grafikon 4.3.2.3).

Vir: Mujica in Salazar (2004: 32).

Raziskava, ki jo izvede MINEDU (2001) je pokazala na dejstvo, da večina perujskih otrok po končanem osnovnem šolanju ne pridobi pričakovanih kompetenc na področju celostne komunikacije in logične matematike. To pomeni, da več kot 92 % otrok nima zadostnih sposobnosti razumevanja tekstov in reševanja matematičnih problemov. Razlike niso tako velike glede na spol, so pa očitne glede na privatne oziroma javne šole⁵³ (MINEDU 2005a).

Obstaja velika verjetnost, da bodo otroci (glede stopnje izobrazbe) sledili poti staršev. V družinah, kjer sta starša (še posebno mati) nepismena oziroma nista obiskovala šole, bo tudi otroku prikrajšana možnost izobraževanja (zaradi revščine, kulturnih razlogov, odsotnosti infrastrukture, ipd.). Zato je zelo pomembno analizirati tudi pismenost ljudi med 15. in 24. letom starosti (glej tabelo 4.3.2.2).

Hkrati je, kljub približno enakemu vpisu deklet in dečkov, večja verjetnost, da bo deklica ob padcu letnika izstopila iz šole in postala gospodinja, medtem ko bodo družine bolj vztrajale

⁵³ Delež otrok z zadostnimi komunikacijskimi kompetencami v javnih šolah je 5 %, medtem ko je le-ta v privatnih 29 %. Prav tako je delež otrok z zadostnimi sposobnostmi reševanja matematičnih problemov v javnih šolah veliko nižji (4 %) kot pri otrocih, ki obiskujejo privatne šole (28%).

pri ponavljanju, ko gre za dečka. Flavio Figallo celo pravi, da prihaja do diskriminacije deklic med nekaterimi učitelji, ker menijo, da so bolj neumne od dečkov (Higa 2007: 8).

Pismenost populacije med 15. in 24. letom starosti je ključna za razvoj in razumevanje človeka v njegovem življenju. Po rezultatih ENCO za prvi semester 2006 je v Peruju pismenih 94,6 % oseb v tem starostnem obdobju. Delež je večji pri moški populaciji (za 2,3 %) in se razlikuje glede na pokrajino (glej tabelo 4.3.2.2). Najvišji delež pismenosti (čez 98 %) se pojavlja v obalnih pokrajinah na jugu države.

Tabela 4.3.2.2: Pismenost populacije med 15. in 24. letom

Pismenost populacije 15–24 let, 2002 (%)*	Moški	Ženske	Ruralna področja	Ruralna Selva	Ruralni Andi	Okolica Lime
		97,67	95,57	91,6	93,36	89,70
Pismenost populacije 15–24 let, prvi semester 2006 (%)**	95,7	93,4	/	/	/	98,1

Vir: *Poročilo o doseganju MDG v Peruju 2004 (Mujica in Salazar 2004: 33–34), ** INEI – stalna raziskava ENCO⁵⁴ (INEI 2006: 12).

4.3.3 INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 2

Že v prvem poročilu o doseganju MDG je zapisano, da je za doseg »izobraževalnega cilja« nujna predvsem zaveza države. S podpisom v Dakarju⁵⁵ leta 2000 se je tudi Peru zavezal, da se bo trudil svojim državljanom uresničiti možnost take izobrazbe, ki bo zagotovila vsem otrokom, mladostnikom in odraslim zadovoljevanje njihove osnovne potrebe po razumevanju. Izobraževalno področje v Peruju pokrivajo mednarodni sporazumi, ustavna politika iz 1993⁵⁶ (člena 13 in 19) ter osnovna načela, zakoni in notranji akti. Vsi ti prepoznavajo temeljno pravico vseh deklic in dečkov do brezplačnega in obveznega osnovnega šolanja in določajo ukrepe za pomoč šolam pri zagotavljanju te pravice (Mujica in Salazar 2004: 34).

⁵⁴ Raziskava jemlje za pismeno prebivalstvo ljudi z najmanj petimi leti šolanja.

⁵⁵ *The Dakar Framework for Action, Education for All: Meeting our Collective Commitments*, sprejeto s strani Svetovnega foruma o izobraževanju (WEF) v Dakarju, 26–28 aprila 2000. Dostopno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf> (12. september 2007).

⁵⁶ *Constitucion Política del Perú* (1993) Oficialía Mayor Del Congreso, Dirección General Parlamentaria, Dirección de Procedimientos Parlamentarios, Departamento de Relatoría y Agenda. Dostopno na <http://www.tc.gob.pe/legconperu/constitucion.html> (17. avgust 2007).

V AN vse stranke poudarijo pomen izobraženosti za razvoj države in se tako zavežejo k: povišanju vložka sredstev za šolstvo (cilj: 6 % BDP), zmanjšanju, oziroma popolni odstranitvi nepismenosti (poudarek na problemu nepismenosti med ženskami v ruralnih predelih), zagotovitvi popolnega dostopa vseh otrok do osnovnega šolanja (brezplačno in obvezno), vključitve učenja v tradicionalnem jeziku (na področjih, kjer se le-ta uporablja), drastičnemu zmanjšanju odstotka otrok, ki ponavljajo razred, ter izboljšanju fizičnega dostopa do šol na oddaljenih in težko dostopnih geografskih področjih (AN 2006).

14. člen kodeksa otrok in mladostnikov iz leta 2000 določa, da država ljudem s finančnimi težavami zagotavlja brezplačno šolanje. Tako tudi državni načrt za mladostništvo iz leta 2002 za cilj postavlja zagotavljanje kakovostnega šolanja za vse otroke od 6 do 11 let. Splošni zakon o izobraževanju, po drugi strani določa, da je izobrazba temeljna pravica. Država mora vsem zagotavljati celovito, kakovostno in brezplačno osnovno šolanje (Mujica in Salazar 2004: 34).

V Peruju se tako vlada, kot ostale institucije, dejavne na področju izobraževanja, zavedajo, da je ključno izobraževanje učiteljev, saj nekatere raziskave kažejo, da velik del učiteljev ni sposoben izvesti niti osnovnih matematičnih izračunov⁵⁷ (Higa 2007: 8). Veliko je treba še storiti, da bo šolstvo dejansko dostopno in dovolj vabljivo za vse. Problematici so predvsem ruralni predeli, kjer zaradi revščine (ki implicira v večini primerov tudi neizobraženost, odvisnost od neprestanega dela, nemotiviranost, težkega dostopa ipd.) ljudje težko pomagajo svojim otrokom, da bi se lahko šolali oziroma ne izstopali iz šolskega sistema pred dokončanjem vsaj prvih šestih razredov. Tudi dejstvo, da ni treba plačevati vpisnine oziroma šolnine, samo po sebi še ne pomeni, da je šolanje brezplačno. V Peruju je potrebno v šolah nositi uniforme, ki niso brezplačne. Stanejo tudi šolski pripomočki in pot v šolo. Nenazadnje pa so otroci na podeželju delovna sila, ki za časa šolanja ni v veliko pomoč staršem. Na drugi strani imamo še slabo plačane in pogosto nezadostno izobražene učitelje in slabo infrastrukturo, kar privede do splošnega pomanjkanja kakovosti v izobraževanju ter posledično dejstvo, da otroci po končani osnovni šoli ne osvojijo pričakovanih kompetenc. Vsa ta dejstva nakazujejo na kompleksnost, ki sestavlja doseganje MDG 2. Hkrati je izobrazba tudi edini način izhoda iz revščine in če ne bo poskrbljeno za dejansko uresničevanje obljubljenega, bo delo na drugih področjih samo začasna pomoč in ne celostno in strukturirano reševanje problemov, s katerimi se danes sooča Peru.

⁵⁷ Po vladni raziskavi iz januarja 2007 med 180.000 učitelji kar 46,8% učiteljev v javnih šolah ni bilo sposobnih izvesti osnovnih matematičnih izračunov.

Po podatkih poročila o doseganju MDG 2 iz leta 2004 (Mujica in Salazar 2004: 35) je Peru ena izmed držav, ki najmanj vlagajo v izobraževanje v regiji. Za boljši dostop otrok do šolanja je torej potrebno najprej povišati investicije v revnih predelih, oziroma področjih, kjer je skrajna revščina najbolj prisotna. Nova vlada je v dokumentih in besedah nakazala težnjo po izboljšanju položaja na tem področju, vendar samo dobre želje ne bodo dovolj. Peru je na zelo dobri poti za zagotovitev dosega drugega cilja, vendar samo 100 % vpis še ne pomeni tudi dejansko kakovostnega izobraževanja vseh otrok v državi. Delati je potrebno na tem, da bodo pogoji za učenje bolj ugodni (lažji dostop, primerne učilnice ...), kakovost poučevanja boljša, učitelji bolj izobraženi ter otroci bolj motivirani in bodo lažje sledili učnim uram (učenje v lokalnih jezikih domorodnih ljudstev oziroma dvojezične šole).

4.4 ENAKOST SPOLOV

4.4.1 GLOBALNI KONTEKST

Dve tretjini nepismenih ljudi na svetu so ženske. Ženske in otroci predstavljajo tudi 80 % vseh beguncev. Po vrhu leta 1997⁵⁸ se je situacija izboljšala in kar 19 milijonov revnih žensk je imelo že do 2000 večjo moč.⁵⁹

Ženske predstavljajo vse večji delež svetovne delovne sile. Kljub temu ostajajo v nepriviligiranem položaju glede stabilnih delovnih mest. Razlike v plačah, segregacija, visoka brezposelnost in nesorazmerno predstavnštvo v neformalnem in eksistenčnem sektorju omejujejo njihov ekonomski napredek. Družbeno-kulturni odnosi, zaposlovalne politike ter primanjčevanje možnosti za uravnoteženo razmerje med delom in družinskimi odgovornostmi oziroma nadzorom kdaj in kje roditi, prispevajo k nadaljnjim neenakostim trga dela (MDG 2006: 8).

Politična participacija žensk se je po 1990 značilno povečala. Petina izvoljenih parlamentarcev leta 2005 so bile ženske, tako da je bil delež žensk v parlamentih leta 2006 skoraj povsod po svetu skoraj 17 %. Kljub temu je v večini držav situacija zelo nenaklonjena

⁵⁸ *The Microcredit Summit* je potekal v Washingtonu od 24 februarja in je posledica kampanje s strani RESULTS Educational Fund (REF). REF je neprofitna organizacija, ki skrbi za izobraževanje in osveščanje javnosti glede tem kot revščina, lak-ota in državljanska moč. Po Vrhu v Washingtonu je kampanja organizirala še devet vrhov, leta 2006 pa Globalni vrh za mikrokredite (Wikipedia 2007).

⁵⁹ Iz: *The Millennium Development Goals and the UNDP role*. UNDP Fast Facts. Dostopno na https://www.geni.org/globalenergy/library/media_coverage/UNDP/Millennium_Development_Goals_and_the_UNDP_Role.pdf (12. september 2007).

ženskam.⁶⁰ Najbolj spodbudni znaki izboljšav prihajajo iz Latinske Amerike in Karibskih otokov, kjer danes ženske zasedajo 20 % sedežev v parlamentih. Na to vplivajo različni faktorji. Javna debata in zagovori so spremenili politično sceno. Kvote so prelomile meje in sprožile pozitivne spremembe. Več kot 95 držav danes uporablja obvezna oziroma prostovoljna sredstva za poviševanje participacije žensk v politiki. Na tem področju so še posebno učinkovite nove ustave v državah, ki so nedavno izstopile iz konfliktov (*Ibid.* 9).

4.4.2 SPOLNA ENAKOST V PERUJU

Smernica 4: Odstranitev neenakosti glede na spol v osnovnem in sekundarnem šolstvu do 2005 in vseh stopenj izobraževanja do 2015

Enakost spolov, kot jo meri MDG 3, določajo štirje kazalniki: delež deklic glede na dečke (neto vpis) v osnovnih, srednjih in višjih šolah, delež pismenih žensk med 15. in 24. letom starosti glede na moške iste starostne skupine, delež žensk, ki prejemajo plačo v ne-kmetijskem sektorju ter delež sedežev, ki jih v nacionalnih parlamentih zasedajo ženske.

Po vpisu v osnovne šole imajo perujski dečki in deklice skoraj enako prisotnost, torej enake možnosti. Spremembe skozi leta kažejo na dober napredek in celo doseg popolne enakosti glede vpisa dečkov in deklic v osnovnih šolah, manjšega nazadovanja glede vpisa deklet v sekundarno izobraževanje leta 2002 in prednost deklet, kar zadeva vpis v višje izobraževanje (glej tabelo 4.4.2.1).

Dosežena stopnja izobrazbe ima, tako za dečke kot za deklice, ključno vlogo in posledice za njihovo nadaljnje življenje (možnost dobre zaposlitve, vzdrževanje družine izven revščine, aktivna državljanska participacija). Potek življenja dekleta, ki dokonča izobraževalni cikel, je drugačen od poteka življenja dekleta, ki se ni moglo ustrezno šolati. Razlike se kažejo tako v daljšem samskem stažu, kasnejšem rojstvu prvega otroka in stopnji rodnosti na sploh. Izobrazba tudi pripomore na poti do avtonomije in samospoštovanja žensk (INEI 2006:15).

Rezultati za prvi semester 2006 (ENCO) kažejo na dejstvo, da je Peru dosegel zaželeni cilj, kar se tiče enakosti med dekleti in dečki v osnovnošolskem izobraževanju (glej tabelo 4.4.2.1). Pogled po posameznih pokrajinah nam pokaže, da je indeks paritete⁶¹ v večini

⁶⁰ Izjema so severne države in Ruanda, kjer je razmerje med moškimi in ženskami skoraj uravnoteženo.

⁶¹ Indeks paritete med spoloma predstavlja koeficient med deležem vpisov deklet in vpisov fantov. Vrednost, ki je manjša od 1 pomeni, da je delež fantov višji od deleža deklet oziroma obratno, če je indeks višji od 1.

(trinajstih pokrajinah) enak 1. V osmih pokrajinah je slednji celo višji v prid deklet, v štirih pa v prid fantov (*Ibid.* 15).

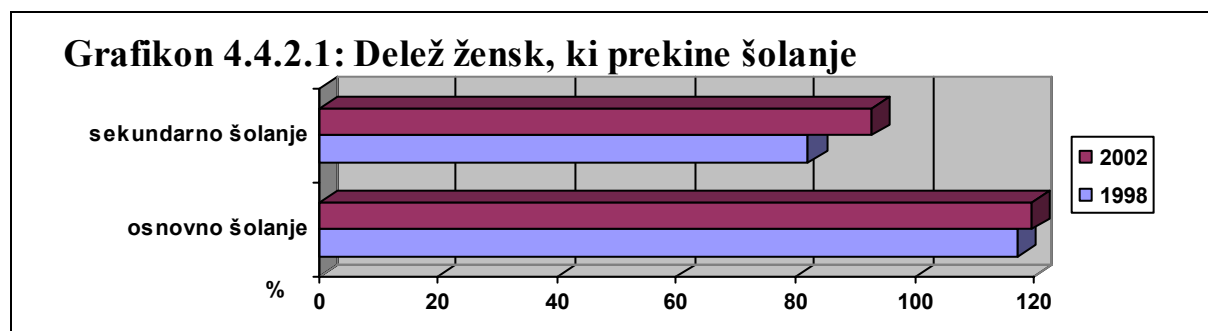
Razmerje v sekundarnem izobraževanju je za dekleta nekoliko slabše (0,98) vendar vseeno zelo blizu dosega cilja⁶² (tabela 4.4.2.1). Večja neenakost se še vedno kaže v notranjosti države, kjer je v kar 14. pokrajinah vpis deklet sekundarni ciklus še znatno nižji od vpisa dečkov. So pa pokrajine (9), kjer paritetni indeks kaže v prid dekletom. Vpis v višješolsko izobraževanje je nizek tako pri dečkih (16,2 %) kot pri dekletih (17,2 %). Paritetni indeks je v tem primeru 1,062 (državno povprečje) in kaže v prid dekletom. Istočasno pa so razlike po pokrajinah glede te izobraževalne stopnje najvišje⁶³ (*Ibid.*: 17).

Tabela 4.4.2.1: Razmerje med dekleti in dečki v šolskem sistemu

Razmerje dekleta/fantje v šolskem sistemu				
	1991	1997	2002	2006*
Osnovno izobraževanje	0,9854	0,9716	0,9986	1,0000
Sekundarno izobraževanje	0,9447	1,0056	0,9028	0,9800
Višje izobraževanje	0,7773	1,1044	1,0190	1,0600

Vir: ENNIV 1991, ENAHO 1997, 2002–IV trimester (Mujica in Salazar 2004: 41) in *ENCO 2006–I polletje (INEI 2006: 17).

Razmere so različne v primeru skrajne revščine. Najbolj se kažejo v sekundarnem in višjem izobraževanju. Med ljudmi, ki živijo v skrajni revščini, je bilo v sekundarnem šolstvu leta 2002 le 80,49 % deklet in le 79,4 % jih je bilo v višjem. To pomeni, da se pri skrajni revščini bolj pogosto žrtvuje izobrazbo deklet. Ta neenakost je še višja v ruralnem predelu Andov, kjer je bilo istega leta le 6,5 deklic na 10 dečkov deležnih sekundarnega šolanja in le 6,2 deklic na 10 dečkov višjega (Mujica in Salazar 2004: 42).

Vir: Mujica in Salazar (2004: 42).

⁶² Potrebno je opomniti, da je vpis v sekundarno izobraževanje pri moških 78,1 % in pri ženskah 76,6 %.

⁶³ V pokrajini Amazonas (Selva) je paritetni indeks višji od 1,3, medtem ko je v pokrajini Huancavelica (Andi) ta okoli 0,7.

Bolj je verjetno, da bo šolanje na osnovnem nivoju zapustila deklica kot deček, medtem ko je pri sekundarnem šolanju obratno (grafikon 4.4.2.1). Osnovno šolanje je tako leta 2002 prekinilo približno 119,5 deklet na 100 dečkov, medtem ko jih je iz sekundarnega šolanje izstopilo istega leta le 92,6 na 100 dečkov.

Glede pismenosti ni velikih razlik, v razmerju med ženskim in moškim prebivalstvom od 15 do 24 let v celoti. To pomeni, da so se velike razlike zaradi zgodovinske izključenosti žensk, ki je bila prisotna v ne tako daljni preteklosti Peruja,⁶⁴ že skoraj popolnoma zabrisale. Opazimo pa razlike, če primerjamo urbane in ruralne predele. Tako kot vidimo, da razlik v urbanih predelih za omenjeno generacijo praktično ni (glej tabelo 4.4.2.2), so te v ruralnih predelih še vedno opazne (*Ibid.* 42).

Tabela 4.4.2.2: Pismenost od 15. do 24. leta po spolu

Pismenost žensk glede na moške starosti od 15 do 24 let			
Leto	Urbani predeli	Ruralni predeli	Skupaj
2002	1,00	0,95	0,99
2006*	/	/	0,975

Vir: Poročilo MDG 2004 (Mujica in Salazar 2004: 42) in ENCO I. polletje 2006 (INEI 2006: 18).

Kljub pozitivnim kazalnikom, ki kažejo na skoraj popolno enakost med spoloma, pa ostaja stopnja nepismenih obravnavane starostne skupine še vedno relativno visoka in očitno višja pri ženskah kot pri moških (tabela 4.4.2.3). Nepismenost je tudi vzrok za težave pri razvoju socialnih programov usmerjenih k najrevnejšemu prebivalstvu.

Tabela 4.4.2.3: Delež nepismenih

Delež nepismenih prebivalcev glede na celotno prebivalstvo (po spolu), 2006	Moški	Ženske	Skupaj
	4,3 %	6,6 %	5,4 %

Vir: INEI (2006: 19).

Dostop do trga dela se je za ženske v zadnjem desetletju prejšnjega tisočletja nekoliko izboljšal. Tako je od 1993 do 2001 delež žensk (primerne starosti za delo), ki vstopajo na trg dela narasel iz 35 % na 57 %. Odstotek moških je v istem obdobju narasel iz 73 % na 79 %. Vendar so se ženske zaposlovale zlasti na delovnih mestih z nizko produktivnostjo, kjer se

⁶⁴ Glej prilogo C: Pismenost glede na starostno obdobje.

zahteva minimalna usposobljenost ter nudi nizko zaščito ter socialno varstvo. Delež žensk, zaposlenih v nekmetijskem sektorju je, med leti 1991 in 2002 ostal skoraj nespremenjen. Nekoliko se je povečala participacija žensk kot kvalificirane delovne sile (iz 81 % na 91 % med 1998 in 2002). Dostop žensk do trga delovne sile pa ni dovolj. Pomembno je tudi samo delovno okolje, ki je v Peruju problematično zaradi velikih nepravilnosti. Dohodek delavk je nižji od dohodka delavcev, tudi ko gre za podobno delovno mesto in položaj. Leta 2002 so tako najbolj kvalificirane delavke dobile v povprečju 77 %⁶⁵ plače, ki so jo na istem delovnem mestu dobili moški. Za nižje kvalificirano delovno silo so razlike nižje (Mujica in Salazar 2004: 43).

Delež žensk, zaposlenih v nekmetijskem sektorju,⁶⁶ je bil za prvo polletje 2006 po podatkih ENCO 33,2 %, medtem ko je bil delež moških kar dvakrat višji (66,8 %). Tako stanje je posledica postopnega večjega vstopanja žensk na trg dela (za plačilo), ki ga zaznamuje večja koncentracija na negotovih in slabo plačanih delovnih mestih nižje produktivnosti. Višji delež žensk je zaznati na obalnih področjih (Lima, Arequipa, Callao), medtem ko je v pokrajinah Andov in Goščave (Cajamarca, Ucayali, Puno) stanje še nekoliko slabše (INEI 2006: 19).

Tabela 4.4.2.4: Žensko delo v nekmetijskem sektorju

Delež žensk med zaposlenimi delavci v nekmetijskem sektorju (%)		
1991	2002	2006*
41,29	42,2	33,2

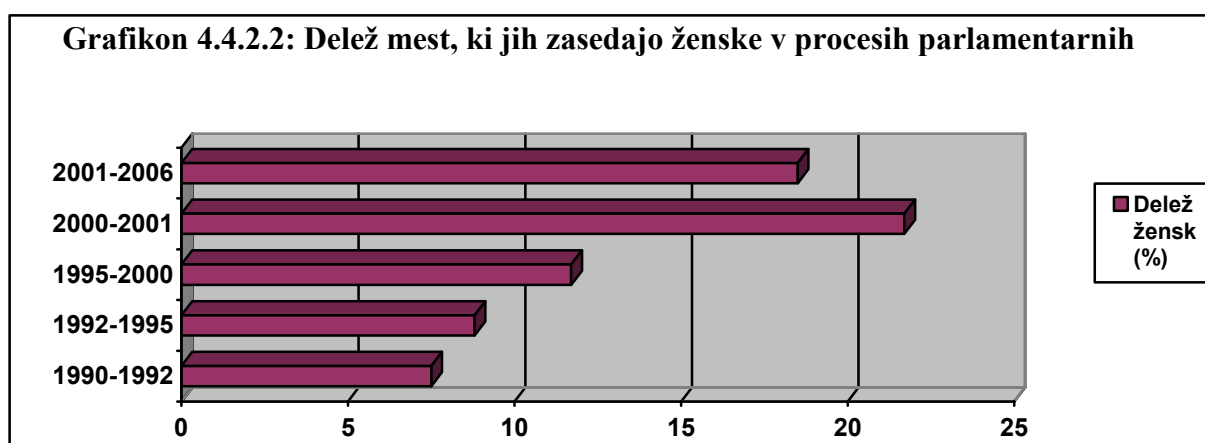
Vir: ENNIV 1991, ENAHO 2002–IV trimeser (Mujica in Salazar 2004: 41), *ENCO 2006–I polletje (INEI 2006: 20).

Pravico voliti so ženske v Peruju pridobile leta 1955. Zgodovinska odsotnost žensk v procesu oblikovanja in nastajanja države je pripeljala do pomanjkljivega koncepta državljanstva, demokracije in naroda, hkrati pa povzročila nekaj več težav pri kasnejšem vključevanju žensk v sistem odločanja v državi (Mujica in Salazar 2004: 43).

⁶⁵ Na tem mestu velja opozoriti, da t. i. razvite države ne kažejo nič bolj spodbudnih rezultatov. V Sloveniji je po zadnjih podatkih o povprečnih plačah po spolu ženska v povprečju zaslužila 93 % plače moškega. To jo uvršča v sam vrh glede »enakopravnosti spolov« v EU. Povprečje 25 evropskih držav je pokazalo, da ženske zaslužijo v povprečju 25 % manj od moških (Frkovič 2007). Še vedno visoka neenakost v razvitih državah ne sme biti razlog za manjšo kritičnost in trud v DVR, temveč bi moral biti napredek DVR opomin in spodbuda za to, da se tudi v razvitem svetu začne bolj opozarjati na neenakosti med spoloma.

⁶⁶ V to kategorijo so vključene vse ženske, ki so zaposlene in prejemajo plačo na delovnih mestih v nekmetijskem sektorju. Izvzete so ženske, katerih delo je skrbeti za dom, ker se želi raziskati predvsem enakost spolov na področju kvalificirane delovne sile.

Stanje se je izboljšalo predvsem s širjenjem zakonov o ženskih kvotah leta 2000. Po HDI spada Peru na 82. mesto od 175. držav, vendar je njegov položaj po indeksu spolne moči veliko boljši (zaseda 39. mesto) tudi glede pozicije v regiji. Ženske so v političnem življenju še vedno slabo zastopane. Njihova zastopanost (delež v procesih parlamentarnih volitev) je po dvigu leta 2000 v zadnjih letih spet nekoliko upadla (glej grafikon 4.4.2.2) Poleg tega veliko žensk v Peruju še nima osebne izkaznice, s čimer so jim okrnjene državljske pravice⁶⁷ (*Ibid.* 4344).

Vir: ONPE (Mujica in Salazar 2004: 44)

Najhujša oblika dejanske neenakosti se kaže v nasilju nad ženskami. Dejstvo, da ni vsedrjavne raziskave na tem področju, ne kaže na pozitivno spopadanje s problemom nasilja nad ženskami v Peruju. Po podatkih vladnih organizacij, ki se ukvarjajo s tem problemom, je leta 2000 42 % žensk med 15. in 49. letom starosti prijavilo fizični napad. Stanje je hujše na podeželju, oziroma v pokrajinah, kjer sta nepismenost in nizka izobrazba bolj pogost pojav (*Ibid.* 44).

4.4.3 INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 3

Država je s podporo civilne družbe in mednarodne skupnosti vpeljala javne politike za enake možnosti moških in žensk in odstranjevanje vseh kulturnih in političnih oblik primerov, kjer so se moški postavljali nad ženske. Prav tako je spodbudila in vpeljala nekaj priporočil za integralno spodbujanje enakih možnosti za razvoj vseh oseb, ne glede na položaj in spol. Kljub zapletenosti problema je država naredila nekaj ključnih korakov za promocijo zakonodaje, ki bi normativno reševala probleme neenakosti. Tako se je zavezala izpeljati

⁶⁷ Kljub temu, da ni državnih podatkov o posedovanju osebnih dokumentov, obstajajo ocene različnih institutov. Študija primera žensk v okolici treh okrajev Peruja je pokazala, da kar 98 % v raziskavo zajetih žensk ni imelo osebne izkaznice.

konkretne časovno omejene akcije, vpeljati mehanizme, ki bi bili bolj naklonjeni ženskam in nadzorovati javne politike z namenom, da bi vključevale enakost možnosti in pravičnost za vse. Te spodbude prihajajo iz podpisa različnih mednarodnih sporazumov, med katerimi so: Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk,⁶⁸ Mednarodna konferenca o prebivalstvu in razvoju (Kairo 1994), IV. Svetovna konferenca o ženskah (Peking 1995), ICESCR in MD (Mujica in Salazar 2004: 45).

Prelomnica se je zgodila 1996 z ustanovitvijo Ministrstva za ženske in promocijo človeškega razvoja, s katerim se je vlada zavezala za nadzor stanja glede enakih možnosti žensk in moških. Ob procesu reforme države so leta 2002 sprejeli Zakon o organizaciji in delovanju ministrstva za ženske in družbeni razvoj,⁶⁹ ki določa, da le-ta oblikuje, sprejema in nadzoruje politiko za ženske in družbeni razvoj s promocijo enakih možnosti obeh spolov, različnih starostnih skupin, ljudi živečih v revščini oziroma skrajni revščini ter diskriminiranih in izključenih. To ministrstvo predstavlja velik napredek za doseganje MDG 3 (*Ibid.* 46).

Tudi sam državni sporazum (AN 2006) vključuje načrte za promocijo enakih možnosti brez diskriminacije. V njem se stranke zavežejo za odstranitev vsakršnih oblik neenakosti žensk in oblikovanje politik in mehanizmov za enakost ekonomskih, socialnih in političnih možnosti celotnega prebivalstva.

Državni načrt za enake možnosti žensk in moških 2000–2005, ki je bil v prvotni verziji sprejet marca 2000, spodbuja aktivno vlogo žensk v kulturnem, družbenem in političnem življenju in določa oblike spodbujanja enakosti preko pozitivnih akcij. Od leta 1997 pa obstaja zakonodaja, ki vsebuje mehanizme spolnih kvot (30 %) v volilnem sistemu. Kljub temu je politični vrh še izrazito moški. Problem neenakosti se integralno rešuje tudi na regionalni ravni in gre z roko v roki s težnjami po decentralizaciji. Pomembna mehanizma sta še Dodatna zaščita za ženske, kot organ civilne zaščite, Komisija za ženske in družbeni razvoj kongresa, Državni načrt delovanja za otroštvo in mladostništvo, Državni načrt za odrasle in starejše ter Državni načrt za ljudi s prizadetostjo (Mujica in Salazar 2004: 45).

⁶⁸ Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, sprejeta s strani Generalne skupščine 18. decembra 1979, vstopila v veljavo 3. septembra 1981. Dostopna na <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm> (15. september 2007).

⁶⁹ *Ley de Organización y Funciones del Ministerio de la Mujer y Desarrollo Social* N° 27793, sprejet s strani predsednika Republike Peruja in Permanentne komisije republiškega kongresa 25. julija 2002. Dostopno na <http://www.mimdes.gob.pe/transp/ley27793.pdf> (5. avgust 2007).

Patricia Zanadria⁷⁰ pravi, da je potrebno najprej poskrbeti za izobraževanje na štirih področjih, ki zadevajo: nasilje nad ženskami; zdravje (spolne pravice in pravice reprodukcije); politično participacijo in ekonomske pravice oziroma ustvarjanje dohodka. Na vseh področjih delovanja se je treba osredotočiti na človekove pravice, spol in medkulturnost. Slednja je zelo pomembna, saj imajo na nacionalni ravni te razlike tudi različne vplive na enakopravnost žensk. Zanadria meni, da lahko v obdobju med 2000 in 2006 govorimo predvsem o napredku kar zadeva formalno plat in pravni aspekt. Toda napredek na formalni ravni ne gre vedno z roko v roki z napredkom v realnosti. Do zdaj ima Peru neko normativno osnovo, ki je pozitivna in ustvarja diskurz, toda praksa in realnost sta, po besedah Zanadrie, nekaj povsem drugega od tega, kar imamo na papirju in v zakonih. Doreči je treba dosežke v pravnih sporazumih, saj je praksa še vedno zelo daleč od tega, da bi lahko govorili o napredku v realnosti.⁷¹

Vlada sodeluje z inštituti na različnih ravneh. Obstaja nacionalni plan proti nasilju nad ženskami, ki se izvaja od 2002 do 2007 in ima neko instanco na kateri sodeluje civilna družba. Projekt se imenuje: »tematske mize – *mesas temáticas*« in tu inštitut sodeluje s štirimi ministrstvi (področja: izobraževanje, zdravstvo, notranje zadeve in pravosodje). Gre za povezano delo pisarn, ki so zadolžene za temo nasilja na vsakem od teh ministrstev in civilno družbo. Poleg sodelovanja na področju oblasti, navaja Zanadria, vlada sodeluje z različnimi inštituti glede zakonodaje, za katero pripravlja mnenja na pobude zakonov. Zanadria dodaja, da ima sistem še veliko težav v reševanju problemov in ne lajša dostop ženskam do pravice na tem področju. Znotraj sodne veje se je oblikovala skupina magistric in magistrrov, ki so pokazali zanimanje za problematiko dostopa do pravice na različnih ravneh in vprašanja spolnega razlikovanja žensk. Tako se je že začelo delati na protokolu za olajšanje dostopa žensk do roke pravice. To je pomembna iniciativa kar zadeva sodno vejo oblasti, ki je najbolj problematična.

Ko je govor o nasilju in vseh ostalih problemih, so informacije zelo pomembne. Nasilje v družini se med ljudmi vedno pojmuje kot nekaj notranjega, kar se ureja v sami družini. In

⁷⁰ Patricia Zanadria je zadolžena za projekt: Pravica do življenja brez nasilja na Inštitutu Manuela Ramos, ki se ukvarja z enakimi možnostmi in pravicami žensk v Peruju. Intervju je bil opravljen v Limi (Peru), dne 5. novembra 2006.

⁷¹ Zanadria pravi, da je, po oblikovanju in sprejetju norm in zakonov, potrebno, da jih ciljne skupine začnejo tudi spoznavati in uporabljati. V primeru žensk, ki so žrtve, oziroma potencialne žrtve nasilja, je najbolj pomembno, da najprej spoznajo svoje pravice, da se soočijo z njimi, da se jih zavedajo ter postanejo sposobne koristiti. Bolj je namreč frustrirajoče poznati svoje pravice in ne ukrepati, kot če jih ne poznaš. Vzporedno se mora izvajati državljanski nadzor nad temi pravicami.

prav tukaj je potrebno delovati učinkovito, kajti to, kar se dogaja zunaj, je le odsev tega, kar se dogaja v družini. Če ni razvoja, je to zato, ker znotraj družin ženske, moški, dekleta in dečki niso živeli pod pogoji, kjer se je spoštovalo njihove pravice, temveč so živeli v izključenosti. To vpliva na razvoj vasi, province, države. Znadria meni, da če želimo rešiti zunanje nasilje, moramo najprej rešiti nasilje v družini in ustvariti neko zdravo kulturo, saj nekateri starši preprosto menijo, da so otroci njihova lastnina. Potrebno je pogledati, kaj se dogaja v takih družinah in prekiniti kulturo, ki spodbuja nasilje kot način kaznovanja in popravljanja. Nasilje v državi ni rešitev za težave in otroke je potrebno vzgajati v tem duhu.

4.5 UMRLJIVOST OTROK

4.5.1 GLOBALNI KONTEKST

Ne glede na izboljšanje situacije v vseh regijah, je leta 2004 še vedno 10,5 milijona otrok umrlo pred petim letom starosti in to po večini zaradi vzrokov, ki bi se jih dalo preprečiti. Kar 94 % teh otrok je prihajalo iz šestdesetih držav sveta. Situacija je grozovita v Podsaharski Afriki,⁷² izboljšala se je v Latinski Ameriki in Karibskih otokih, jugovzhodni in vzhodni Aziji ter severni Afriki, kjer delež pada po 3 % letno (MDG 2006: 10).

Vendar se stopnje preživetja teh otrok razlikujejo tako med državami kot znotraj držav in so za otroke mater z dokončano sekundarno izobrazbo dvakrat višje kot tistih z manj izobraženimi materami. Prav tako je dvakrat večja verjetnost, da bo preživel otrok iz 20 % najbogatejših domov kot tisti iz najrevnejšega kvantila. Naslavljanje teh razlik je ključno za doseg MDG 4 do leta 2015. Države Latinske Amerike in Karibskih otokov so naredile največji korak pri zavarovanju pred boleznimi oziroma cepljenju otrok. Napredovala je tudi Podsaharska Afrika, vendar so razlike (glede na premoženje oziroma izobrazbo mater) znotraj samih držav na tem področju še ogromne (*Ibid.* 11).

72 Pod-saharska Afrika beleži polovico od vseh smrti otrok do 5 let, čeprav jih je po deležu tam le 20 %.

4.5.2 OTROCI V PERUJU

Smernica 5: Znižati za 2/3, med 1990 in 2015, stopnjo smrtnosti otrok pod 5 let

Zmanjševanje umrljivosti otrok, kot ga predvideva MDG 4, določajo trije kazalniki: število smrti otrok pod 5 let na 1000 živorojenih, umrljivost otrok na 1000 živorojenih in delež otrok starih 1223 mesecev, ki so bili cepljeni proti ošpicam.

Na področju raziskovanja umrljivosti v otroških letih se je potrebno zavedati razlik med družbeno-ekonomskimi razredi v državi. Raziskave so pokazale, da je prvotni razlog za umiranje otrok, otrok pod pet let in otrok v perinatalnem obdobju,⁷³ kronična podhranjenost mlajših od 5 let in anemičnost pri mlajših od dveh let splošno veliko bolj verjetna in razširjena v ruralnih območjih in pri ljudeh živečih v skrajni revščini. Ti imajo tudi najslabši dostop do zdravstvenih storitev (Mujica in Salazar 2004: 53).

V poročilu iz leta 2004 je o doseganju MDG 4 zapisano, da je umrljivost otrok, starosti pod 5 let, padla iz 64 na 1000 živorojenih iz obdobja 1982–1990 na 43 na 1000 živorojenih v obdobju 1990–2000. Še vedno so razlike očitne kar zadeva regijo, izobrazbo staršev in stopnjo revščine. Tako je umrljivost otrok pod 5 let iz ruralnih področij 2,2 krat višja (85/1000 v obdobju 1990–2000) kot tistih v urbanih regijah (39/1000 v obdobju 1990–2000). Stanje je najbolj kritično v Andih (81/1000) in Selvi (75/1000).⁷⁴ Nasprotno je v istem obdobju smrtnost v mestnem območju Lime znašala 23/1000 otrok pod pet let. Najbolj očitna je primerjava med umrljivostjo otrok neizobraženih mater (106/1000) z umrljivostjo otrok mater višje izobrazbo (24/1000) (*Ibid.*: 54–55).

Tabela 4.5.2.1: Evalvacija MDG 4

Evalvacija doseganja MDG 4			
Kazalniki	Začetna situacija 1991	Podatki WBG 2000	Podatki WBG 2005
Stopnja umrljivosti otrok pod 5 let	50,0 ⁷⁵	41,3	27,3
Stopnja umrljivosti otrok	64,0 ⁷⁶	33,3	22,8
Delež otrok do enega leta, ki so bili cepljeni proti ošpicam (%)	74,0	97,0	80,0

Vir: Evalvacija doseganja MDG 4⁷⁷ in WBG World Development Indicators database, april 2007.

73 Perinatalno obdobje je po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije – *World Health Organization* (WHO) obdobje, ki se začne 22 dopoljenih tednov (154 dni) nosečnosti (teža zarodka je približno 500 g) in se zaključi sedem dni po rojstvu (Wikipedia 2007a).

74 V andskih pokrajinah Cusco in Huancavelica so zabeležili 108 smrti na 1000 živorojenih otrok.

⁷⁵ Podatki za obdobje 1986–1996.

⁷⁶ Podatki za obdobje 1980–1990.

V tabeli 4.5.2.1 je prikazana evalvacija stanja glede na različna obdobja in različne institucije. Umrljivost otrok se je v Peruju zmanjšala v obdobju 1990–2000 (43/1000) za 33 % glede na predhodno desetletje (64/1000 v obdobju 1980–1990). Kljub temu ostajajo ogromne razlike glede na regijo, izobrazbo in materialno stanje skoraj nespremenjene. Največ otrok (38 %) umre v perinatalnem obdobju, glavni razlogi so asfiksija, nedonošenost in infekcije. Temu ponavadi botruje slaba zdravstvena oskrba oziroma asistenca ob porodu ter pomanjkanje takojšnje oskrbe novorojenčka (vključno z oživljanjem, če je potrebno). Umrljivost v perinatalnem obdobju je enako razširjena tako na podeželju kot v urbanih predelih in se v zadnjih letih ni veliko zmanjšala (23/1000 po sedmem mesecu nosečnosti v obdobju 1990–2000). Slaba oskrba je razlog, da se v zadnjih dveh letih na tem področju ni skoraj nič izboljšalo. Glavne razlike niso tako očitne v primerjavi mest (19/1000) in podeželja (28/1000), so pa bolj razvidne glede na revščino, izobrazbo in dostopa do zdravstvenih storitev. Najvišja smrtnost otrok v perinatalnem obdobju je značilna za Andski predel (Cusco 48/1000 in Pasco 40/1000), najnižja pa za mestno Limo (15/1000) (Mujica in Salazar 2004: 54–55).

Preseneča dejstvo, da bi se večino smrti otrok dalo preprečiti relativno poceni. Ministrstvo za zdravje – *Ministerio de Salud* (MINSA) (2002) navaja podhranjenost, kot razlog smrti, le v 3 % primerov. Kljub temu so indikatorji prehrane ključni pri odkrivanju vzrokov smrti v otroštvu. Do leta 2000 se je tako povešal delež dojenčkov, mlajših od 6 mesecev, ki so bili dojeni z materinim mlekom iz 19,5 % (1992) na 57 %.⁷⁸ Podhranjenost otrok pod 5 let se je zmanjšala, a kaže na še velika razhajanja med urbani (13,4 %) in ruralnimi regijami (40,1 %). Visok pa je tudi delež anemičnih otrok pod 2 leti, ki trpi pomanjkanje železa v krvi (68 % leta 2000) (*Ibid.* 56).

Po podatkih MINSE je bilo leta 2002 cepljenih od 92,1 % do 95,2 % otrok do enega leta starosti. Različni podatki zajemajo različne vrste cepiva z višjim deležem cepljenih proti ošpicam. Na drugi strani podatki ENDES⁷⁹ kažejo na veliko bolj negativno sliko s kar 30 % deležem otrok, ki niso bili cepljeni proti ošpicam, in to predvsem na ruralnih območjih skrajne revščine in domorodna ljudstva. Po podatkih MINSE se delež cepljenj po letu 2000

⁷⁷ *Evaluación del cumplimiento de los Objetivos del Milenio en las Políticas sectoriales El Ministerio de Salud y el Objetivo N° 4*. Dostopno na <http://www.congreso.gob.pe/comisiones/2005/omp/resumen/obj4.pdf> (2. avgust 2007).

⁷⁸ Problematično kljub temu ostaja področje Andov in Selve, kjer je v nekaterih predelih v navadi dajati dojenčkom že zelo zgodaj močne zeliščne čaje in druge tekočinske preparate.

⁷⁹ Zajame cepljenja po navajanju mater oziroma glede na predložitve potrdila.

ohranja na 90 % pokritosti s cepljenjem. Izpostavljena področja s splošno slabšo zdravstveno oskrbo pa še vedno ostajajo velik problem (*Ibid.* 56).

4.5.3 INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 4

Perujska ustava⁸⁰ iz leta 1993 določa, da je država primorana varovati zdravje svoje populacije s poudarkom na otrocih in mladostnikih (člen 4). Nadalje ustava prepoznava in priznava univerzalno pravico zdravstvenega varstva in prostega dostopa do zdravstvenih storitev (člena 11 in 12). AN prepoznava nujnost zmanjševanja umrljivosti otrok in umrljivosti otrok pod 5 let med prednostnimi politikami države, ki so povezane z različnimi vidiki dobrobiti državljanov. Med temi je izpostavljen univerzalni dostop do zdravstvenih storitev in zdravstvene varnosti. Pomembna je tudi varnost pri prehranjevanju in splošno varstvo otrok in mladostnikov.

Splošni zakon o zdravju⁸¹ določa, da je država odgovorna za nadzorovanje, varovanje in pomoč pri problemih otrok ter mora poskrbeti za ustrezne zdravstvene pogoje, pod katerimi se bodo otroci lahko razvijali. Na tem področju tudi MINSA opozarja na nujnost po zmanjševanju umrljivosti v otroštvu, predvsem v najrevnejših regijah. Vendar ministrstvo ne določa nobenih konkretnih smernic. Med prioritete naloge področnih politik postavlja pokritost s celostnim zdravstvenim zavarovanjem po celi državi, zmanjševanje umrljivosti v otroštvu, integrirano zdravstveno oskrbo, sodelovanje in promocije ter nadzorovanje kazalnikov napredka.⁸²

Na področju zdravja otrok predstavlja v Peruju velik dosežek Državni načrt za otroštvo in mladostništvo – *Plan Nacional de Acción por la infancia y la Adolescencia* (PNAIA)⁸³ za obdobje 2002 do 2010, ki temelji na mednarodnih zavezah Peruja in njegove vlade do izpolnjevanja mednarodnih konvencij, s poudarkom na Konvenciji o otrokovih pravicah.⁸⁴ PNAIA je osnova vladnega delovanja za doseganje in zagotavljanje pravic otrok in ponuja

⁸⁰ *Constitucion Política del Perú* (1993) Dostopna na <http://www.tc.gob.pe/legconperu/constitucion.html> (17. avgust 2007).

⁸¹ *Ley General de Salud* (N° 26842), sprejet s strani predsednika Republike Peruja in republiškega kongresa 1997. Dostopno na: <http://www.congreso.gob.pe/ntley/Imagenes/Leyes/26842.pdf>: (17. avgust 2007).

⁸² Delovanje MINSA na področju zdravja otrok je dostopno na: <http://www.minsa.gob.pe/portal/> (17. avgust 2007).

⁸³ Program PNAIA je dostopen na: <http://www.mimdes.gob.pe/dgna/pnaia/> (1. avgust 2007).

⁸⁴ *Konvencija o otrokovih pravicah*, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine 44/25, 20. novembra 1989, v veljavi od 2. septembra 1990 v skladu z 49. členom. Dostopna na <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm> (12. september 2007).

količinske oziroma specifične cilje, ki dopolnjujejo sam MDG 4.⁸⁵ PNAIA ne predvideva nobenega izhodiščnega merjenja, ne nadzornega organa za pregled uresničevanja ciljev.

V poročilu o uresničevanju MDG iz leta 2004 med drugimi zakoni, ki urejajo to področje navajajo še: Zakon o nacionalnem sistemu koordinacije in decentralizacije zdravja, ki pomaga pri koordinaciji in smernicah za delovanje nacionalne politike na področju zdravstva. MINSA v ta namen tudi oblikuje posvetovalni organ, ki skrbi za usklajeno delovanje med vsemi organi (ministrstvom, regionalnimi in pokrajinskimi sveti) (Mujica in Salazar 2004: 57). To je pozitiven prispevek k decentralizaciji in bolj odgovornemu spopadanju s problemi na podeželju in vpliva na ojačanje družbenega sporazuma med socialnimi partnerji tudi na lokalni ravni.

Država, kljub napredku na tem področju, še vedno vlaga premalo sredstev v zdravstveni sektor, od tega pa le 15 % za zdravje otrok. Hkrati pa tudi sprejem potrebnih politik na področju zdravja otrok brez zaveze in sprejetja jasnih mehanizmov javnih in privatnih organov, ki sodelujejo v njihovi formulaciji, še ni dovolj za to, da bi rešili problem umiranja otrok. V zgodovini se je že pokazalo, da je napredek mogoč, če oziroma ko politike spremljajo še specifični cilji, ki odgovarjajo potrebam izključene populacije (*Ibid.* 59).

4.6 ZDRAVJE MATER

4.6.1 GLOBALNI KONTEKST

Za izboljšanje zdravja in zmanjšanje umrljivosti mater so ključne primerne storitve za zagotavljanje reprodukcijskega zdravja in načrtovanja družin. Na žalost 200 milijonov žensk, ki bi rade preprečile zanositev, še vedno nima dostopa do kontracepcije. V veliko državah se je izkazalo, da smrtnost mater lahko prepreči strokovno osebje pri porodu ter učinkovita in hitra nujna pomoč. Znotraj držav je prisotnost strokovnega osebja pri porodu najbolj nepravilno porazdeljena glede na premoženje mater. Veliko manjša je verjetnost, da bodo strokovno pomoč ob porodu dobile revne oziroma podeželske matere, kot tiste v mestnih regijah oziroma iz bogatejših slojev. Naslavljanje teh neenakosti zahteva neprekinjeno analizo trendov v povezavi s pravnimi področnimi politikami (MDG 2006: 12–13).

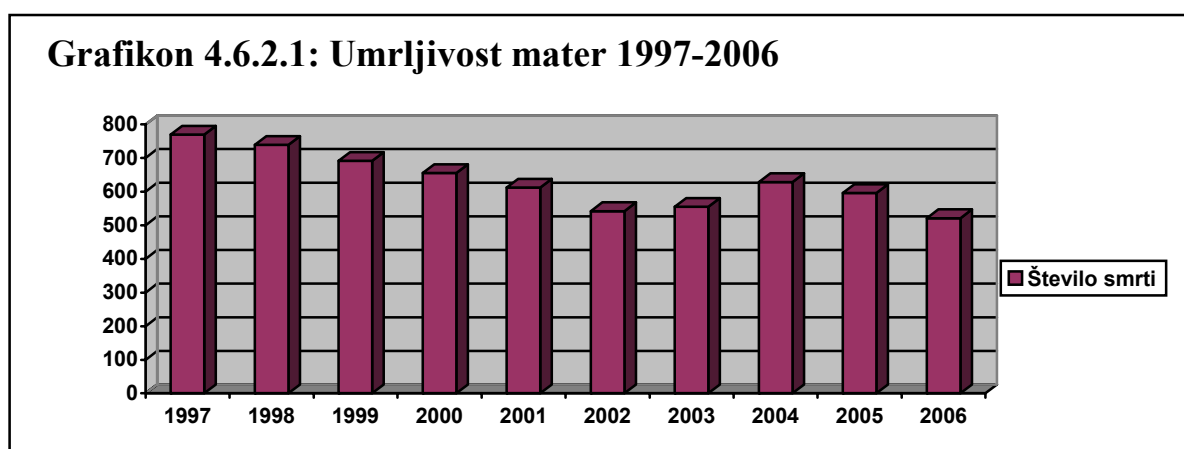
⁸⁵ Med cilji si PNAIA prizadeva, da 1) umrljivost dojenčkov v perinatalnem obdobju ne bi bila višja od 15/1000 živorojenih v državnem povprečju in ne višja od 22/1000 v nobeni od pokrajin, 2) umrljivost otrok ne bi bila višja od 20/1000 v državnem povprečju in ne višja od 27/1000 v nobeni od pokrajin ter 3) umrljivost otrok pod petim letom starosti ne bi bila višja od 30/1000.

4.6.2 MATERE PERUJA

Smernica 6: Zmanjšati umrljivost mater za ¾, med 1990 in 2015

Zdravje mater, kot ga določa MDG 5 merimo z dvema kazalnikoma: umrljivost mater na 100.000 živorojenih otrok in delež rojstev ob asistenci usposobljenega zdravstvenega osebja.

Po podatkih ENDES 2000 (INEI 2001) je bila umrljivost mater na sto tisoč živorojenih otrok za obdobje 1994–2000 185. Ta podatek predstavlja zmeren napredek glede na predhodno obdobje (1990–1996). Po drugi strani uvršča Peru med države z najvišjo stopnjo umrljivosti mater v Latinski Ameriki in Karibskih otokih.

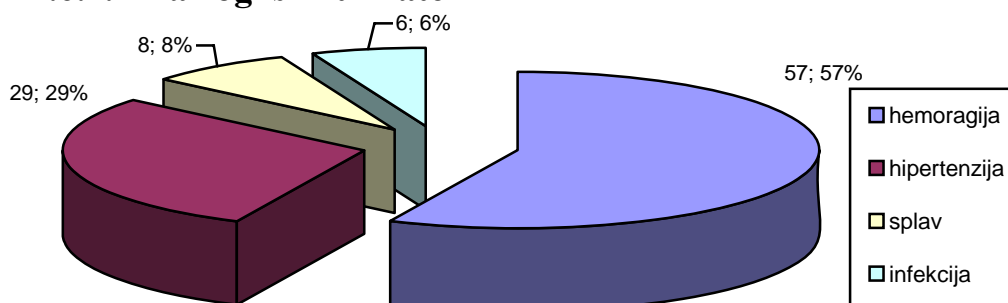

Vir: MINSA (PNAIA 2007).

MINSA je leta 2006 zabeležila 521 primerov smrti mater, kar je nižje od leta 2005 in leta 2004, ko je zabeležila 567 oziroma 595 smrti v enakem zaporedju (grafikon 4.6.2.1). V vseh treh letih je bilo najvišje število smrti (10 % vseh smrti) zabeleženih v andski pokrajini Puno (PNAIA 2007: 4). Umrljivost mater tudi ne zajame vseh družbenih slojev v enaki meri. Podobno kot pri otrocih je tudi za matere značilno, da je smrt veliko bolj verjetna v pogojih revščine, nizke izobraženosti in na področju, ki je slabo oskrbljeno z zdravstvenimi viri. Stanje je še slabše na ruralnih območjih in tistih, poseljenih z domorodnimi ljudstvi (Mujica in Salazar 2004: 64).

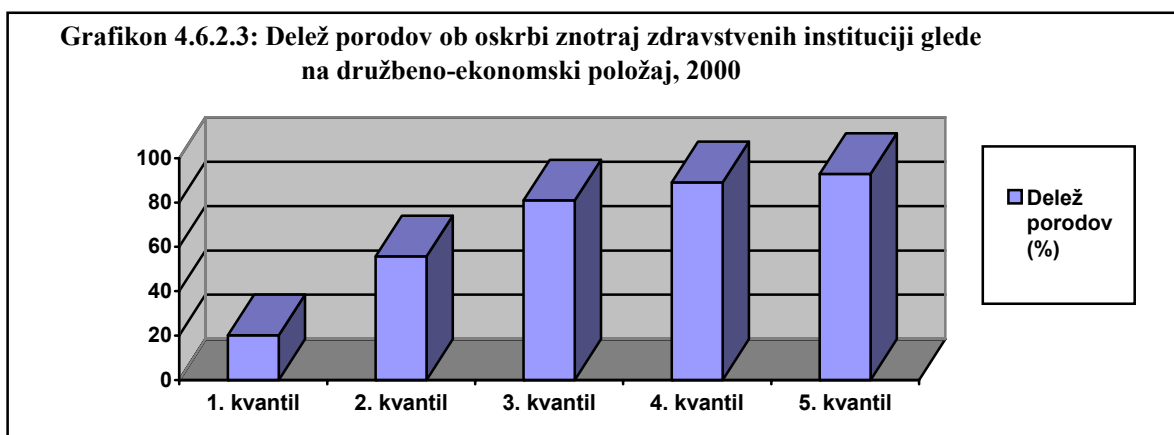
Razlogi za umrljivost mater (grafikon 4.6.2.2) so se zadnja leta spreminjali. Glavni neposredni razlog smrti je še vedno zaplet pri nosečnosti, porodu ter neposredno po porodu. Največ smrti se zgodi med porodom, kar pomeni, da bi bila preprečitev ob pravi, hitri in primerni zdravstveni oskrbi lahko relativno poceni. Podatki iz leta 2000 so pokazali, da se kar 40 % porodov na državnem nivoju ni zgodilo znotraj zdravstvene institucije in prav tako okoli 40 % porodov ni potekalo ob spremljavi zdravstvenega osebja (*Ibid.* 64).

Grafikon 4.6.2.2 Razlogi smrti mater

Vir: DIRESAS/DISAS (PNAIA 2007)

Na eni strani znaten napredek glede na desetletje poprej, na drugi pa dejstvo, da je asistencija ob porodu deležna manj kot polovica nosečnic, kažejo na velike neenakosti v državi tudi na tem področju. Tako je na primer (grafikon 4.6.2.3):

Vir: ENDES 2000 (INEI 2001).

- v urbanih predelih dvakrat bolj verjetno, da bo ženska rodila znotraj zdravstvene institucije oziroma ob primerni zdravstveni oskrbi, če bo iz premoženjsko najvišjega kvantila, kot če spada, po premoženju, v najrevnejšo petino prebivalstva. V ruralnih predelih pa je razmerje celo 1 proti 5 v prid najbogatejšemu kvantilu,
- v najnižjem kvantilu kar 81,6 % žensk rodi na svojem domu, medtem ko je delež porodov na domu pri domorodnih ljudstvih kar 90 %,
- v nekaterih andskih in goščavskih pokrajinah le 30 % porodov spremlja profesionalno zdravstveno osebje,
- po podatkih ENDES 2000 je le 14,5 % žensk brez izobrazbe rodilo znotraj zdravstvene institucije in le 17,5 % ob profesionalni zdravstveni oskrbi (INEI 2001).

Ženske iz najnižjih dveh kvantilov so kot razlog za porod izven zdravstvene ustanove navajale oddaljenost v trenutku poroda, specifične družbeno-ekonomske faktorje in pomanjkanje denarnih sredstev (*Ibid.* 64).

V poročilu o doseganju MDG v Peruju (Mujica in Salazar 2004: 65–68) so za analizo napredka na področju MDG 5 vzeli, poleg mednarodno sprejetih kazalnikov še tri dodatne kazalnike, ki bolj celostno spremljajo dosežke na področju zdravja mater v Peruju. Tako poročilo iz leta 2004 zajame še:

- a) pomanjkanje servisov za načrtovanje družine (meri razmerje med želenimi in neželenimi zanositvami);
- b) delež nosečnosti pri mladostnicah (meri učinkovitost izobraževalno-informativnega sistema in dostopnost do sredstev za kontracepcijo);
- c) razširjenost raka na rodilih (meri dejansko učinkovitost zdravstvenega sistema).

4.6.3 INSTITUCIONALNI OKVIR – DOSEGANJE MDG 5

V Perujski ustavi je zapisano, da država zagotavlja odgovorno starševstvo in pravico ljudi do odločanja. S tem namenom mora zagotoviti primerno izobrazbo in informacije, ki ne bodo škodovali življenju ljudi (Ustava Peruja 1993: II/6). Prav tako priznava vsem pravico do zdravstvenega varstva (*Ibid.* II/7), univerzalne in progresivne pravice do socialne varnosti (*Ibid.* II/10) in prost dostop do zdravja in pokojnine (*Ibid.* II/11).

AN omenja zdravje mater na več področjih. Zdravje mater se povezuje z bojem proti nasilju nad ženskami, vzponom civilne družbe in državljsko varnostjo, zmanjševanjem revščine, promocijo enakih možnosti, splošnim dostopom do javnih osnovnih šol ter promocijo boja za ohranitev kulture in športa ter splošnim dostopom do zdravstvenih storitev.

V poročilu o doseganju MDG (Mujica in Slazar 2004: 68–70) se vidi, da je zdravje mater, tako kot zdravje otrok, povezano v širšem družbenem kontekstu in ne moremo govoriti o uspešnosti, če ga tudi ne rešujemo s politiko večsektorskega povezovanja. Slabo zdravje in dobrobit mater sta v Peruju povezana z neenakostjo spolov, omejenim poznavanjem načinov samooskrbe in spolnih ter reproduktivnih pravic žensk, raznolikosti kultur, slabo participacijo žensk pri snovanju in izvajanju programov zanje ter delom pod pogoji tako psihičnega kot fizičnega nasilja v in izven družinskega okolja. Ključno je, da se problem rešuje celostno ter

da je poudarek na izpostavljenih skupinah, izobraževanju žensk v ruralnih regijah ter med domorodnimi ljudstvi in splošni promociji enakosti spolov.

Politika mora v svojih programih vzpodbujati ustvarjanje in dostopnost tako do informacij kot storitev na področju načrtovanja družine. Sočasno je potrebno upoštevati kulturne razlike heterogenega prebivalstva v Peruju in zagotoviti dostop do javnih zdravstvenih storitev vsem brez diskriminacije. Veliko smrti mater bi se v Peruju lahko preprečilo ob pravilni zdravstveni pomoči v opremljeni zdravstveni instituciji. Ključno je, da se zagotovi tudi prevoz do take ustanove na učinkovit način in za vse, še tako oddaljene regije države. Prioritetne morajo biti ruralne regije in področja, ki jih poseljujejo domorodna ljudstva. Nenazadnje je umrljivost mater zelo povezana s samo revščino in na tem mestu lahko sklenemo krog ter ponovno pregledamo doseganje MDG 1 oziroma nadaljujemo z zaključki.

4.7 PERUJCI ZA PERU – ČLOVEKOVE PRAVICE PERUJCEV

Mario Solari,⁸⁶ uradnik ZN v Peruju na programu demokratičnega vodstva, oddelka za pravičnost, človekove pravice, varnost in boj proti korupciji, pravi, da je pravica do razvoja, pravica tretje generacije. Značilnosti, ki jo determinirajo so, da ni zelo razvita, ni zelo uporabljena oziroma se o njej ne govori veliko. V Peruju se kot taka počasi začenja uveljavljati v smislu, da ljudje (predvsem višje izobraženi) slišijo o njej govoriti, še vedno pa ni splošne razprave o tem, kaj ta pravica pomeni v njihovem življenju.

Prelomnica pri uveljavljanju pravice do razvoja v Peruju se je, po mnenju Solarija, zgodila ob nastanku poročila Komisije resnice in sprave, s čimer se začne ponovno vzpostavljati demokracija in vzporedno s tem opredeli pojem človekovih pravic. Ključna je bila odločenost poiskati teoretično osnovo za državo, ki bo temeljila na transparentnosti, demokratičnosti in vrednotah, ki izhajajo iz demokracije in varstva človekovih pravic. To je nova in drugačna vizija tega, kar je bilo prej znano kot pravica. Skozi reformo državnega aparata se poskusi oblikovati vlado, ki bi bila bližje državljanu in bi dovoljevala njegovo vključenost v nasprotju z izključenostjo preteklih let. V tem obdobju se začne v Peruju graditi nacija iz prej nepovezanih etničnih skupin, živečih v zelo nedostopnih delih države. Solari pravi, da so v procesu nastajanja enotne nacije človekove pravice postale tisti pomemben vidik, na katerem se je gradilo novo strukturo moči in izhajalo iz celotnega delovanja v sporu. Država, v kateri sta bili civilna družba in državni aparat desetletja v vojni, spozna, da se da terorizem in vse

⁸⁶ Intervju z Mariem Solarijem je bil opravljen na sedežu UNDP Peru v Limi, dne 3. 11. 2006.

ostale probleme, ki so pestili Peru, rešiti z delovanjem, pri katerem bi imela civilna družba svojo vlogo. Mario Solari navaja, da je prišlo do preloma v dojemanju človekovih pravic kot pravic, ki naj bi se jih priznavalo revnim ljudem, v pravice vseh ljudi.

Pred tem smo prebivalci Lime mislili, da je terorizem nekaj, kar se dogaja na podeželju, nekje daleč. Nato pa eksplodira bomba sredi Mirafloresa, bogatega predela Lime in pobije ogromno ljudi, tudi otroke. Spet drugič, eksplodira bomba sredi San Isidria in moj brat je prav takrat šel tam mimo, na poti iz službe. Iskali smo ga kot zmešani. In podobno se je zgodilo mnogim ostalim prebivalcem. Ugotovili smo, da se terorizem ne dogaja le v Sieri (Andih) in Selvi, dogaja se med nami.

Mario Solari

Poročilo Komisije resnice pripelje do tega, da se ljudem v Peruju ni potrebno več boriti za priznavanje svojih človekovih pravic. Človekove pravice postanejo nekaj, kar ti pripada in država mora prevzeti pobudo za to, da so ti tudi zagotovljene. Prispevek poročila, se po Solarijevem mnenju, kaže na dveh ravneh. Na eni strani skuša prikazati človekove pravice preko filozofskega pogleda v smislu, da le-te niso nekaj oddaljenega, temveč so del tebe kot osebe in ti že zato, ker si človek, pripadajo. Po drugi strani pa se v letih 2002/2003 kaže v oblikovanju regionalnih zborov, kjer se ljudem da jasno vedeti, da so človekove pravice nekaj, kar pripada človeku. Komisija je s poročilom raznežila državo.

Ljudje so jokali, jaz sem jokal ob vsaki taki konferenci, a preko njih se je obudilo sočutje ljudi s tem, da si se nekako povezal s svojim sodržavljanom. Ugotovil si, da je ta oseba tudi Perujec in če se mu je zgodilo nekaj groznega, mu je bilo treba pomagati.

Mario Solari

V tem obdobju dobi država prvič v zgodovini državni načrt za človekove pravice. Vzporedno s tem se razdelijo odgovornosti za njihovo uveljavljanje. Začne se delovati v smeri dobrobiti in razvoja naroda, saj se ljudje začnejo zavedati, da je pomembno tudi duhovno zadovoljstvo.

5 IZVAJANJE PRAVICE DO RAZVOJA – NAMESTO ZAKLJUČKA

5.1 PRAVICA DO RAZVOJA – ČLOVEKOVA PRAVICA PERUJCEV?

V zaključnem delu se je potrebno vrniti k izhodiščnim poglavjem, kjer definiramo pravico do razvoja in jo umestiti v realni kontekst stanja na preučevanem primeru. Če poskusimo odgovoriti na vprašanje, kaj je pravica do razvoja in kaj predstavlja za prebivalce Peruja, lahko uporabimo besede Maria Solarija, ko pravi, da pravica do razvoja prepozna človeka kot zaključeno celoto. Gledano s filozofskega stališča bi lahko rekli, da pravica do razvoja vidi človeka kot teleološko bitje, oziroma cilj sam po sebi. Iz tega izhaja pravica, da se izpopolni in je zadovoljen.

Na tem mestu je logičen zaključek, da mora država človeka podpreti v razvoju in izpopolnjevanju. Mesto, ki ga prevzamejo MDG, je obvezati državo, da se bo trudila doseči cilje za razvoj in zadovoljstvo vsakega posameznega državljana. Tako kot je vsakemu Slovencu Republika Slovenija dolžna nuditi pogoje za razvoj in osebno rast, tako je tudi vsakemu Perujcu država Peru dolžna pomagati, da se izpopolni in realizira kot oseba. Ljudje smo združeni pod okriljem države, da bi si znotraj nje pomagali, to pa pomeni, da država ščiti interese svojega naroda in je že zato po definiciji primorana biti solidarna. Kot smo videli, je Peru zaznamovalo dolgo dvajsetletno obdobje notranjega nasilja in šele v zadnjih letih država prepozna svojo dolžnost prispevati za razvoj vseh Perujcev.

Kot je bilo že na začetku omenjeno, je pravica do razvoja lahko razumljena kot neka krovna pravica, znotraj katere se prepletajo vse ostale človekove pravice. Peru je lep dokaz, saj se vidi, da je napredek na gospodarskem področju spodbudilo prenehanje dvajset let trajajočega političnega nasilja. Konkreten primer je razvoj notranjosti države, kjer se ustvarjajo kapacitete za razvoj šele po tem, ko ljudi ni več strah nasilnih obračunavanj med vojsko in uporniki. Tako danes vse manj ljudi prihaja v center, saj obstajajo možnosti za razvoj tudi v drugih delih države in ljudje ugotavljajo, da lahko ostanejo tam.

Videli smo, da so v Peruju za napredek zaslužni civilna družba, kot tudi nekatere druge institucije (Komisija za resnico). Te so v obdobju po letu 2000 spodbudile ponovno vzpostavljanje demokracije. V tem obdobju država pridobi tudi institucije, ki so bolj stabilne, predvsem pa, če se navežemo na Solarija, tudi bolj odgovorne. Lahko bi rekli, da se v tem obdobju začenja priznavati človekove pravice s tem, ko perujska družba jasno pokaže, da se

populacija začenja zavedati, da ima pravice. ZN so imeli s svojimi agencijami pomembno vlogo pri oblikovanju in izvajanju programov ter tako konkretno uresničevanju MDG, toda sam proces je stekel le, ko so se Perujci zavestno odločili za to. Brez angažiranosti perujske vlade, različnih institucij in drugih državnih in nedržavnih organov ter nenazadnje civilne družbe, Peru ne bi dosegal napredka, raziskanega v predhodnih poglavjih.

Ob analizi kazalnikov razvoja, ki jih določa Milenijska deklaracija lahko rečemo, da se je država odločila in zavzela za uresničevanje MDG. V naslednjih odstavkih je predstavljeno doseganje MDG z upoštevanjem cilja do leta 2015. Vključena pa je tudi primerjava Peruja z regijo Latinske Amerike in Karibskih otokov ter primerjava s podatki za DVR.

MDG 1 je cilj, ki zajema najbolj problematično in vseobsegajoče področje - zmanjševanje obsega revščine, skrajne revščine in lakote. Iz analize lahko vidimo, da se država zaveda problema, ki ga predstavlja revščina v Peruju in išče poti za njegovo reševanje. Vendar Peru najverjetneje ne bo dosegel cilja zmanjšanja obsega revščine na približno 27,3 % ter skrajne revščine na približno 11,5 % celotne populacije do leta 2015 kot to predvideva MDG 1, saj je devet let pred iztekom 25 letnega obdobja (2006) delež revnih 48 % in skrajno revnih 18 %. Po analiziranih podatkih bi težko naredili primerjavo z drugimi državami v regiji, saj je metodologija, ki jo uporablja INEI nekoliko drugačna (glej poglavje 4.2.2). Po poročilu o doseganju MDG leta 2006 (glej prilogo A), je delež revščine v DVR padel iz 27,9 % na 19,4 % med leti 1990 in 2002. Regija Latinske Amerike in Karibskih otokov je v istem obdobju doživela upad iz 11,3 % na 8,9 %. Kot vidimo iz podatkov v poglavju o revščini (4.2) pa Peru v tem istem obdobju ni napredoval, temveč se je stanje glede skrajne revščine poslabšalo. Vseeno je današnje stanje spodbudno. Lahko bi rekli, da je Peru z zamudo zajadral v smeri doseganja MDG 1. Temu botruje politična situacija, ki je bila opisana v predhodnih poglavjih. Čeprav Peruju verjetno ne bo uspelo doseči cilja do 2015, je država v obdobju po letu 2000 napredovala na ključnem področju zavedanja obstoja problema neenakosti, ki se najbolj kaže na manj privilegiranih ruralnih področjih, najpogosteje poseljenih z domorodnimi ljudstvi. Zgodovinska izolacija lahko podaljša doseganje cilja na teh področjih za nekaj let, tako da bomo o dokazljivem napredku lahko govorili le v srednjeročnem obdobju. V življenju ljudi se napredek še ne kaže tako, da bi prebivalstvo čutilo ogromne spremembe. Državljska varnost predstavlja še vedno velik problem in odgovorni organi izvršilne oblasti ter organi lokalnih vlad, ki so se te odgovornosti šele začeli zavedati, bodo imeli v prihodnosti ključno vlogo. Storjen je torej prvi, zelo pomemben korak, ki je identifikacija problema in določitev

smernic oziroma poti za rešitev problema na odgovoren in celosten način. Bistvena je volja, zavedanje, odgovornost in kompromis med ključnimi akterji.

MDG 2 je v Peruju z 96,5 % vpisom v osnovne šole leta 2006 na zelo dobri poti dosega cilja 100 % vpisa. Delež je višji od povprečnega deleža⁸⁷ v regiji leta 2004 (94,9 %) in cel korak pred povprečjem za DVR (85,8 %) oziroma svetom v celoti (87 %).⁸⁸ Po drugi strani podatki dokončanja šolanja v primernem roku kažejo, da tretjina otrok ne pridobi osnovne izobrazbe v predvidenem času. Kot lahko vidimo v poglavju 4.3 je pridobivanje primerne izobrazbe zelo vezano na regijo bivanja. Najslabše so urejena področja, kjer prebiva domorodno ljudstvo. Na tem mestu bi lahko rekli, da se v zadnjih letih poskuša izboljšati stanje, vendar so rezultati v praksi še nezadovoljivi in ne moremo reči, da se v Peruju vsem prebivalcem zagotavlja pravica do primerne in kakovostne izobrazbe. Optimistično povprečje in redukcija na površinske številke, ki kažejo vpis in dokončanje šolanja, še ne zagotavljajo primerne kakovosti izobraževalnih institucij. Povprečje tudi prikriva stanje v oddaljenih predelih, kjer je večinsko domorodno ljudstvo v osnovi deprivilegirano zaradi ne poznavanja uradnega jezika. Izobrazba je ključna za razvoj, ki temelji na demokratičnih načelih samoodločbe naroda in dolgoletna manipulacija je očitno pustila še premočne posledice, da bi se bolj zavzeto borili v smeri reševanja tega problema.

MDG 3 v sebi združuje različna področja, oziroma se skoraj neposredno povezuje tudi z MDG 2 in MDG 5. Na regionalni ravni Latinska Amerika in Karibski otoki presega enakopravnost obeh spolov v šolskem sistemu glede na DVR in svet v celoti (glej prilogo A, Kazalnik 9). Tudi kazalniki za Peru kažejo na dejstvo, da se država približuje dosegu cilja. V Peruju so problematična, kot je bilo opaziti pri drugih ciljih, predvsem ruralna področja, poseljena z domorodci. Politično predstavništvo žensk so izboljšale kvote leta 2000 in na tem mestu je tudi latinskoameriška regija leta 2006 (20,4 %) bolj napredna kot svet v celoti (16,6 %). Z vprašanjem enakosti in pravicami žensk se poleg državnih institucij ukvarja tudi spekter nevladnih organizacij. Vlada se zaveda pomembnosti enakih možnosti in napredek, ki ga je Peru dosegel na tem področju v zadnjih letih, prekaša tudi nekatere razvite države.

⁸⁷ Po nekaterih podatkih je bilo tudi v Peruju stanje leta 2005 nekoliko slabše z 85,4% deležem, vendar je bil ta v predhodnih letih že okoli 90 %.

⁸⁸ Glej Kazalnik 6 v Prilogi A.

MDG 4 zajema občutljivo temo umrljivosti otrok in je kot taka postavljena v ospredje delovanja ministrstva in zdravstvenih ustanov v Peruju. Peru je v desetletju do 2000 z največjim napredkom v regiji dokazal, da sta bila strateška projekta oskrbe z vodo in cepljenje uspešna in učinkovita na področju zdravja otrok. Peru bo uspešen le, če bo sočasno uspešno reševal tudi druge probleme oziroma vzroke za umiranje otrok v najzgodnejšem obdobju življenja. Tu se nanašam na področje revščine, ki vključuje še nepravilno prehrano, slabe sanitarne pogoje, pomanjkanje pitne vode, slab dostop do kvalitetnih zdravstvenih storitev z enakimi možnostmi oziroma dajanjem prioritete razmeram kot so: nosečnost, rojstvo in prva tri leta življenja. Zatorej je pomembno, da se izboljša dostop do kvalitetnega zdravstva vsem brez diskriminacije, oskrbi s sredstvi pokrajine, kjer je umrljivost otrok najvišja, uporabi jasne strategije in učinkovite metodologije za preventivo in promocijo, doda sredstva za usposobljenost zdravstvenih delavcev ter izboljša nadzorni sistem za preverjanje napredka na kratek in srednji rok. Podatki za Latinsko Ameriko in Karibske otoke kažejo na velik napredek vseh držav v regiji z zmanjšanjem smrti otrok pod 5 let iz 54/1000 na 31/1000 (leta 2004), medtem ko se je ta v DVR zmanjšal iz 106/1000 na 87/1000 (glej priloga A, Kazalnik 13).

MDG 5 se povezuje s predhodnim ciljem, saj oba obsegata področje zdravstva. Obe situaciji se da preprečiti preventivno. Pri materah (posebno mladih) gre za dolgoročni proces izobraževanja in premagovanja tradicionalnih nestrinjanj z načini, ki bi preprečili neželjeno nosečnost in spodbujali pravilno zaščito. Na tem področju je delo agencij ZN velikega pomena in tako preko projektov, kot na druge načine pomagajo pri varovanju zdravja mater in osveščanja pravilne reprodukcije. Statistični podatki so kljub temu bolj vzpodbudni kot podatki za DVR, kjer je leta 2000 v povprečju umrlo 450 mater na 100.000 živorojenih otrok (glej priloga A, Kazalnik 16).

5.2 PRAVICA DO RAZVOJA – OZN, LJUDJE SVETA

V trenutku, ko se nahajamo na polovici obdobja med sprejemom MDG in iztekom roka za njihovo doseganje, je stanje na svetovnem prizorišču zelo različno. V nekaterih državah oziroma po nekaterih regijah sodeč smo na dobri poti, da bi do leta 2015 lahko dosegli cilje v številkah, ki smo si jih kot pripadniki mednarodne skupnosti in ljudje sveta zadali.⁸⁹ Po drugi strani je v nekaterih državah, oziroma predelih stanje tako slabo, da si ne moremo predstavljati dosego ciljev niti za desetletje po izteku zadanega roka. Vsekakor je tako mednarodnim voditeljem, kot ljudem, ki prebivajo v DVR postalo jasno dejstvo, da ne bodo nikoli živeli v razviti državi brez odločenosti nacionalnih voditeljev (predsednikov držav, predsednikov vlad ...), da si resnično želijo voditi državo, kjer ljudje ne trpijo pomanjkanja, hodijo v šole in se kakovostno izobražujejo, živijo po demokratičnih načelih enakosti in enakopravnosti ter v okolju, ki omogoča zdrav razvoj in normalne bivalne pogoje.

Formula za uspeh: odločitev in želja nacionalne vlade doseči razvoj na področjih, ki jih pokrivajo MDG + zadostna finančna pomoč s strani mednarodne skupnosti + pravilne strateške odločitve + čas.

Ob primeru, da je politično vodstvo odločeno delovati v smeri doseganja teh ciljev, se pravica do razvoja, ki je nastala na mednarodni ravni, v nacionalnih državah uveljavi preko politik in javnih akcij določenega sektorja. Na ta način se pravica zapiše v področne politike in s tem terja odgovornost vlad preko njenih lastnih vzvodov. Šele v tem primeru smo na dobri poti uresničevanja pravice do razvoja, vendar tudi ta še ne pomeni dejanskega uspeha. Na tem mestu se kaže ključen pomen ZN in njenih agencij, kajti tudi, ko se država zavestno odloči, da si bo prizadevala za razvoj, v večini primerov nima ne sredstev, ne znanja, ki bi pomagali razvoju njenega gospodarstva. ODA in projekti WB lahko ključno pripomorejo k razvoju regij, vendar morajo biti sredstva tudi učinkovito izrabljena, pomoč pa dobro sprejeta.

⁸⁹ Delež ljudi živečih v skrajni revščini je iz tretjine padel na petino prebivalstva med 1990 in 2004 in kaže, da bi cilj za leto 2015 lahko bil dosežen v svetovnem povprečju in večini regij. Viden je tudi napredek vpisov otrok v osnovne šole, ki je zrasel iz 80 % na 88 % med 1991 in 2005. Napredek se kaže tudi v politični participaciji žensk ter zmanjševanju deleža smrti med otroci pod pet let. Stanje glede umrljivosti mater, podhranjenosti, varnega in trajnostnega okolja pa kaže še vedno skrb vzbujajoče podatke. Problem ostaja napredek na oddaljenih in nedostopnih ruralnih področjih, kjer se je tudi znotraj držav najmanj napredovalo (UN 2007: 4).

5.3 ŠE EN PRIMER (DOBRE) PRAKSE – SKLEP

Doseganje MDG je v Peruju na dobri poti, ne moremo pa reči, da je bilo storjenega dovolj, da bi se lahko doseglo vse cilje do leta 2015. Kljub temu je lahko Peru vzor državam v regiji, celotna regija Latinske Amerike in Karibskih otokov pa vzor na svetovni ravni.

Ob pregledu modela učinkovitega doseganja razvoja preko MDG iz formule za uspeh lahko ugotovimo, zakaj je Peru primer dobre prakse oziroma, kje je država naredila ključne korake naprej. Preobrat, ki se je v Peruju zgodil po poročilu Komisije resnice, je srečna okoliščina, ki je pripomogla k temu, da je vsaka vlada od tistega odločilnega trenutka primorana delovati bolj transparentno in v skladu z zavezo za razvoj. V prelomnem trenutku se je tako MDG sprejelo in vključilo v področne politike na nacionalni ravni, kar pomeni, da je njihovo doseganje prešlo mandat ene vlade ter postalo trajni državni projekt. Peru spada med revnejše države Latinske Amerike in je kot tak deležen tudi zunanje pomoči, ki veliko pripomore k razvoju področij, za katere država ne more namenjati sredstev. Optimističnemu zagonu ni sledilo pričakovano napredovanje. Še vedno je namreč premalo storjenega za razvoj oddaljenih in zapostavljenih ruralnih regij, izobrazbe domorodnega prebivalstva, zdravja mater in otrok ter nenazadnje nacionalne varnosti, kar ne dovoljuje napredka na drugih področjih. Pomoč s strani ZN je prisotna, ni pa zadostna predvsem kot pomoč pri učinkoviti porabi sredstev (strateški plani, podvajanje, nadzor ...). Zadnja spremenljivka v modelu za razvoj je čas, ki je lahko dojet kot kratek, srednji ali dolgi rok. V Peruju bi se lahko v kratkem do srednjem roku doseglo prehod na startno pozicijo (minimalni standardi, ki jih MDG določajo) za nadaljnji uspešen razvoj.

V današnjem času bi lahko rekli, da je pravica do razvoja še zelo tuj pojem za Perujce, ki živijo v razmerah revščine in pomanjkanja. Spet za druge (bolj izobraženi sloj) so to lepe sanje, v katere bi radi verjeli, toda si ne upajo delati utvar. Če se vrnemo na razumevanje razvoja preko RBA, lahko na tem mestu opazimo problem. Ljudje, ki se svojih pravic ne zavedajo, oziroma ne vedo, da so do njih upravičeni, teh pravic ne morejo zahtevati. Še težje je pričakovati, da bi, ob primeru, da je njihova pravica kršena, odgovorne tožili.

Ob pregledu uveljavljanja vseh človekovih pravic vidimo, da je to proces, ki potrebuje določeno obdobje. Hkrati se zavedamo, da ko se pravica enkrat uveljavi kot univerzalna človekova pravica, postane splošno vodilo in celo razlog za vmešavanje v notranje zadeve

države kršiteljice, čeprav Ustanovna listina⁹⁰ OZN (1945: člen 2/7) to prepoveduje. Po drugi strani so želje mednarodne skupnosti in svetovnih voditeljev te, da bi se na miren način (UL OZN 1945: poglavje 6) reševalo mednarodne konflikte, kakor tudi prispevalo k razvoju regij, ki jih poseljujejo ljudje na našem skupnem planetu. V primeru, da bi danes izginile vse egoistične težnje posameznih imetnikov moči in nadzora, bi bile želje lahko uresničljive že v zelo kratkem roku, a realnost malokrat razveseljuje s takimi presenečenji. Kljub temu ostaja dobra volja pozitivno vodilo in vsi dosežki na tem področju le dodatna spodbuda, da smo na pravi poti. Zato je tudi mogoče vztrajati.

Peru, kljub zaostajanju na določenih področjih, lahko uvrščamo med primere dobre prakse, saj dosega boljše rezultate v latinskoameriški regiji. Toda na tem mestu ne smemo pozabiti, da je bil zagon za delovanje, ki je obrodilo sadove, odločitev samih Perujcev za delovanje za Perujce. Kljub temu diplomatska naloga upošteva izhodiščne definicije, da se pravica do razvoja uveljavlja šele, ko se razvoj začne dojemati kot proces realizacije vseh človekovih pravic in ko ta proces zahtevajo ljudje kot človekovo pravico. Odgovor na vprašanje, ali se v Peruju pravica do razvoja zagotavlja, je na tem mestu jasen. Vendar lahko pričakujemo, da bodo agencije ZN oziroma mednarodna skupnost, ki so zdaj na potezi, prispevale pomoč in asistenco na področjih, kjer bo državi primanjkovalo sredstev. Po drugi strani si upam trditi, da bodo besede o odgovornosti še močno težile tiste, ki danes lahkotno podpisujejo mednarodne resolucije »dobre volje.« Proces bo, kakor vedno, zaključil le čas.

⁹⁰ *Ustanovna listina Združenih narodov*, sprejeta in podpisana 26. junija 1945. San Francisco, vstopila v veljavo 24. oktobra 1945. Dosegljiv na <http://www.un.org/aboutun/charter/> (10. avgust 2007).

6. SEZNAM LITERATURE IN VIROV

- Ackerman, John M. (2005): *Human Rights and Social Accountability*. Social Development Papers: Participation and Civic Engagement. Št. 86/ maj. Social Development Department of the WB. Dostopno na http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2005/07/20/000012009_20050720134205/Rendered/PDF/330110HR0and0SAc0paper0in0SDV0format.pdf (1. maj 2007).
- AN (2006): *Politica 10 Reduccion de la Pobreza*. Dostopno na http://www.acuerdonacional.gob.pe/DocumentosAN/Informe_al_2006/APORTESInformePolitica10-ReducciondeLaPobreza.Pdf (10. april 2007).
- AN (2007): *Políticas de Estado*, Lima. Dostopno na <http://www.acuerdonacional.gob.pe/Foros/antecedentes.htm> (1. april 2007).
- AN (2007a): *Acuerdo Nacional para Trabajar de Acuerdo*. Secretaría Técnica del Acuerdo Nacional Informe de Actividades 2006. Lima. Dostopno na <http://www.acuerdonacional.gob.pe/InformeActi/2006/InformeActividades2006.pdf> (20. maj 2007).
- Anan A., Kofi (2002): *The Secretary-General – Address at the ceremony of adherence to the Global Compact*, Madrid, 9. april 2002. Dostopno na http://www.globalcompact.org/NewsAndEvents/Speeches_and_statements/sg_adherence_to_gc.html (12. marec 2007).
- Anan A., Kofi (2005): *Millennium Development Goals have unprecedented political Support*. Secretary-General Says at London Event. London, 6. julij 2005. Press Release SG/SM/9984 DEV/2527. Dostopno na <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sgsm9984.doc.htm> (12. april 2007).
- Ayuso, Anna (2007): *Pobreza, desigualdad y cohesión social: más allá de los objetivos del milenio*. Pensamiento Iberoamericano n°0. Dostopno na <http://www.pensamientoiberoamericano.org/xnumeros/0/pdf/pensamientoIberoamericano-23.pdf> (22. julij 2007).
- Bučar, Maja in Matija Rojec (2001): *Odnosi Sever-Jug*; I. del. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- CAS – Country Assistance Strategy (2002): *Memorandum predsednika mednarodne banke za rekonstrukcijo in razvoj in mednarodne finančne združbe izvršnim direktorjem strategije državne pomoči za Republiko Peru*. Dokument Svetovne banke, za uradne

namene. Poročilo št. 24205-PE, Enota državnega upravljanja za Bolivijo, Ekvador in Peru regije Latinske Amerike in Karibov. Dostopno na <http://wbln0018.world> (4. februar 2007).

- CIA – Central Intelligence Agency: *The World factbook*. Dostopno na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html> (7. september 2007).
- *Constitucion Política del Perú 1993*. Oficialía Mayor Del Congreso, Dirección General Parlamentaria, Dirección de Procedimientos Parlamentarios, Departamento de Relatoría y Agenda. Dostopna na <http://www.tc.gob.pe/legconperu/constitucion.html> (17. avgust 2007).
- *Deklaracija četrte svetovne konference za ženske*, sprejeta s strani vlad držav ZN, sodelujočih na konferenci v Pekingu 4.–15. september 1995. Dostopna na <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm> (4. maj 2007).
- *Deklaracija o pravicah do razvoja*, sprejeta s strani Generalne skupščine v resoluciji 4/128, 4. decembra 1986. Dostopna na <http://www.ohchr.org/english/law/pdf/rtd.pdf> (15. maj 2006).
- *Dunajska deklaracija in delovni načrt*, sprejet na svetovni konferenci za človekove pravice 25. junija 1993. Dostopno na [http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.CONF.157.23.En](http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.CONF.157.23.En) (4. februar 2007).
- *Evaluación del cumplimiento de los Objetivos del Milenio en las Políticas sectoriales*, El Ministerio de Salud y el Objetivo N° 4. Dostopno na <http://www.congreso.gob.pe/comisiones/2005/omp/resumen/obj4.pdf> (2. avgust 2007).
- Franco, Rolando (2006): *Desarrollo Social En Los Países Iberoamericanos. Foro iberoamericano de Desarrollo Social, Secretaría General Iberoamericana*, 11–38. Dostopno na http://www.segib.org/upload/File/Desarrollo_Social.pdf (2. avgust 2007).
- Frkovič, Nina (2007): *Praznik dela*. 26. april. Posebna objava. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=862 (15. september 2007).
- Garcia Rios, María (2007): *Eradicar la Pobreza extrema y el Hambre. EDU – Edicion Especial 3* (85), 2–5. 90 Años Pontificia Universidad Católica del Perú. Peru junijjulij 2007. Dostopno na http://www.pucp.edu.pe/noticias_pucp/dmdocuments/num85.pdf (3. avgust 2007).

- Higa, Tamy (2007): Eradicar la Pobreza extrema y el Hambre. *EDU – Edición Especial* 3 (85), 6–8. 90 Años Pontificia Universidad Católica del Perú. Peru junijjulij 2007. Dostopno na http://www.pucp.edu.pe/noticias_pucp/dmdocuments/num85.pdf (3. avgust 2007).
- Horndrup, Ditte Johanne with assistance of Judy Robertson and Mukul Saxena (2004): The Right to Development: An Interview with Dr Arjun Sengupta v *Essex Human Rights Review* 1 (1), 93–97.
- IDB – Inter-American Development Bank (2005): *The millennium development goals in Latin America and the Caribbean: progress, priorities and IDB support for their implementation*. Felipe Herrera Library: Washington, D.C. Dostopno na <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=591088> (4. maj 2007).
- INEI (2001): *Encuesta Demográfica y de Salud Familiar*. ENDES 2000, Lima.
- INEI (2006): *Situación de los Indicadores de los Objetivos de Desarrollo del Milenio en el Perú – Primer semestre*. Censo 2005. Lima, november.
- INEI (2007): *Informe Técnico N 02, Junij 2007*. ENAHO sobre Condiciones de Vida en el Perú, marec. Dostopno na <http://www.inei.gob.pe/web/BoletinFlotantePrincipal.asp?file=6961.pdf> (12. junij 2007).
- Jahan, Selim (2004): *Human Rights-Based Approach to Poverty Reduction – Analytical Linkages*. Practical Work and UNDP, presented at High-Level Seminar under Global Partnership for Development on Right to Development organized by the United Nations Office of the High Commissioner on Human Rights. Ženeva, 9.–10. februar. Dostopno na <http://www.undp.org/poverty/docs/employment/HRPR.doc> (12. april 2007).
- *Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk*, sprejeta s strani Generalne skupščine 18. decembra 1979, vstopila v veljavo 3. septembra 1981. Dostopna na <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm> (15. september 2007).
- *Ley General de Salud* (N° 26842), sprejet s strani predsednika Republike Peruja in republiškega kongresa 1997. Dostopno na <http://www.congreso.gob.pe/ntley/Imagenes/Leyes/26842.pdf>: (17. avgust 2007).
- *Ley de Organización y Funciones del Ministerio de la Mujer y Desarrollo Social* (N° 27793), sprejet s strani predsednika Republike Peruja in Permanentne komisije republiškega kongresa 25. julija 2002. Dostopno na <http://www.mimdes.gob.pe/transp/ley27793.pdf> (5. avgust 2007).

- MDG (2006): *The Millennium Development Goals report 2006*. New York: ZN.
Dostopno na <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2006/MDGReport2006.pdf> (5. marec. 2007).
- *Mednarodna konferenca ZN o financiranju za razvoj*, Monterrey 18.–22. marec 2002.
Dostopno na <http://www.unmillenniumproject.org/documents/aconf198-11.pdf> (9. maj 2007).
- *Mednarodna konferenca ZN za populacijo in razvoj (ICPD)* je potekala od 5.–13. septembra 1994 v Kairu. Dostopno na <http://www.iisd.ca/Cairo.html> (4. maj 2007).
- *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*, sprejet in izročen v podpis, ratifikacijo in pristop z resolucijo Generalne skupščine 2200A (XXI), 16. decembra 1966, vstopil v veljavo 23. marca 1976. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> (5. april 2007).
- *Mednarodni pakt o ekonomskih, družbenih in kulturnih pravicah*, sprejet in izročen v podpis, ratifikacijo in pristop z resolucijo Generalne skupščine 2200A (XXI), 16. decembra 1966, vstopil v veljavo 3. januarja 1976. Dostopno na http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_cescr.htm (5. april 2007).
- *Milenijska deklaracija ZN*, sprejeta v resoluciji Generalne skupščine A/RES/55/2 v New Yorku, 18. septembra 2000. Dostopna na <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf> (12. februar 2006).
- MINEDU (2001): *Evaluación de Rendimiento Estudiantil*. Unidad de Estadística Educativa. Evaluación Nacional 2001.
- MINEDU (2005): *Indicadores de la Educación Perú 2004*, Indicador: Años Promedio de Escolaridad de la Población Adulta. Unidad de Estadística Educativa. Lima: Ministerio de Educación. Dostopno preko <http://escale.minedu.gob.pe/> (5. maj 2007).
- MINEDU (2005a): *Indicadores de la Educación Perú 2004*, Indicador: Desempeño en Comunicación y Matemática de los Alumnos que concluyen Primaria. Unidad de Estadística Educativa. Lima: Ministerio de Educación. Dostopno preko <http://escale.minedu.gob.pe/> (5. julij 2007).
- Moser, Caroline in Andy Norton v sodelovanju s Tim Conway, Clare Ferguson, Polly Vizard (2001): *To Claim our Rights: Livelihood Security, Human Rights and Sustainable Development*. Overseas Development Institute. Dostopno na

http://www.crin.org/docs/resources/publications/hrbap/ODI_claim_%20our_%20rights.pdf (10. april 2007).

- Mujica, María Eugenia, ur. in Raúl Salazar, ur. (2004): *Hacia el cumplimiento de los Objetivos de Desarrollo del Milenio en el Perú: Un compromiso del país para acabar con la pobreza, la desigualdad y la exclusión*. Informe. ONU Perú, Lima: Grobel.
- ODI – Overseas Development Institute (1999): *What can we do with a rights-based approach to development?* Briefing Paper, september (3). Dostopno na <http://www.odi.org.uk/publications/briefing/rightsbp.pdf> (12. april 2007).
- OPS (1998): *Situación farmacéutica en las Américas*. Letno poročilo. Lima.
- PCM-MEF (2006): *Informe Preelectoral Administración 20012006* En cumplimiento del Art 35° del TUO de la Ley de Transparencia y Acceso a la Información Pública (Ley N° 27806). Dostopno na http://www.mesadeconcentracion.org.pe/documentos/doc_00422.pdf (30. maj 2007).
- Pisarna visokega komisarja za človekove pravice ZN v RBA (2003): *Definitions of Rights Based Approach to Development by Perspective*. Dostopno na http://www.crin.org/docs/resources/publications/hrbap/Interaction_analysis_RBA_definitions.pdf (16. april 2007).
- PNAIA (2007): *Informe Anual de Avances de las Metas del Plan Nacional de Acción por la Infancia a la Adolescencia, período 2006*. Comisión Multisectorial encargada de la implementación de acciones señaladas en el PNAIA 20022010. Dostopno na http://www.crin.org/docs/Com_Nac_Peru_NPA.pdf (2. avgust 2007).
- RBA (2003): *Definitions of Rights Based Approach to Development by Perspective*. Dostopno na http://www.crin.org/docs/resources/publications/hrbap/Interaction_analysis_RBA_definitions.pdf (16. april 2007).
- Report of the Secretary General to the ECOSOC (1998) v RBA (2003): *Definitions of Rights Based Approach to Development by Perspective*. Dostopno na http://www.crin.org/docs/resources/publications/hrbap/Interaction_analysis_RBA_definitions.pdf (16. april 2007).
- Report of the Secretary-General (2005): *In larger freedom: towards development, security and human rights for all*. 59. Seja Generalne skupščine, A/59/2005. Dostopno na

- <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement> (12. april 2007).
- Secretary General's Statement (2000): *We the peoples: Role of the United Nations in the 21st century*. New York 3. april. Dostopno na <http://www.un.org/millennium/sg/report/ch0.pdf> (8. februar 2006).
 - Sen, Amartya (1999): *Development as freedom*. Oxford: Oxford University Press.
 - Sen, Amartya (2000): *The Ends and Means of Sustainability*. Keynote Address at the International Conference on Transition to Sustainability, maj. Dostopno na http://www.iisd.org/pdf/sen_paper.pdf (1. marec 2007).
 - Sengupta, Arjun (1999): *The right to development as a human right*. François-Xavier Bagnoud Center for Health and Human Rights. Harvard School of Public Health.
 - Sengupta, Arjun (2000): *The Right to Development as a Human Right*. Working Paper No. 7. François-Xavier Bagnoud Center for Health and Human Rights. Harvard University. Dostopno na http://www.hsph.harvard.edu/fxbcenter/FXBC_WP7--Sengupta.pdf (20. avgust 2006).
 - Sengupta, Arjun (2000a): *Report of the Independent Expert on the Right to Development*. Ženeva, 18.–22. september. Dostopno na <http://ap.ohchr.org/documents/E/CHR/report/ECN42000WG18CRP1.pdf> (5. april 2007).
 - Sengupta, Arjun (2000b): Realizing the Right to Development. *Development and Change* 31 (3), 553–578.
 - Sengupta, Arjun (2001): *Third Report on the Independent Expert on the Right to Development*. 57th session of the working group on the Right to Development, Ženeva, 29. januar–2. februar 2001. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G01/100/70/PDF/G0110070.pdf?OpenElement> (5. april 2007).
 - Sengupta, Arjun (2002): *Fourth report of the independent expert on the right to development*. Open-ended working group on the Right to Development, Ženeva, 25. februar–8. marec. Dostopno na [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/AllSymbols/0469E91A8428BDEEC1256BDF004F325E/\\$File/G0211297.pdf?OpenElement](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/AllSymbols/0469E91A8428BDEEC1256BDF004F325E/$File/G0211297.pdf?OpenElement) (8. april 2007).
 - Sengupta, Arjun (2002a): On the Theory and practice of the right to development. V Basu, Moushumi, Archana Negi in Arjun Sengupta: *Reflections on the Right to*

Development 2005, 837–889. New Delhi: Center for Development and Human Rights. Dostopno na <http://books.google.si/books?id=b-XuymEG8CcC&dq=&pg=PP1&ots=Af0xztuEPh&sig=Ni1U83MUu0lrukWZr5dzoVpNljY&prev=http://www.google.si/search%3Fhl%3Ds1%26q%3DReflections%2Bon%2Bthe%2Bright%2Bto%2Bdevelopment%253A%2BArjun%2BSengupta%26meta%3D&sa=X&oi=print&ct=title#PPA1,M1> (2. junij 2007).

- Sengupta, Arjun (2002b): Statement by Professor Arjun Sengupta, Independent Expert on the Right to Development at the 58th Commission on Human Rights, 22. marec. Dostopno na <http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/view01/16C04B0EBD31FEBFC1256B89002FB743?opendocument> (5. september 2007).
- *Splošna deklaracija človekovih pravic*, sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine 217 A (III), 10. decembra 1948. Dostopna na <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/slv.htm> (10. junij 2005).
- *Svetovni vrh za družbeni razvoj* 6.–12. marec 1995 v Copenhagenu. Dostopno na <http://www.visionoffice.com/socdev/wssd.htm> (4. maj 2007).
- *The Dakar Framework for Action, Education for All: Meeting our Collective Commitments*, sprejeta s strani Svetovnega foruma o izobraževanju (WEF) v Dakarju, 26.–28. aprila 2000. Dostopno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf> (12. september 2007).
- *The Millennium Development Goals and the UNDP role*. UNDP Fast Facts. Dostopno na https://www.geni.org/globalenergy/library/media_coverage/UNDP/Millennium_Development_Goals_and_the_UNDP_Role.pdf (12. september 2007).
- *Ustanovna listina Združenih narodov*, sprejeta in podpisana 26. junija 1945. San Francisco, vstopila v veljavo 24. oktobra 1945. Dosegljiv na <http://www.un.org/aboutun/charter/> (10. avgust 2007).
- UN (1998) v RBA (2003): *Definitions of the Right Based Approach to Development by Perspective*. Dostopno na http://www.crin.org/docs/resources/publications/hrbap/Interaction_analysis_RBA_definitions.pdf (16. april 2007).
- UN (2006): *Statistical Annex: Millennium Development Goals, Targets and Indicators 2006*. Dostopno na

- <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Data/unsd%20mdg%20report%202006%20statistical%20annex%20r15.pdf> (2. avgust 2007).
- UN (2007): *The Millennium Development Goals Report 2007*. New York: UN. Dostopno na <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/mdg2007.pdf> (20. 7. 2007).
 - *UN Millennium Development Goals*. Dostopno na <http://www.un.org/millenniumgoals/#> (2. april 2007).
 - UN Office of the Resident Coordinator (2002): *Workshop on the Implementation of Rights-based Approach to Development: Training Manual*. Filipini v RBA 2003. Dostopno na http://www.crin.org/docs/resources/publications/hrbap/Interaction_analysis_RBA_definitions.pdf (16. april 2007).
 - UNDP (2006): *Informe sobre Desarrollo Humano Peru 2006, Hacia una descentralización con ciudadanía*. Lima: UNDP.
 - UNDP (2006a): *Human Development Report, Beyond Scarcity: Power, Poverty and the Global Water Crisis*. New York: UNDP. Dostopno na <http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR06-complete.pdf> (15. september 2007).
 - Vrhunec, Jana (2004): *Strategije razvoja in problem distribucije dohodka v DVR*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
 - WB (2006): *Opportunities for All: Peru Poverty Assessment. Poverty Reduction and Economic Management Sector Unit Latin America and the Caribbean Region*. Document of the World Bank. Report No. 29825-PE, december 2005. Dostopno na http://iris37.worldbank.org/domdoc/PRD/Other/PRDDContainer.nsf/WB_ViewAttachments?ReadForm&ID=85256D2400766CC78525715B004B489C& (30. maj 2007).
 - WBG (2007): *Peru Data Profile*, World Development Indicators database. Dostopno na <http://devdata.worldbank.org/external/CPProfile.asp?SelectedCountry=PER&CCODE=PER&CNAME=Peru&PTYPE=CP> (13. september 2007).
 - Wikipedia, the free encyclopedia (2007): *Microcredit Summit Campaign*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Microcredit_Summit_Campaign (12. septemver 2007).
 - Wikipedia, the free encyclopedia (2007a): *Perinatal period*. Dostopno na <http://en.wikipedia.org/wiki/Perinatal> (14. september 2007).

7. PRILOGE

PRILOGA A

STATISTIČNI PODATKI DOSEGANJA MDG 1–5⁹¹

MDG 1 Boj proti skrajni revščini in lakoti

Smernica 1: Razpoloviti, med 1990 in 2015, delež ljudi, katerih dohodek znaša manj kot 1 dolar na dan

Kazalnik 1

Število prebivalcev s kupno močjo manj kot 1 \$ na dan (%)		
Regija	1990	2002
DVR	27,9	19,4
Latinska Amerika in Karibski otoki	11,3	8,9

Kazalnik 2

Razširjenost revščine (%) ⁹²		
Regija	1990	2002
Latinska Amerika in Karibski otoki	3,5	3,0

Kazalnik 3

Delež najrevnejšega kvantila v nacionalni porabi

Ni podatkov po regijah

Smernica 2: Razpoloviti med 1990 in 2015 delež ljudi, ki trpijo lakoto

Kazalnik 4a

Delež otrok pod 5 let, ki trpijo podhranjenost (%)		
Regija	1990	2004
DVR	33	28
Latinska Amerika in Karibski otoki	11	7

⁹¹ Vir: UN (2006): *Statistical Annex: Millennium Development Goals, Targets and Indicators 2006*.

⁹² Razširjenost revščine meri njen obseg. Izražena je v odstotku meje revščine kot rezultat množenja deleža ljudi živečih pod mejo revščine z razliko med mejo revščine in povprečnim dohodkom populacije, ki živi pod mejo revščine.

Kazalnik 4b

Otroci, pod 5 let, ki trpijo podhranjenost po spolu od 1996–2005 (%)			
	Fantje	Dekleta	Delež fantje/dekleta
DVR	27	28	0,96
Latinska Amerika in Karibski otoki	8	7	1,14

Kazalnik 5

Delež podhranjenih na celotno populacijo (%)		
Regija	1990/1992	2001/2003
DVR	20	17
Latinska Amerika in Karibski otoki	13	10

MDG 2 Doseči splošno osnovno izobrazbo

Smernica 3: Zagotoviti, da bodo do 2015 otroci po svetu, tako fantje kot dekleta, lahko zaključili popolni tečaj osnovnega šolanja

Kazalnik 6

Neto vpis v osnovne šole (%)			
Regija	1991	1999	2004
Svet	81,2	83,5	87,0
DVR	78,8	81,8	85,8
Latinska Amerika in Karibski otoki	85,8	93,4	94,9

Kazalnik 7a

Odstotek učencev, ki začeni s 1. razredom dokončajo peti razred osnovne šole.

Ni globalnih podatkov, oziroma podatkov po regijah

Kazalnik 7b

Delež učencev vpisanih v zadnji razred osnovne šole (%) ⁹³						
Regija	1999			2004		
	Skupaj	Fantje	Dekleta	Skupaj	Fantje	Dekleta
Svet	82,8	85,8	79,5	86,1	88,4	83,6
DVR	80,4	84,0	76,5	84,4	87,0	81,7
Latinska Amerika in Karibski otoki	96,2	95,7	96,7	98,3	97,9	98,8

⁹³ Dokončanje osnovnošolskega izobraževanja se izračuna preko bruto deleža sprejetih v zadnji razred osnovne šole: »Celotno število novincev v zadnjem razredu osnovne šole, ne glede na leta, izraženo kot odstotek populacije teoretičnih let ob vpisu v zadnji razred.« Global Education Digest 2004 (str.149) – Comparing Education Statistic Across the World, UNESCO Institute of Statisttic v The MDG Report, Statistical Annex 2006.

Kazalnik 8

Pismenost od 15–24 let (%)						
Regija	1990			2000/2004 ⁹⁴		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
Svet	84,3	88,2	80,1	87,2	90,4	84,0
DVR	80,9	85,8	75,8	85,0	88,7	81,1
Latinska Amerika in Karibski otoki	92,7	92,7	92,7	96,0	95,6	96,4

MDG 3 Promocija enakosti spolov in večja moč ženskam

Smernica 4: Odstranitev neenakosti glede na spol v osnovnem in sekundarnem šolstvu do 2005 in vseh stopenj izobraževanja do 2015

Kazalnik 9

Delež deklic glede na dečke v osnovnih, sekundarnih in višjih šolah – neto vpis (%)				
Ravni izobrazbe	Regija	1991	1999	2004
Osnovna raven (a)	Svet	0,89	0,92	0,94
	DVR	0,87	0,92	0,94
	Latinska Amerika in Karibski otoki	0,97	0,97	0,97
Sekundarna raven (b)	Svet	/	0,92	0,94
	DVR	/	0,88	0,92
	Latinska Amerika in Karibski otoki	/	1,07	1,08
Višja raven (c)	Svet	/	0,97	1,03
	DVR	/	0,78	0,87
	Latinska Amerika in Karibski otoki	/	1,12	1,17

Kazalnik 10

Delež pismenih žensk glede na moške, 15–24 let (%)		
Regija	1990	2000/2004 ⁹⁵
Svet	0,91	0,93
DVR	0,88	0,91
Latinska Amerika in Karibski otoki	1,00	1,01

Kazalnik 11

Delež žensk, ki prejemajo plačo v nekmetijskem sektorju (%)				
Regija	1990	1995	2000	2004
Svet	35,9	37,1	38,3	39,1
Latinska Amerika in Karibski otoki	38,3	40,6	42,1	41,2

⁹⁴ Zadnji izračuni UNESCO instituta za statistiko za obdobje 2000–2004.

⁹⁵ Podatki se nanašajo na zadnje ocene in projekcije, ki jih je izdal UNESCO institut za statistiko za referenčno obdobje 2000/2004.

Kazalnik 12

Delež sedežev, ki jih v nacionalnih parlamentih zasedajo ženske			
Regija	1990	1997	2006 ⁹⁶
Svet	12,4	11,4	16,6
DVR	10,4	10,1	15,3
Latinska Amerika in Karibski otoki	11,9	12,4	20,4

MDG 4: Zmanjšati umrljivost otrok

Smernica 5: Znižati za 2/3, med 1990 in 2015, stopnjo smrtnosti otrok pod 5 let

Kazalnik 13

Smrti otrok pod 5 let na 1000 živorojenih		
Regija	1990	2004
Svet	95	79
DVR	106	87
Latinska Amerika in Karibski otoki	54	31

Kazalnik 14

Smrtnost otrok na 1000 živorojenih		
Regija	1990	2004
Svet	65	54
DVR	72	59
Latinska Amerika in Karibski otoki	43	26

Kazalnik 15

Delež otrok starih od 1223 mesecev, cepljenih proti ošpicam (%)		
Regija	1990	2004
Svet	73	76
DVR	71	73
Latinska Amerika in Karibski otoki	76	92

MDG 5: Izboljšati zdravje mater

Smernica 6: Zmanjšati za 3/4, med 1990 in 2015, umrljivost mater

Kazalnik 16

(Podatki iz poročila leta 2005, ni novih podatkov o regijah oziroma svetu)

Smrtnost mater na 100.000 živorojenih otrok 2000	
Svet	400
DVR	450
Latinska Amerika in Karibski otoki	190

Kazalnik 17

Delež rojstev ob asistenci usposobljenega zdravstvenega osebja (%)		
Regija	1990	2004
Svet	47	58
DVR	43	56
Latinska Amerika in Karibski otoki	72	88

⁹⁶ Podatki za januar 2006.

PRILOGA B

SEZNAM OPRAVLJENIH INTERVJUJEV

1. Raúl Salazar je odgovoren za program ZN za razvoj na UNDP Peru. Intervju je bil opravljen v Limi, 28. oktobra 2006.
2. Luis Castillo je predstavnik FAO v Peruju. Intervju je bil opravljen na FAO Peru, v Limi, dne 28. oktobra 2006.
3. Patricia Zanadria je zadolžena za projekt: Pravica do življenja brez nasilja na Inštitutu Manuela Ramos, ki se ukvarja z enakimi možnostmi in pravicami žensk v Peruju. Intervju je bil opravljen v Limi, 5. novembra 2006.
4. Mario Solari je uradnik ZN v Peruju na programu demokratičnega vodstva, oddelka za pravičnost, človekove pravice, varnost in boj proti korupciji. Intervju je bil opravljen na sedežu UNDP Peru v Limi, dne 3. novembra 2006.

PRILOGA C

PISMENOST GLEDE NA STAROSTNO OBDOBJE

Pismenost žensk glede na moške, 2002 (%)			
Starostna skupina	Urbani predeli	Ruralni predeli	Skupaj
15 do 19	100	95	99
20 do 24	100	86	97
25 do 29	98	84	95
30 do 34	97	74	92
35 do 39	96	71	90
40 do 44	94	65	88
45 do 49	91	51	83
50 do 54	88	44	79
55 do 59	83	45	74
60 do 64	80	32	70
65 in več	75	25	65
Skupaj	93	70	88

Vir: ENAHO 2002–IV. trimester (Mujica in Salazar 2004: 42)